

ห้องขจร

สังการณ

ห้องขจร

อ

334

ส441

334

๗๔๔

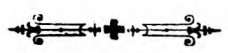
๕๕

LIBRARY OF THE
BANGKOK THAILAND

สมุทรโฆษ

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
นายพลเอก เจ้าพระยาวางษาประสิทธิ์
(ม.ร.ว. สักขาน สนิทวงศ์)

ณ สำนักหลวงวัดเทพศิรินทราวาส
วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

h 153184

สารบาญ

	หน้า
คํานํา	(๑)
ประวัติ้นายพลเอก เจ้าพระยาวงษาณุประพัทธ์	(๓)
พลี สงขมสุส สามคคี	๑
หลักการและการจัดสหรณ	๔
สหรณกับการสร้างชาติ	๓๘
วิธีการฟื้นฟูชนบทซึ่งเป้นความมุงหวังของสหรณ	๔๕
ทำไมการสหรณจึงเป้นที่นิยมของคนทั่วโลก	๖๐

คำนำ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายพลเอก เจ้าพระยาวงษา
นุประพัทธ์ (ม.ร.ว. สท้าน สนิทวงศ์) ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส
กำหนดวันที่ ๒๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔ นี้ ขรรคชาข้าราชการ
ในกรมสหกรณ์มีสมานฉันท์ร่วมกันจัดพิมพ์หนังสือแจกเป็นที่ระลึกใน
การพระราชทานเพลิง โดยเรียบเรียงเรื่องจากหัวข้อที่เกี่ยวกับการจัด
สหกรณ์ ในประเทศไทยมาพิมพ์ขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองไมตรี
จิตต์ต่อคุณหลวงเกษตรสหกรณ์ ผู้เป็นบิดาของท่านผู้วายชนม์ผู้หนึ่ง
ซึ่งได้เคยรับราชการร่วมกันในกรมสหกรณ์ ตั้งแต่สมัยแรกเข้ารับ
ราชการจนถึงได้รับตำแหน่งอธิบดีและนายทะเบียนสหกรณ์มาก่อนดำรง
ตำแหน่งปลัดกระทรวงเกษตรธิการในปัจจุบันนี้ ประกอบกับเห็นว่า
หนังสือเล่มนี้คงจะอำนวยประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจในการสหกรณ์ ทั้ง
เป็นการเผยแพร่วิธีการสหกรณ์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นด้วย จึงหวังว่าจะ
เป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่าน และอนุโมทนาโดยทั่วกัน

ด้วยอำนาจกุศลบุญราศรัที่ได้อำพาเพิญในครั้งนั้น ขอจงเป็นผล
สัมฤทธิ์อริยวิบุลย์มณูญานิสงส์แก่ท่านนายพลเอก เจ้าพระยาวงษา
นุประพัทธ์ ผู้ล่วงลับไปในสัมปรายภพ เพื่อรับอนุโมทนาโดยควร
แก่คทิวสัยนั้น เทอญ

พระนคร

วันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

นายพลเอก เจ้าพระยาวงศาหประยูร
(หม่อมราชวงศ์สีหเทพ สนิทวงศ์)
(พ.ศ. ๒๔๐๙ - พ.ศ. ๒๔๘๓)

ประวัติ

นายพลเอก เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์

นายพลเอก เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์ (ม.ร.ว. สท้าน สนิทวงศ์) เกิดในรัชกาลที่ ๕ เมื่อขาล วันพฤหัสบดีที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๙ ณ ตำบลปากคลองบางลำภูบนริมเขื่อนพระสมุทร เป็นโอรสที่ ๒ ในพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ หม่อมเขื่อน สนิทวงศ์ ฌอยธยา ต.จ. เป็นมารดา

เมื่ออายุได้ ๖ ขวบ ได้เข้าศึกษาวิชาหนังสือไทยในโรงเรียนหลวงในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้น มีพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เป็นอาจารย์ใหญ่ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๒๕ ได้เข้าศึกษาภาษาอังกฤษชั้นต้นในสำนักยาบรามสามี่ ที่โรงพยาบาลเล็ก ซึ่งตั้งอยู่ตรงมุมตึกข้างประตูพิมานไชยศรี ได้ศึกษา ณ ที่นั้นพิเศษ

พ.ศ. ๒๔๒๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกไปศึกษาวิชาทหารบก ณ ประเทศเคนมาร์ค โปรดเกล้าฯ ให้นายพลเรือโท พระยาชลยุทธโยธิน ซึ่งในเวลานั้นได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงชลยุทธโยธิน (กัปตันวิชลิว) เชิญพระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ไปถวายสมเด็จพระเจ้าคริสเตียนที่ ๙ แห่งประเทศเคนมาร์ค เมื่อไปถึงประเทศเคนมาร์คแล้วได้ไปอยู่กับนายร้อยเอกเปาสคอฟฯ ได้จัดทำคู่มือสอนภาษาเคนมาร์คและวิชาอื่นๆ ที่บ้าน ครั้น พ.ศ. ๒๔๒๖

(๔)

นายร้อยเอกเปาสคอฟเห็นว่า เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์ได้ศึกษาภาษา
เทนมาร์กและวิชาอื่น ๆ พอสมควร จึงจัดให้เข้าศึกษาวิชาสามัญใน
โรงเรียนพลเรือน ณ กรุงโคเปนเฮเกน

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ สอบวิชาสำหรับเข้าโรงเรียนนายร้อย
ทหารบก ณ กรุงโคเปนเฮเกนได้ ก็เข้ารับราชการเป็นพลทหารในกรม
ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์เป็นเวลา ๖ เดือน แล้วเข้าเป็นนักเรียน
ในโรงเรียนนายร้อยทหารบก

พ.ศ. ๒๔๓๐ สอบวิชาชั้นต้นสำหรับนายทหารได้มียศเป็นนาย
ร้อยตรีในกองทัพบกเทนมาร์ก รับราชการประจำกองพันทหารราบที่ ๓
กองร้อยที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๓๑ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนาย
ร้อยตรีในกองทัพบกไทย พ.ศ. ๒๔๓๒ เข้าฝึกหัดราชการในกอง
ทหารช่างเป็นเวลา ๓ เดือน แล้วย้ายไปรับราชการในกรมยุทธโยธา
ประมาณ ๕ เดือน ซึ่งในเวลานั้นกำลังสร้างป้อมนอกกรุงโคเปนเฮเกน
ต่อมาได้ไปฝึกหัดราชการในกรมทหารปืนใหญ่และประจำอยู่ที่ป้อม
กลางทะเลประมาณ ๕ เดือน

ใน พ.ศ. ๒๔๓๓ ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการ เล่าเรียน
อยู่ ๒ ปีก็สำเร็จการศึกษา

ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้กราบถวายบังคมลาสมเด็จพระเจ้า
คริสเตียนที่ ๙ เดินทางมาประเทศฝรั่งเศส ทูลการทหารอยู่ประมาณ
๖ เดือน แล้วเดินทางกลับกรุงเทพ ฯ

ในระหว่างที่ศึกษาวิชาอยู่ในประเทศเทนมาร์กนั้น ทั้งสมเด็จพระ
เจ้าคริสเตียนและพระมเหสีทรงพระเมตตาแก่เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์

(๕)

เป็นอันมาก โปรดให้ไปเฝ้าและรับพระราชทานเลี้ยงที่พระราชวังเป็น
นิตย เจ้านายในราชวงศ์เคนมาร์คทุกพระองค์ก็ทรงคุ้นเคยและทรงพระ
เมตตาเช่นเดียวกัน

เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์สำเร็จการศึกษากายูโรป เดินทาง
กลับถึงกรุงเทพ ฯ ใน พ.ศ. ๒๔๓๖ เข้ารับราชการในกรมยุทธนา
ธิการ แต่พอมาถึงก็มีราชการพิเศษ คือ รัฐบาลฝรั่งเศสได้แต่งตั้ง
นายเลอว์เมียเคอวิลีเออร์เป็นอัครราชทูตพิเศษเข้ามาทำสนธิสัญญา
เรื่องเขตแดนฝั่งแม่น้ำโขง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ไป
ช่วยราชการ ในกระทรวงการต่างประเทศเนื่องในการทำสนธิสัญญา
ระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศสคราวนั้น และโปรดเกล้า ฯ ให้
เข้านั่งในที่ประชุมปรึกษาสถิติสัญญานั้นด้วย

พ.ศ. ๒๔๓๘ ให้ดำรงตำแหน่งรองยกกระบัตรทัพบก

พ.ศ. ๒๔๓๙ ให้เป็นองครักษ์ตามเสด็จสมเด็จพระราชปิตุลา
บรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้ากรมพระยานุวราลงค์วรเดช ซึ่งในเวลานั้น
ทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ เสด็จประพาสประเทศ
อังกฤษ ประเทศเยอรมันนี ประเทศออสเตรีย-ฮังการี ประเทศฝรั่งเศส
ประเทศอิตาลี และทรงตรวจการทหารในบางประเทศด้วย

พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายร้อยเอก

พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้รับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเสนาธิการทหารบก และ
เป็นอาจารย์สอนวิชาข้อมค้ายในโรงเรียนนายร้อยทหารบกด้วย

(๖)

พ.ศ. ๒๔๔๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้บังคับการ
โรงเรียนนายร้อยทหารบก ในชั้นนี้ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรบรรดาศักดิ์
เป็นหม่อมราชาภิเษก (หม่อมราชวงศ์) กับยศเป็นนายพันตรี

พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายพันโท

พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นประธานกรรมการออกไปตรวจรับอาวุธกระสุน
ดินปืนและเครื่องยุทธภัณฑ์ ซึ่งรัฐบาลสั่งให้ทำ ณ ประเทศญี่ปุ่น และ
ดูการทหารในประเทศนั้นด้วย รวมเวลาที่ไปราชการในประเทศญี่ปุ่น
ประมาณ ๗ เดือน

พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายพันเอกใน
กรมทหารบก อนึ่งในชั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระ
นครสวรรค์วรพินิต ซึ่งดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบก ได้ย้าย
ไปทรงบัญชาการทหารเรือ กรมยุทธนาธิการจึงสั่งให้รับตำแหน่ง
เสนาธิการทหารบก ต่อมาในเวลานั้นเองก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ดำรงตำแหน่งนั้น

พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายพลตรีใน
กรมทหารบก ในชั้นนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยา
วชิราวุธเป็นข้าหลวงใหญ่ยกขึ้นเขตต์แดนระหว่างประเทศไทย
กับแคว้นอินโดจีนตอนเหนือ (หลวงพระบาง) ตามข้อตกลงระหว่าง
ข้าหลวงไทยกับข้าหลวงฝรั่งเศสที่ได้ทำกันไว้ ณ กรุงเพทฯ ในการ
ยกขึ้นเขตต์แดนกับฝรั่งเศสในครั้งนั้นได้ทำการเป็นเวลา ๓ ปีติดต่อกัน

(๗)

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้แทน
รัฐบาลมีอำนาจเต็มไปในการประชุมใหญ่สงฆ์ครั้งที่ ๒ ณ กรุงเฮก
อนึ่ง ในคราวนั้นกรมยมนาธิการทหารบกได้สั่งให้ไปดูแลการทหารใน
ประเทศเยอรมันนีและสั่งซื้อปืนใหญ่สนามจากห้างกรุปมาใช้ในราชการ
ทหารด้วย

เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนาย
พลโท และมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปรับราชการ
ในตำแหน่งรองเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ และพระราชทาน
สัญญาบัตรเป็นพระยาวงษานประพัทธ์วิบูลยปวิตรเกษตราธิบดี แล้ว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกระบี่ปลักทองคำกับพานหมาก
กลมเครื่องพร้อม คนโท และกระโถนทองคำเป็นเครื่องยศ ใน
เดือนธันวาคมศกเดียวกัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเสนาบดี
กระทรวงเกษตราธิการ

พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นมหาอำมาตย์เอก

เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๔ ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ สถาปนาเป็นเจ้าพระยาในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายกองตรี
เสียดำ

เจ้าพระยาวงษานประพัทธ์รับราชการในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวง
เกษตราธิการได้ ๒ ปีกับ ๑๐ เดือน ครั้นวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปรับราชการในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวง

(๘)

ทรงวยโธธิการ ซึ่งได้มีประกาศพระบรมราชโองการปรับปรุงใหม่ และเปลี่ยนนามเป็นกระทรวงคมนาคมในคราวเดียวกัน

พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายพลเอก และทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นนายทหารพิเศษประจำโรงเรียน นายร้อยชั้นปฐม

พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายกองโท เลือบ

พ.ศ. ๒๔๖๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นนายทหาร พิเศษประจำโรงเรียนนายร้อยทหารบก

เจ้าพระยาอภัยภูเบศรประพัทธ์รัชการในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวง คมนาคมได้ ๑๔ ปี ครั้นต้น พ.ศ. ๒๔๖๔ กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงคมนาคม

พ.ศ. ๒๔๗๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นเสนาบดี กระทรวงเกษตรพาณิชย์การ และต่อมาเปลี่ยนนามเป็นรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ

เจ้าพระยาอภัยภูเบศรได้ทำการสมรสกับนางสาวทาด สิงห์เสนี (ได้รับพระราชทานยศเป็นท่านผู้หญิงวงษานประพัทธ์ ท.จ.ว.) ธิดา พระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ (เฮม สิงห์เสนี) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๗ มี บุตรและธิดา คือ

(๘)

๑. หลวงรัฐสนิทวงศ์ (หม่อมหลวงรัฐ สนิทวงศ์) ถึง
แก่กรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓
 ๒. หลวงรัฐสนิทวงศ์ (หม่อมหลวงรัฐ สนิทวงศ์)
 ๓. หลวงเกษตรกรรม (หม่อมหลวงเกษตร สนิทวงศ์)
 ๔. หม่อมหลวงอุดม สนิทวงศ์
 ๕. หม่อมหลวงหญิงแสง กฤดากร
 ๖. หม่อมหลวงเกษม สนิทวงศ์
- นอกจากนี้ยังมีบุตรและธิดาอื่น ๆ คือ
๗. หม่อมหลวงหญิงชน สนิทวงศ์
 ๘. หม่อมหลวงหญิงบัว กิตติยากร
 ๙. หม่อมหลวงจินดา สนิทวงศ์
 ๑๐. หม่อมหลวงทัยเกษม สนิทวงศ์
 ๑๑. หม่อมหลวงหญิงมณีรัตน์ สนิทวงศ์
 ๑๒. หม่อมหลวงกมล สนิทวงศ์
 ๑๓. หม่อมหลวงหญิงสารภี สนิทวงศ์

เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๔ เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์
ช่วยเป็นไข้มาเลเรียและเบาหวาน มีอาการหนักมาก นายแพทย์ได้
ตรวจและรักษาอย่างกวัดขันเป็นเวลา ๓ เดือนเศษ อาการค่อยทุเลา
ขึ้น จนลุกเดินได้ ตั้งแต่นั้นมากำลังร่างกายได้เสื่อมถอยลงทุกที และ

หัวใจเริ่มพิการ ครั้นเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้เริ่มป่วยเป็น
เส้นโลหิตคืบ แต่นั้นมาอาการมีแต่ทรงกับทรุดเรื่อยมา แม้จะได้รักษา
พยาบาลอย่างเคร่งครัด ครั้นวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓
เวลา ๑๙ นาฬิกา ๒๙ นาที เจ้าพระยาวงษาขุนประพัทธ์ถึงอสัญญ
กรรมในอาการสงบ คำนวณอายุได้ ๗๔ ปี กับ ๔ เดือน วันที่ ๒๑
ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ เวลาค่ำ พระราชทานน้ำอาบศพ และได้ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโกศมณฑป พร้อมทั้งเครื่อง
เกียรติยศศพเป็นเกียรติยศ พระราชทานไตรของหลวง ๑๐ ไตร
บังสกุล กับโปรดเกล้า ฯ ให้พระสงฆ์สวดอภิธรรม รับพระราชทาน
ฉันทน์ ๔ รูป เฟล ๔ รูป มีกำหนด ๗ วัน

เจ้าพระยาวงษาขุนประพัทธ์ ได้รับราชทานยศ บรรดาศักดิ์ เครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์ เหรียญ และเข็ม เป็นบำเหน็จความชอบโดยลำดับ
ดังนี้ คือ

บรรดาศักดิ์

<u>พ.ศ.</u>	<u>เป็น</u>
๒๔๔๒	หม่อมชาติเศษอุดม (หม่อมราชินิกุล)
๒๔๕๒	พระยาวงษาขุนประพัทธ์วิบูลย์ปริวัตร- เกษตราธิบดี
๒๔๕๔	เจ้าพระยาวงษาขุนประพัทธ์ ฯ

(๑๑)

ยศ

<u>พ.ศ.</u>	<u>เป็น</u>
๒๔๓๐	นายร้อยตรีในกองทหารเคนมาร์ค
๒๔๓๑	นายร้อยตรีในกองทัพบกไทย
๒๔๔๐	นายร้อยเอก
๒๔๔๒	นายพันตรี
๒๔๔๔	นายพันโท
๒๔๔๖	นายพันเอก
๒๔๔๗	นายพลตรี
๒๔๔๒	นายพลโท
๒๔๔๓	มหาอำมาตย์เอก
๒๔๔๔	นายกองตรี เลือบ้ำ
๒๔๖๒	นายพลเอก
	นายทหารพิเศษประจำโรงเรียนนายร้อย
	ชั้นปฐม นับแต่วันที่ไ้รับพระราชทาน
	ยศเป็นนายพลตรี
๒๔๖๓	นายกองโท เลือบ้ำ
๒๔๖๔	ราชองครักษ์พิเศษ
๒๔๖๘	นายทหารพิเศษประจำโรงเรียนนายร้อย
	ทหารบก

(๑๒)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

<u>พ.ศ.</u>	<u>ได้รับพระราชทาน</u>
๒๔๔๔	คริตาภรณ์มงกุฎไทย
๒๔๔๘	คริตาภรณ์ช้างเผือก
๒๔๔๙	ทวติยาภรณ์มงกุฎไทย
๒๔๕๒	ประดมาภรณ์มงกุฎไทย
	ทวติยาภรณ์จอมเกล้าวิเศษ
	ประดมาภรณ์ช้างเผือก
๒๔๕๔	ปฐมจุลจอมเกล้า
๒๔๕๗	รัตนวราภรณ์

เหรียญ และ เข็ม

<u>พ.ศ.</u>	<u>ได้รับพระราชทาน</u>
๒๔๓๗	เหรียญรัชฎาภิเศก
๒๔๔๑	เหรียญประพาสมาลา
๒๔๔๒	เหรียญจักรมาลา
๒๔๔๓	เหรียญคุชฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา
๒๔๔๖	เหรียญทวธิยาภิเศกทอง
๒๔๕๐	เหรียญรัชมงคตทอง
๒๔๕๑	เหรียญรัตนภรณ์ (จ.ป.ร.) ชั้นที่ ๓ (เหรียญคุชฎีมาลา) เข็มราชการ แผ่นดิน

(๑๓)

<u>พ.ศ.</u>	<u>ได้รับพระราชทาน</u>
๒๔๕๒	เข็มพระชนมายุสมมงคลชั้นที่ ๒ ของคำ เข็มสมุทมนตร์
๒๔๕๓	เหรียญรัตนาภรณ์ (ว.ป.ร.) ชั้นที่ ๒
๒๔๕๔	เหรียญบรมราชาภิเศก รัชกาลที่ ๖ ของ
๒๔๕๗	เข็มพระบรมนามาภิไธยย่อ ว.ป.ร. ผัง เพชร ชั้นที่ ๑
๒๔๖๒	(เหรียญกษัตริย์มาลา) เข็มราชการ แผ่นดิน
๒๔๖๘	เหรียญบรมราชาภิเศก รัชกาลที่ ๗ ของ
๒๔๖๙	เหรียญรัตนาภรณ์ (ป.ป.ร.) ชั้นที่ ๓
๒๔๗๕	เหรียญฉลองพระนครทอง

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และตราต่างประเทศ

<u>พ.ศ.</u>	<u>ได้รับ</u>	<u>ประเทศ</u>
๒๔๓๑	ราชา	สวีเดน
๒๔๓๕	กัณฐะบรมกษัตริย์ ชั้นที่ ๓	เกนมาร์ค
๒๔๔๕	ชาติยศอุทัยชั้นที่ ๓	ญี่ปุ่น
๒๔๔๙	เลขาของคอนเนอรซ์ชั้นที่ ๓	ฝรั่งเศส

โกศศพเจ้าพระยาวิชาญบุตรพระยาศรี
ซึ่งประดิษฐาน ณ ที่บ้านถนนพระราม ๖

ผล สิ่งเล็ก ๆ สามัคคี

โธมัส

เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

สภานี้เห็นแล้วว่า ความสามัคคีเป็นกำลังของหมู่ ในความสามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงสนิทสนมกลมเกลียวเป็นสหกรณ์อันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่แตกร้างฉุกละหุญตาทั้งภายในและภายนอก เป็นกำลังสำคัญของหมู่ชน เป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศชาติทั้งในพระศาสนา เช่นชาวนา ถ้าไม่อาศัยสหกรณ์ ทำแต่คนเดียว ผลก็ได้น้อย ถ้าอาศัยสหกรณ์เอาแรงกัน รวมแรงกัน เขาทำ เราไปช่วยเขา เวลาเราทำ เขาคิดถึงคุณก็มาช่วยเรา เมื่อมากคนเข้า ผลก็เกิดทวีมากขึ้น ถ้าเป็นเช่นนั้นทั่วไป ประเทศชาติก็เจริญมากขึ้น ส่วนการพระศาสนาหากมีแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์เดียว ไม่มีพระสงฆ์สาวกเป็นสหกรณ์สามัคคีช่วย กันช่วย ก็คงไม่เจริญแผ่ไพศาลและตั้งอยู่ยืนนานได้ พอพระองค์เสด็จปรินิพพานแล้วไม่ช้า พระศาสนาก็จะสลายศูนย์อันตรธานไป ไม่สำเร็จประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่ประชาชนมาจนบัดนี้ การที่พระศาสนาเจริญรุ่งเรืองแผ่ไพศาลและตั้งอยู่ยืนนานยืนยาวมาได้นี้ ก็เพราะพระพุทธเจ้ากับเหล่าพระสงฆ์สาวกเป็นสหกรณ์สามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดมา

น้ำที่ขามาหลายทาง ทุกทางก็ไหลอ่อนไม่แรง เพราะแตกสามัคคีขาดสหกรณ์ไม่ได้ประโยชน์ลาภผล ถ้าคนยึดกันกันทางน้ำ

เหล่านี้ให้เข้ามาร่วมไหลลงทางเดียวเป็นสามัคคีกันเป็นสหกรณ์ กัน
เป็นท่านที่มั่นคง น้ำก็ไหลลงแรงมาก มีกำลังที่พัฒนาเครื่องยนต์
ที่วักน้ำเข้านา หรือเป็นอุปกรณ์ในการทำไฟฟ้าเป็นต้น ให้เกิดผล
ประโยชน์อันยิ่งใหญ่ไพศาล ฯ

แม้แต่ของที่ไม่มีชีวิตวิญญาณ ยังต้องอาศัยสหกรณ์ร่วมสามัคคี
กันเช่นนั้น เป็นมนุษย์จึงจำเป็นที่สุดต้องสามัคคีเป็นสหกรณ์ทำร่วมกัน
ทุกคนที่เกิดมา ไม่มีแต่จะเพาะตัวคนเดียว ย่อมเนื่องเกี่ยวสัมพันธ์
กันกับคนอื่น ด้วยบุญคุณสหราชอาณาจักรและบริวารญาติมิตร ควร
สามัคคีเป็นสหกรณ์ช่วยกันประกอบกิจให้สำเร็จ ประโยชน์สุขสำราญ
ให้เกิดแก่ตนและคนอื่น มนุษย์ที่เกิดมาย่อมมีญาติฝ่ายมารดาและ
บิดาช่วยอุปถัมภ์ค้ำชูอยู่จนหนึ่งแล้วทั้ง ๒ ฝ่าย ถึงกระนั้นยังมียาย
และป้าชานลาภ สามารถเชื่อมสามัคคีทำคนอื่นที่ไม่เป็นญาติให้เป็น
เหมือนญาติด้วยการชวยพอดูกันเคยกันสนิท เป็นสหกรณ์ช่วยกัน
ประกอบกิจ ทำระบอบอย่างให้สำเร็จลุล่วงได้โตใหญ่ไพศาลอย่างน่า
อัศจรรย์ ย่อคืนวันเวลาให้น้อยลงสมประสงค์ได้ทั้งใจ เพราะอาศัย
คนอื่นที่ไม่เป็นญาติ แต่สำเร็จด้วยอำนาจสามัคคีและความคุ้นเคย
กันสนิทเป็นสหกรณ์ช่วยกันประกอบกิจ ให้เกิดความสุขกายสบายใจ
ด้วยกันทุกคน สมด้วยพระพุทธนิพนธ์อันสมเด็จพระทศพลตรัสไว้ว่า
สุขา สุขุมสุข สามัคคี ความสามัคคีของหมู่ชนให้เกิดสุข ทั้งนี้ ฯ

ความสามัคคีที่รักใคร่สนิทสนมกลมเกลียวกันนั้น จะเกิดขึ้น
และคงอยู่ได้นาน ต้องอาศัยธรรมที่เป็นอาหาร เหมือนคนต้องอาศัย
อาหารจึงมีชีวิตอยู่ได้ ฉะนั้น อาหารของสามัคคีนั้น คือ สังคหวัตถุ

เครื่องยึดเหนี่ยวใจคนไว้ได้ ๔ ประการ คือ ทาน การให้ยืมสิ่งของ ๑
 เปยยวชิระ กล่าวถ้อยคำเป็นที่รัก ๑ อติถวริยา ทำประโยชน์ให้
 แก่กัน ๑ สมนาคคทา ประพาศคนเสมอกันเสมอปลาย ไม่ถือตัว ๑
 เป็นวิธแสดงน้ำใจซึ่งอยู่ภายในแลไม่เห็น ให้แลเห็นปรากฏออกมา
 ภายนอก ด้วยทาน การให้เป็นต้น เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนไว้
 ได้ทั้ง ๔ ข้อ เป็นเหตุสืบทอดและเป็นอาหารประสานสามัคคีให้สนิท
 เป็นแม่แรงของสหกรณ์การร่วมมือช่วยกันประกอบกิจธุระให้สำเร็จลุล่วง
 พระพุทธเจ้าตรัสสอน ประชาชนทั้งปวงไม่ให้เอาแต่ใจของตัวเป็นใหญ่
 มีจิตใจคับแคบไม่คิดเกื้อหนุนจุนเจือ ให้กลับเป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 แก่ผู้อื่นให้ได้รับความสุขเกษมสำราญร่วมเย็น เป็นพืชานพิตประโยชน์
 แก่ประชาชน แม้พระมหากษัตริย์เจ้าผู้เป็นใหญ่ในปฐพีก็พล ก็ยังต้อง
 อาศัยเสวกามาตยราชบริพาร เป็นสหกรณ์ช่วยจัดทำราชการให้สำเร็จ
 สุขประโยชน์แก่ประชานิกรผู้พึ่งพระบารมี ด้วยอำนาจความสามัคคี
 พร้อมเพรียง กันเป็นสหกรณ์ ช่วยกันกำจัดคคทอนสิ่งที่เป็นโทษ
 ยากเย็นทำสิ่งที่เป็นประโยชน์สุข ให้เกิดทรัพย์สินสมบัติมั่งคั่ง เป็นกำลัง
 ของหมู่ชน ตั้งกันแต่ในสกุลหนึ่ง ๆ จนถึงประเทศชาติและพระศาสนา
 ให้วัฒนาถาวรเจริญรุ่งเรืองประเทืองสุข ให้สัมด้วยสุภาษิตข้างกันว่า
 พลี สงฆสฺส สามคคิ ความสามัคคีเป็นกำลังของหมู่ ทั้งตั้งกระทั
 ่วไว้ข้างต้นนั้น ฯ

ผู้ใดประพฤติดุตามสุภาษิตที่พรรณนามานี้ ผู้นั้นจะสมบุรณพูนสุข
 พ้นจากยากจนเป็นทุกข์ ทุกทิพาราวตรี ฯ

หลักการและการจัดสหกรณ์

ประเพณีที่มนุษย์ร่วมมือกันประกอบกิจธุระเพื่อประโยชน์ซึ่งกันและกันนั้น ได้มีมาแต่โบราณกาลแล้ว เช่นร่วมมือกันทำการล่าสัตว์ จับปลา และประกอบอาชีพบางประการ ส่วนในประเทศเราก็มีการลงแขกคานาเกี่ยวข้าวและปลูกเรือนเป็นต้น แต่การร่วมแรงร่วมงานกันดังกล่าวนี้เป็นการชั่วคราว หากได้จัดตั้งขึ้นเป็นองค์การอันมีระเบียบแบบแผนไม่ จึงยังไม่จัดว่าเป็นการสหกรณ์แท้ อย่างไรก็ตามแนวคิดทางการสหกรณ์ในสมัยปัจจุบันนี้ได้นำมาจากการประเพณีที่สืบทอดจากสมัยโบราณนั่นเอง แต่ได้ดัดแปลงแก้ไขให้มีระเบียบรัดกุม และให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งปรัศยุบันสมัย โดยจัดตั้งเป็นองค์การหรือสมาคมขึ้น

องค์การหรือสมาคม ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อกำเนินกิจธุระทางเศรษฐกิจเป็นสามัญประโยชน์ของมวลสมาชิก อันมีนามว่า “สหกรณ์” นี้ เพิ่งเกิดขึ้นในราวปลายศตวรรษที่ ๒๔ แห่งพุทธกาล ฉะนั้น การสหกรณ์แท้ ๆ จึงมีอายุได้ราวร้อยปีเท่านั้น แต่เนื่องจากคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่ไพศาลที่การสหกรณ์ได้อำนวย จึงทำให้วิธีการสหกรณ์เจริญแพร่หลายไปในนานาประเทศอย่างรวดเร็ว ซึ่งยักนั้นอาจกล่าวได้ว่า การสหกรณ์ได้จัดอยู่ในประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลก ในชั่วระยะเวลาร้อยปี การสหกรณ์ได้เจริญขึ้นอย่างไพศาล และเป็นที่ยอมรับ

ของชนชาติต่าง ๆ เป็นอันมาก หลักการสหกรณ์เป็นหลักที่เหมาะสม
สำหรับ ประเทศต่าง ๆ ที่มีเข้มีการปกครองไปในทางที่ละเอียดเสรีภาพ
และสภาพของประชาชน ฉะนั้น ในประเทศซึ่งมีการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยด้วยแล้ว การสหกรณ์ก็ย่อมเจริญแพร่หลายโดยรวดเร็ว
ยิ่งขึ้น

ประเทศไทยเราได้เริ่มจักสหกรณ์มาแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ซึ่ง
ยังเป็นสมัยที่มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในสมัยนั้น
การจักสหกรณ์ได้ดำเนินไปค่อนข้างช้าเพราะอยู่ในระหว่างชั้นทดลอง
ในระยะ ๑๕ ปีแรกคงมีสหกรณ์ประเภทหาทุนแต่รูปเดียว และมี
จำนวนเพียง ๑๕๐ สหกรณ์เท่านั้น ต่อมาเมื่อได้เปลี่ยนการปกครอง
เป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว สหกรณ์ได้ขยายตัว
ออกไปอีกหลายรูป และทวีจำนวนแพร่หลายขึ้นโดยรวดเร็ว ก็จะเห็น
ได้จากสถิติว่า ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๔ อันเป็นปีก่อนมีการเปลี่ยน
แปลงการปกครอง มีสหกรณ์อยู่เพียง ๑๕๐ สหกรณ์ ส่วนในปี
พ.ศ. ๒๔๗๖ อันเป็นปีที่รัฐบาลในระบอบรัฐธรรมนูญได้เข้าบริหาร
งานตามหน้าที่แล้ว จำนวนสหกรณ์ได้เพิ่มขึ้นกว่า ๒ เท่า คือ ๓๒๖
สหกรณ์ ในวันสิ้นปี พ.ศ. ๒๔๘๓ มีสหกรณ์ถึง ๒,๓๖๖ สหกรณ์
และมีสหกรณ์รูปต่าง ๆ ถึง ๘ รูปด้วยกัน และยังจะได้จักขยายงาน
ออกไปอีกเป็นอันมาก ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า รัฐบาลในระบอบรัฐ
ธรรมนูญได้ตระหนักถึงคุณประโยชน์อันแท้จริงของการสหกรณ์ จึง
ได้สนใจส่งเสริมการจักสหกรณ์เป็นอย่างยิ่งประการหนึ่ง และเนื่องจาก

วิธีการสหกรณ์กับลัทธิ ประชาธิปไตย มีหลักการ และความมุ่งหมาย
ไปในทำนองเดียวกันอีกประการหนึ่ง การสหกรณ์ในประเทศไทยเรา
จึงรุกหน้าไปได้ไกลในเวลาไม่กี่ปีนัก

เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นข้อที่ควรพิจารณาให้เข้าใจชัดเจนต้องแท้ว่า
หลักการสหกรณ์กับหลัก ประชาธิปไตยมีความละม้ายคล้าย คลึงกัน
อย่างไร มีหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเพียงใด อันการ
ปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น มีความมุ่งหมายที่จะสร้างความสมบูรณ์
ให้แก่ราษฎรในทางเกื้อกูลส่งเสริมให้ราษฎรรู้จักใช้ความคิดเห็น รู้จัก
สิทธิและหน้าที่ และรู้จักปกครองตนเอง เพื่อประโยชน์และความสุข
ของราษฎรเอง โดยอาศัยหลักสมภาพและเสรีภาพเป็นที่ตั้ง รัฐ
ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา ๑๔ ได้บัญญัติไว้ว่า “ภายใน
บังคับแห่งบทกฎหมายบุคคลย่อมมีเสรีภาพสมบูรณ์ในร่างกาย เคห
สถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม
การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ” ซึ่งเป็นการให้
สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง ประธานาธิบดีลินคอล์น
แห่งสหรัฐอเมริกาได้กล่าวถึงการปกครองแบบประชาธิปไตยว่า เป็น
การปกครองของพลเมือง โดยพลเมือง และเพื่อพลเมืองเอง รวม
ความอย่างย่อ ๆ ว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยก็คือ การปกครอง
ที่พลเมืองมีส่วนมีเสียงในรัฐประกาศนโยบาย และมีความเสมอภาค
และเสรีภาพภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้

ส่วนการสหกรณ์เล่า ก็มีหลักสำคัญอันเป็นอุดมคติในทำนอง
 เกี่ยวกับหลักประชาธิปไตย “สหกรณ์” แปลตามศัพท์ว่า “การ
 กระทำร่วมกัน” แต่คำว่า “สหกรณ์” ตามนัยที่ใช้ ในวงการสหกรณ์
 มีความหมายลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าคำแปลนั้นมาก ทั้งนี้เพราะ
 ในสมัยปัจจุบัน สหกรณ์เป็นองค์การรูปหนึ่ง ซึ่งจัดขึ้นโดยมีหลัก
 การโดยฉะเพาะ และมีวัตถุประสงค์ในการที่จะส่งเสริมฐานะเศรษฐกิจ
 และสังคม โดยการสนับสนุนให้สมาชิกมีสภาพและเสรีภาพอย่าง
 สมบูรณ์ในการใช้ความคิดเห็นเพื่อทำการปรับปรุงฐานะของตนด้วย
 ตนเองเช่นเดียวกัน สหกรณ์ที่จัดอยู่ในเวลานี้มีหลายรูป และใน
 ประเทศหนึ่ง ๆ ก็มักจะจัดสหกรณ์หนักไปในรูปใดรูปหนึ่งตามความ
 ต้องการที่เหมาะสมกับภาวะของประชาชนพลเมืองแห่งประเทศนั้น ๆ
 โดยเหตุนี้ จึงมักจะมิได้เข้าใจคำว่า “สหกรณ์” โดยนัยต่าง ๆ กัน
 เช่น ในประเทศเรา ถ้าพูดถึง “สหกรณ์” ประชาชนก็มักจะนึกไป
 ถึงสหกรณ์อันเกิดขึ้นเป็นประเภทที่หาทุนให้ชาวนากู้ยืม ในประเทศ
 อังกฤษและประเทศสวีเดน ก็คิดไปถึงร้านสหกรณ์ ส่วนประเทศ
 เคนมาร์ค ก็นึกถึงสหกรณ์ชายพัฒนาผลทางเกษตรกรรม ทั้งนี้เพราะ
 รูปสหกรณ์แต่ละประเทศที่จัดขึ้นนั้นเป็นรูปสำคัญและจัดแพร่หลายใน
 ประเทศนั้น ๆ การเข้าใจเช่นนี้มีใช่เป็นแต่เฉพาะสามัญชนเท่านั้น
 แม้แต่นักเศรษฐศาสตร์และนักสหกรณ์ก็ได้ให้ขนิยามของคำว่า
 “สหกรณ์” ไว้ต่าง ๆ กัน บางท่านก็อนุโลมตามรูปที่ตนเห็นว่า

สำคัญที่สุด บางท่านก็มองจากแง่แห่งการผลิต และบางท่านก็มอง
จากแง่แห่งการอุปโลกนวิโลก แต่ก็ได้มีผู้พยายามหาคำอธิบายที่
สามารถคลุมไปถึงสหกรณ์รูปอื่น ๆ ทุกรูปอยู่เหมือนกัน เช่นมีนัก
สหกรณ์เรื่องนามชาวไอริชผู้หนึ่ง ชื่อเซอร์ชอเวส ปลัดเกตต์ ได้ให้
บทนิยามไว้ว่า “การสหกรณ์ คือการช่วยตัวเอง ซึ่งบังเกิดผลโดย
การรวบรวมกันจัดตั้งขึ้นเป็นองค์การ” เซอร์ชอเวส พยายามอธิบาย
คำว่า “สหกรณ์” อย่างสั้นที่สุด ก็ยังให้ความหมายกว้างกว่า
แต่ก็กว้างเกินไปจนยากที่จะเข้าใจว่าสหกรณ์คืออะไร อีกผู้หนึ่งก็คือนาย
ฮิวเบอต คัลเวอต ผู้ซึ่งเคยเป็นนายทะเบียนสหกรณ์ที่มีชื่อเสียง
คนหนึ่งของมณฑลซันจาปในประเทศอินเดีย ได้ให้บทนิยามว่า
“สหกรณ์เป็นวิธีกิจการรูปหนึ่ง ซึ่งบุคคลหลายคนเข้าร่วมกันโดย
ความสมัครของตนเองในฐานะที่เป็นมนุษย์เท่านั้น และโดยความมี
สิทธิเสมอหน้ากันหมด เพื่อยารุงตัวเองให้เกิดความจำเริญในทาง
ทรัพย์สิน”

ส่วนในสมมติเอนไซโคลปีเดียบริแทนนิกา อธิบายศัพท์ “สหกรณ์”
ไว้ว่า “สหกรณ์คือสมมติชนที่รวมกันเป็นองค์การด้วยความสมัครใจ
และยึดถือหลักประชาธิปไตยเป็นต้นตั้ง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดหา
สินค้าจำหน่ายแก่สมาชิก และการรับใช้ต่อสมาชิก หรือเพื่อให้
สมาชิกประกอบการผลิตกรรมเพื่อจำหน่าย หรือกิจการขายผลิตผล
ของสมาชิก หรือจัดหาทุนให้สมาชิกกู้ยืม หรือรวมวัตถุประสงค์
เหล่านี้เข้าด้วยกัน และในขณะเดียวกันเฉลี่ยผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

เนื่องจากการนี้ให้แก่สมาชิก ตามส่วนซึ่งได้ตกลงเห็นพ้องกันว่าเป็นการเพียงธรรมสำหรับสมาชิกแต่ละคน และสำหรับหมู่คณะ” ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าคำอธิบายนี้ได้ความกว้างขวางและคลุม สหกรณ์ได้ทุกรูปอาทิ สหกรณ์ซึ่งจัดหาสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่สมาชิก เช่น ร้านสหกรณ์ เป็นต้น สหกรณ์ซึ่งจัดให้สมาชิกทำพืชผลและสินค้าไว้จำหน่าย อันได้แก่สหกรณ์ผู้ผลิต สหกรณ์ซึ่งจัดการจำหน่ายสินค้าของสมาชิกให้แก่สหกรณ์การค้า สหกรณ์ซึ่งจัดหาทุนให้สมาชิกกู้ยืมอันได้แก่สหกรณ์ออมกิจ (สหกรณ์ประเภทหาทุน) สหกรณ์ซึ่งรวมวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในองค์การเดียวกัน เช่น สหกรณ์กลางและชุมนุมสหกรณ์ เป็นต้น

ขณินยามต่าง ๆ ดังได้ศึกษามาแสดงให้เห็นแล้วนี้ เป็นเครื่องช่วยชี้ให้เห็นว่า การสหกรณ์เป็นองค์การ ที่จัดตั้งขึ้นด้วยความสมัครใจของสมาชิก และยึดถือหลักประชาธิปไตยเป็นทั้ง และเมื่อสรุปความลงแล้ว สหกรณ์ก็มีหลักสำคัญอยู่ ๔ ประการ อันมีแนวไปในทางเดียวกับหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังจะได้จำแนกออกเปรียบเทียบให้เห็นดังต่อไปนี้

หลักที่ ๑ สหกรณ์มุ่งถึงการรวมคนเป็นสำคัญ การสหกรณ์เกิดจากความสมัครใจชดกันเป็นมูลเหตุ กล่าวคือ ความสมัครใจชดกันทำให้คนคิดหาช่องทางที่จะปลดเปลื้องความยากจนของตน โดยการรวมกันช่วยตัวเอง ฉะนั้น การที่สมาชิกผู้สมัครใจชดกันไม่มีทุนรอน

มารวมกันเป็นสหกรณ์ จึงเป็นการรวมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ธรรมดาเท่านั้น มิได้นอกเหนือไปกว่าธรรมดาแต่อย่างใด หลักข้อนี้จะเห็นได้ว่า ในชั้นแรกเมื่อเริ่มเกิด “ร้านสหกรณ์” ขึ้นนั้น ในราว พ.ศ. ๒๓๘๗ มีกรรมกรในประเทศอังกฤษราว ๗๐ คน มาประชุมกันคิดหาวิธีแก้ไขความยากจนของตน แต้นานเข้าจำนวนผู้มาประชุมก็ลดน้อยลงไปเป็นลำดับ ในที่สุดเหลือผู้ริเริ่มเพียง ๒๔ คน ในจำนวนนี้เป็นชายช่างทอผ้า ๑๔ คน ผู้มีอาชีพอื่น ๆ ๘ คน หญิง ๑ คน สถานที่ประชุมก็คือกระท่อมซึ่งเก็บขยะหักพังหลังหนึ่ง อยู่ในตรอกในเมืองรอชเชล ทุกคนหน้าดำคร่ำเครียดเป็นทุกข์ถึงว่าทำอะไรจึงจะแก้ความยากจนอันแสนสาหัสของตนเสียได้ และด้วยความอุตสาหะพยายามของบุคคลเหล่านั้น ในที่สุดเขาก็คิดวางโครงการร้านสหกรณ์ขึ้นได้ อันเป็นองค์การแรกที่ได้อำนวยผลในทางการเงินและพื้นฐานการกินอยู่ในระหว่างพวกเดียวกัน หลักการของร้านสหกรณ์ที่รอชเชลนี้ ได้ใช้เป็นหลักของร้านสหกรณ์ในประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยนั้นมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

ส่วนสหกรณ์ประเภทหาทุนนั้น ก็เกิดจากความอึดอัดขัดสนและความต้องการมีทุนสำหรับประกอบกิจการงานต่าง ๆ อันการที่จะได้ทุนมานั้น นอกจากจะหาทางกู้ยืมได้โดยยากแล้ว เจ้าหนี้มักจะเรียกร้องอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าที่ลูกหนี้จะสามารถชำระได้ จึงทำให้ฐานะของลูกหนี้ทุกไตรมาสทรุดโทรมลง ประเวทกับยโสธรรวมชาติไม่อำนวย การเพาะปลูกไม่ได้ผลหรือได้แต่เป็นจำนวนน้อย กลีกรก็ไม่มี

สามารถจะชำระดอกเบี้ยแก่เจ้าหนี้ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นเข้า ๒-๓ ปี
 ทีเดียว กอปรดอกเบี้ยที่ท่วมต้นเงิน เจ้าหนี้กลัวลูกหนี้จะบิดเบี่ยงก็เร่ง
 ให้ลูกหนี้ใช้เงิน หรือมิฉะนั้นก็ให้ โอนที่ดินให้คืน สถาปณานำสงสาร
 เช่นนี้ปรากฏอยู่ในประเทศเยอรมนีเป็นเวลาหลายปี ในที่สุดก็มีบุคคล
 ชื่อ เซอร์มันชูลซ์และเฟรเดริกวิลเลียมไวไฟเฟเชิน ต่างได้คิด
 หาวิธีแก้ไขเพื่อช่วยเหลืออุตสาหกรรมและกลิกรในเรื่องทุนและส่งเสริม
 การประหยัดทรัพย์โดยคิดจัดตั้งสหกรณ์ขึ้น เพื่อให้สมาชิกได้
 มีที่กั้มเงินโดยเสียดอกเบี้ยย่อมเยา และดูแลให้เงินที่กั้มไปนั้นได้ใช้
 ในทางที่เกิดประโยชน์อันองงาย บุคคลทั้งสองจึงเป็นที่ยกย่องกันทั่ว
 โลก ในฐานะที่เป็นผู้ค้นคิดสหกรณ์แบบชูลซ์เกลลิทซ์และสหกรณ์แบบ
 ไวไฟเฟเชิน ในเวลาอันหลังการของสหกรณ์ทั้ง ๒ แบบนี้ได้รับความนิยม
 จากมหาชนทั่วโลก

ตามที่กล่าวมานี้ แสดงว่าการ สหกรณ์ เกิดจากความอึดคัก
 ขัดสนทั้งสิ้น เช่นเคยกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยเกิดจาก
 ความอึดคักขัดสนของพลเมือง การถูกข่มขืนในทางภาษีหรือการ
 ปกครองอันไม่เป็นธรรม ทั้งอุทาหารณ์จากประเทศอังกฤษเป็นต้น
 ประเทศอังกฤษได้เริ่มมีการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญเมื่อ ๗๐๐ ปี
 มาแล้ว ในสมัยกษัตริย์องค์ที่ ๓ แห่งราชวงศ์ปลั้ตาคาเซอเนต์ ทรง
 พระนามว่าพระเจ้าจอห์น เป็นเวลาที่บ้านเมืองระล่ำระสาย พวกพระ
 และขุนนางจึงประชุมพร้อมใจกันจากัดอำนาจ ของ พระองค์ให้น้อยลง

โดยถวายหนังสือกำหนดอำนาจ ซึ่งเรียกว่า แมกนาคาร์ตา (เกรต
 ชาเตอร์) ให้ทรงเซ็นอนุมัติ พระเจ้าจอห์นไม่พอพระทัยและทรง
 ขัดขึ้น จึงได้เกิดการต่อสู้กันขึ้น ในที่สุดก็ต้องยอมลงพระนามใน
 หนังสือกำหนดอำนาจของพระมหากษัตริย์หรือแมกนาคาร์ตานั้นเมื่อ
 พ.ศ. ๑๗๕๘ อันนับเป็นขั้นปฐมแห่งระบอบรัฐธรรมนูญของประเทศ
 อังกฤษ ส่วนประเทศอื่น ๆ ที่ได้มีการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนการปกครองมา
 เป็นระบอบประชาธิปไตย ก็มีมูลเหตุอันเนื่องมาจากความอึดคักยาก
 แค้นของพลเมืองและการปกครองซึ่งไม่เป็นธรรม และกรณีอื่น ๆ ที่
 เป็นผลให้ความยากจนเข้าบีบคั้นราษฎรในทำนองเดียวกันกับที่กล่าว
 มาแล้วนี้ นี่เป็นตัวอย่างที่แสดงว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย
 ก็ได้กำเนิดจากความพยายามที่จะปลดเปลื้องความทุกข์ยากของราษฎร
 เช่นเดียวกับการสหกรณ์เหมือนกัน และเมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมมี
 จุดหมายไปในทางเดียวกัน คือมุ่งหวังที่จะให้ผู้ที่อยู่ในวงของตนได้
 ได้รับความสุขสบาย คึกหาช่องทางที่จะช่วยทั้งในทางการเงินและช่วย
 ฟื้นฟูฐานะการกินอยู่ กับปลดเปลื้องความทุกข์ยากต่าง ๆ ให้ศูนย์
 สิ้นไป

หลักที่ ๒ ของสหกรณ์ คือความเสมอหน้ากันหมด สมาชิก
 ของสหกรณ์ไม่ว่าจะเป็นคนมั่งมีหรือยากจน หญิงหรือชาย ชาติใด
 ศาสนาใด เมื่อได้เข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์แล้ว ก็ไม่ควรจะมี
 ความผิดเพี้ยนกันในระหว่างสมาชิกเพื่อให้สำเร็จสามัญประสงค์ เหตุ
 ฉะนั้น บุคคลที่รวมกันเป็นสมาชิกสหกรณ์ทุก ๆ คนย่อมมีสิทธิโดย

เสมอภาคทั่วกัน ในการเฉลี่ยกำไรสำหรับสหกรณ์บางรูปที่เฉลี่ยกำไรให้แก่สมาชิกได้นั้น สหกรณ์ก็เฉลี่ยกำไรให้แก่สมาชิกตามส่วนแห่งราคาสินค้าทั้งหมดที่สมาชิกผู้นั้นได้ซื้อจากร้านสหกรณ์ ใครซื้อของมากก็ได้อะไรเฉลี่ยกำไรมาก ใครซื้อน้อยก็ได้น้อย ในส่วนสัมพันธ์เดียวกันเป็นการเสมอหน้าโดยทั่วกัน สมาชิกทุกคนมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเสียงคนละเสียงเท่ากันหมดในที่ประชุมใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงจำนวนหุ้นที่มีอยู่กับสหกรณ์ ใครจะมีเพียงหุ้นเดียวหรือ ๑๐ หุ้นก็มีเสียงลงคะแนนเสียงเดียวเหมือนกัน ในการปฏิบัติกิจการทั้งปวง ก็ต้องอนุโลมตามความเห็นของคนข้างมาก คณะกรรมการของสหกรณ์จะปฏิบัติการให้ผิดไปจากวัตถุประสงค์หรือนอกเหนืออำนาจซึ่งสหกรณ์ได้มอบหมายไว้ ไม่ได้ ในการออกเสียงลงคะแนนนั้น สมาชิกจะมอบหมายให้ผู้อื่นออกเสียงแทนตนก็ได้ และสิทธิต่างๆ ที่สมาชิกจะพึงได้จากสหกรณ์จะให้ผู้อื่นรับแทนไม่ได้เช่นกัน ส่วนการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ก็ถือเอาความเสมอภาคเป็นหัวใจ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา ๑๒ เล่า ก็ได้บัญญัติไว้ว่า “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย สถานันุครคกก็โดยกำเนิดก็คค โดยแต่งตั้งก็คค หรือโดยประการอื่นใดก็คค ไม่กระทำให้เกิดเอกสิทธิอย่างใดเลย”

หลักที่ ๓. ของสหกรณ์ ก็คือหลักความสมัครใจ ผู้ที่จะเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ต้องเข้าด้วยความเต็มใจของตนเองและด้วยความ

สมัครใจอันแท้จริง ไม่ใช่เข้าโดยการถูกบังคับหรือไม่ใช่เข้าโดย
 หวังแต่จะไ้รับประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว โดยมิได้คำนึงถึงประโยชน์
 ของผู้อื่น และเมื่อเข้ามาแล้วก็ต้อง มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่ง
 ใจเดียวกัน เพราะเหตุว่า การที่เข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์หมายความว่า
 ถึงการรวมกันช่วยตัวเอง และช่วยซึ่งกันและกัน ทั้งมีความรับผิดชอบ
 ร่วมกันและแทนกัน ฉะนั้น ก่อนที่สหกรณ์จะรับผู้ใดเข้าเป็นสมาชิก
 จะต้องแน่ใจแล้วว่าผู้นั้นมีลักษณะอันสมควร มีความสมัครใจจริงและ
 เข้าใจความมุ่งหมายและวิธีการสหกรณ์โดยแจ่มแจ้ง ทั้งผู้สมัครจะ
 ต้องรู้ด้วยว่า ตนมีสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับ
 เพียงใด การปกครองระบอบประชาธิปไตยก็เช่นกัน พลเมืองจะต้อง
 มีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบนี้โดยความสมัครใจด้วยน้ำใจอัน
 บริสุทธิ์ และจะต้องกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประเทศจึงจะ
 เจริญก้าวหน้าไปได้โดยรวดเร็ว มาตรา ๑ แห่งรัฐธรรมนูญบัญญัติ
 ไว้ว่า “ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยก
 มิได้” ยิ่งกว่านี้รัฐบาลยังได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๓ ให้เรียกชื่อ
 ชาวไทยโดยใช้คำว่า “ไทย” แก่ชาวไทยทั้งหมดโดยไม่แบ่งแยก เพราะ
 การเรียกชาวไทยแต่บางส่วน ไม่ต้องการชื่อเชื้อชาติและความนิยม
 ของผู้ถูกเรียก และไม่สมควรแก่สภาพของประเทศไทยซึ่งเป็นอันหนึ่ง
 อันเดียวกันจะแบ่งแยกมิได้ ทั้งนี้ เป็นการแสดงถึงความสำคัญใน
 การมีน้ำใจเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อันจะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง
 วัฒนาถาวรต่อไป สมาชิกสหกรณ์จะต้องเข้าใจความมุ่งหมายและวิธี

การสหกรณ์ ทั้งจะต้องรู้สิทธิและหน้าที่ของตนอย่างแจ่มแจ้งมั่นคงใจ
พลเมืองของประเทศก็ต้องทราบซึ่งในความหมายและวิธีการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตย รู้สิทธิและหน้าที่ของตนนั้น

หลักที่ ๔ อันเป็นข้อสุดท้ายของสหกรณ์ก็คือ สหกรณ์ทำการ
เพื่อประโยชน์แก่สหกรณ์เองเท่านั้น แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า
สหกรณ์เป็นวิธีการที่เห็นแก่ตัว เพราะสหกรณ์เปิดโอกาสรับบุคคล
ภายนอกเข้าเป็นสมาชิกเสมอ บุคคลผู้ใดต้องการความช่วยเหลือ
จากสหกรณ์ บุคคลผู้นั้นก็ต้องสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์เสียก่อน
จึงจะได้รับความช่วยเหลือจากสหกรณ์ เพราะสหกรณ์ไม่ใช่งานการ
กุศล แต่เป็นองค์การซึ่งรวมบุคคลเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันเท่านั้น
ในการที่สหกรณ์ไม่ช่วยบุคคลภายนอกนั้น ไม่เป็นการเห็นแก่ตัวเลย
เพราะว่าสหกรณ์มีหน้าที่จะต้องช่วยสมาชิกภายในสหกรณ์อยู่แล้ว กั
งนั้นจึงต้องช่วยพวกตนก่อนช่วยผู้อื่นจึงจะถูก ในการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน ความรักชาติรักพวกพ้องเป็นปัจจัยสำคัญ
ที่จะช่วยจรรโลงให้การปกครองระบอบนี้ก้าวหน้าไปได้ด้วยความสะดวก
ในคำปราศรัยของ พณฯ นายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี
ปัจจุบันของเราซึ่งได้กล่าวแก่ประชาชนชาวไทยแต่ละคราว ๆ นั้น มี
วาทะอันปลุกใจให้พี่น้องร่วมชาติช่วยกันเอง นับว่าเป็นวาทะกอบปรีย์
อุดมคติซึ่งพวกเราจะได้ลิ้มแล้มได้ เช่น “เราเกิดเป็นไทย เราอยู่กับ
ชาติไทยไว้ด้วยการค้าขาย การทำมาหากิน ให้เกิดประโยชน์แก่คน
ไทยเราเอง เราต้องเริ่มแข่งขันกับชาวต่างประเทศที่ทำการค้าขายอยู่

ในบ้านของเราเวลานี้ เราต้องสู้เขาให้ได้ ช่วยกันให้ทุกชุมชนชนของ
ไทย มีคนไทยค้าขายและคนไทยเป็นคนซื้อ ไม่ใช่ทั้งชาติขายไทย
ซื้ออย่างเดียว เหมือนอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ขึ้นปล่อยไว้อย่างนี้ ชาติ
เราจะต้องศูนย์พันธุ์อย่างไม่ต้องสงสัย.....สิ่งใดที่ไทยขายไทยทำ
เราเป็นคนไทยต้องซื้อของไทยก่อนอื่น ต้องนิยมของไทย ต้องนึกว่า
ของไทยดีกว่าของต่างประเทศเสมอ.....” นี่แสดงให้เห็นว่าท่าน
นายกรัฐมนตรีของเราได้สังเกตเห็นแล้วว่า ความรักชาติและความม
น้ำหนึ่งใจเดียวกันของราษฎร การช่วยเพื่อนร่วมชาติก่อนช่วยผู้อื่น
และการรวมกันต่อสู้เพื่อชาตินั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตย เพราะว่า อำนาจอธิปไตยนั้น มาจาก พลเมือง
พลเมืองเองเป็นผู้ที่ปกครองประเทศ ฉะนั้น ถ้าพลเมืองไม่รักชาติ
ของตน ไม่ช่วยเหลือและกลมเกลียวกันแล้ว ไหนเลยประเทศจะ
เจริญได้

นอกจากหลักสำคัญ ๔ ข้อแล้ว ยังมีหลักอีกบางประการที่ควร
กล่าวแยกไว้เป็นพิเศษคือ ความซื่อสัตย์ของสมาชิกและการช่วยกัน
ช่วยตัวเอง ความซื่อสัตย์ของสมาชิกเป็นเหตุสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำ
ให้สหกรณ์เจริญหรือเสื่อมได้ ผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์อันกิจ
ทุกคนจะต้องแสดงหลักทรัพย์และหนี้สินที่ตนมีอยู่ในเวลานั้นอย่างสิ้น
เชิงโดยไม่ยักยอก เพราะทรัพย์สินที่ตนมีอยู่ในเวลานั้น เป็นหลักใน
การที่สหกรณ์จะพิจารณาให้สมาชิกกู้ยืมเงินและเป็นประกันหนี้สินของ

สหกรณ์เองด้วย และเมื่อเข้าเป็นสมาชิกแล้ว จะต้องรู้จักออมทรัพย์ และไม่แอบไปทำหนี้ไว้นอกสหกรณ์อีกด้วย ยิ่งสำหรับร้านสหกรณ์ด้วย แล้ว ความรักภักดีของสมาชิก ต่อร้าน สหกรณ์ ของ ตน ยิ่ง สำคัญมาก สมาชิกต้องซื้อของที่ตนต้องการจากร้านที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ ไม่ไปซื้อของจากที่อื่นถ้าหากว่าร้านสหกรณ์ของตนมีสินค้าชนิดนั้นอยู่แล้ว ซื้อมันเป็นของที่ควมคุมได้ยากและสำคัญมาก เพราะสมาชิกที่ไม่มีความรักภักดีต่อร้านจริง ๆ เมื่อเห็นร้านอื่นมีของราคาถูกกว่าเล็กน้อย ก็มักจะไปซื้อที่ร้านนั้นเสีย ไม่พยายามอุดหนุนให้ร้านสหกรณ์ของตนเป็นอันขาดอย่างเช่น ทั้งนี้ เป็นเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ร้านสหกรณ์บางแห่งตั้งอยู่ไม่ได้ ส่วนผู้จัดการของร้านสหกรณ์เล่า ก็จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่ ร้านสหกรณ์จึงจะเจริญมั่นคง ในเรื่องการปกครองบ้านเมืองนั้น พลเมืองก็จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและความรักชาติต่อประเทศชาติและประมุขของประเทศอย่างแท้จริง ประเทศชาติจึงจะก้าวหน้าไปได้โดยรวดเร็ว รัฐบาลไทยในปัจจุบันได้เล็งเห็นความสำคัญในข้อนี้เป็นอันมาก จึงได้พยายามส่งเสริมปลุกใจประชาชนชาวไทยให้มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ และได้ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญให้เป็นประเพณีนิยมที่ดี สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อส่งเสริมอารยธรรมและวัฒนธรรมของชาติให้ คึกคักขึ้น

ส่วนเรื่องการช่วยกันช่วยตัวเองนั้น หมายความว่า สมาชิกทุกคนจะต้องขยันขันแข็งในการทำมาหากิน เมื่อทำมาหาได้ก็ต้องเก็บออมไว้ เพราะการออมทรัพย์เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยตัวเอง ถ้า

ช่วยตัวเองสำเร็จแล้ว ก็เหมือนกับช่วยคนอื่นด้วย เพราะสมาชิกคนอื่นจะไม่ต้องกังวลคอยช่วยเราอยู่ แต่ถ้าเราช่วยตัวเองไม่สำเร็จ ก็ต้องขอความช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิกด้วยกัน เพราะการช่วยตัวเองในทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการปลดปล่อยหนี้สินหรือการหาทุนรอนมาลงทุนประกอบการอาชีพไม่ใช่เป็นสิ่งที่สำเร็จได้ง่าย ลำพังคน ๆ เดียว ย่อมมีกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังปัญญาอันน้อยกว่าหลาย ๆ คนรวมกัน ฉะนั้นจึงต้องอาศัยความกลมเกลียวกันเป็นหลักสำคัญ ส่วนรัฐบาลก็ช่วยบำรุงส่งเสริมอันเป็นอุปสรรคที่ช่วยให้ราษฎรได้ปฏิบัติการร่วมมือกันและช่วยเหลือกัน ให้สำเร็จประโยชน์ และเป็นผลดียิ่งขึ้น

ยังมีหลักสหกรณ์อีกข้อหนึ่ง คือ สหกรณ์ไม่ข้องเกี่ยวกับการศาสนาและการเมือง ตามที่กล่าวมาแล้วแต่ข้างต้นว่า หลักสหกรณ์เป็นหลักสากล ไม่ว่าประชาชาติใด ศาสนาใด ก็ถือปฏิบัติได้ สหกรณ์คำนึงแต่ในเรื่องส่งเสริมการทำกินและศีลธรรมของสมาชิกโดยไม่เกี่ยวข้องกัฏกิจการใดที่พาคนถึงศาสนา เพราะในเรื่องศาสนา บุคคลอาจมีความคิดความเห็นแตกต่างกันได้ และอาจเป็นกรณีให้เกิดการพิพาทแตกความสามัคคีกัน ดังเช่นพวกฮินดูและพวกมอสเล็มในประเทศอินเดียเป็นต้น โดยเหตุที่การสหกรณ์ยึดความสามัคคีเป็นสวณะ ฉะนั้นสหกรณ์จึงไม่เกี่ยวข้องกัฏศาสนา ปลดปล่อยไว้เป็นความนึกคิดและกิจธุระส่วนตัวของสมาชิกเอง การปกครองระบอบประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน รัฐบาลย่อมให้สิทธิไว้ว่า

ใ้ใครระนับถือศาสนาใดก็แล้วแต่ใจสมัคร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ได้ให้เสรีภาพแก่พลเมืองในการถือศาสนาหรือลัทธิใด ๆ ตลอดจนการปฏิบัติพิธีกรรมของตน ในเรื่องการเมืองก็เช่นกัน สหกรณ์ไม่เกี่ยวข้องกับเลย นักสหกรณ์ที่แท้จริงไม่หวังอิทธิพลในทางการเมือง เช่นเดียวกับนักประชาธิปไตยที่แท้ย่อมมุ่งหมายบำเพ็ญกรณียกิจเพื่อส่วนรวม โดยไม่หวังได้ผลตอบแทนโดยการแสวงหาอำนาจในทางการเมือง สมาชิกสหกรณ์เป็นผู้รักชาติและทำประโยชน์ให้แก่ชาติโดยไม่อิงการเมืองแต่อย่างใดเลย งานของสหกรณ์พัวพันอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจและทางสังคม เพื่อยังประโยชน์ให้แก่มวลชนที่เข้ามารวมกันเป็นสหกรณ์เท่านั้น

บุคคลจำนวนมากที่ทราบดีเรื่องสหกรณ์แต่เพียงเลา ๆ อาจเกลื่อนความสงสัยไม่ได้สนิทในข้อที่ว่า สหกรณ์คือการที่รวมบุคคลหลายคนเพื่อกำเนินธุรกิจเช่นเดียวกับบริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนที่ดำเนินการค้าขาย แต่ข้อนี้เป็นความเข้าใจที่ยังคลาดเคลื่อนอยู่มาก เพราะสหกรณ์มีวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินการผิดกับองค์การธุรกิจอย่างอื่น ๆ และนักเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบันส่วนมากก็ได้จำแนกการดำเนินธุรกิจแบบสหกรณ์ออกเป็นอีกประเภทหนึ่งต่างหาก ถือว่าเป็นการดำเนินเศรษฐกิจตามสายกลางระหว่างลัทธิปัจเจกภาพ (Individualism) ซึ่งเป็นลัทธิที่บุคคลมีอิสระอย่างไม่มีข้อขัดข้อง กับลัทธิมหาชนภาพ (Collectivism) อันเป็นการดำเนินเพื่อ

ส่วนรวมของสังคมอย่างเทียบ ส่วนในทางกฎหมายก็ถือว่า การ
 ทำเนิษฐกิจตามแบบสหกรณ์ เป็นการดำเนินที่แตกต่างกับวิธีอื่น ๆ
 เพราะฉะนั้น ในประเทศต่าง ๆ ที่มีการสหกรณ์แพร่หลาย รวมทั้ง
 ประเทศไทยด้วย จึงได้มีกฎหมายพิเศษซึ่งว่าด้วยสหกรณ์โดยเฉพาะ
 บัญญัติทำให้เห็นได้ชัดว่า สหกรณ์แตกต่างกับห้างหุ้นส่วนบริษัท
 หรือองค์การอื่น ๆ นั้น อาจจำแนกให้เห็นได้เป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ลักษณะของการรวม สหกรณ์ต่างกับหุ้นส่วนบริษัทใน
 ลักษณะของการรวมอยู่มาก กล่าวคือ สหกรณ์มุ่งเอาการรวมคน
 เป็นหลักสำคัญ แต่บริษัทมุ่งเอาการรวมทุนเป็นข้อใหญ่ ฉะนั้นเพื่อ
 ดำเนินการให้ได้ผลตามความมุ่งหมาย บริษัทจึงไม่ใคร่กังวลที่จะ
 เลือกร่วมบุคคลผู้ถือหุ้น ใบหุ้นของบริษัทอาจเสนอขายในตลาดเช่น
 เกี่ยวกับสินค้าอื่น ๆ โดยไม่ถือเอาคุณสมบัติหรือลักษณะของผู้ถือหุ้น
 เป็นส่วนสำคัญ ใครมีเงินจะซื้อก็ซื้อได้ และเมื่อซื้อแล้วก็อาจโอน
 ให้ผู้อื่นได้ง่าย ๆ โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ถือหุ้นคน
 อื่น ๆ ส่วนสหกรณ์นั้น จำเป็นต้องเลือกเฟ้นสมาชิก บุคคลที่จะ
 เข้าเป็นสมาชิกได้ต้องมีลักษณะและคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อ
 บัญญัติ ยิ่งสำหรับสหกรณ์ไม่จำกัดสินค้าด้วยแล้ว ยิ่งต้องวางข้อ
 จำกัดลักษณะของสมาชิกในทางอาชีพ ความประพฤติ และกำหนด
 เขตที่ต้องที่ไว้แต่เพียงแคบ ๆ เพื่อให้บรรดาสมาชิกรู้จักและควบคุม
 กันได้ดี ทั้งนี้ ใบหุ้นของสหกรณ์จึงวางขายตามตลาดไม่ได้ และ
 การโอนใบหุ้นก็ทำได้ยาก อนึ่ง ควรเป็นข้อสังเกตด้วยว่า บริษัท

หรือห้างหุ้นส่วนนั้นรวมคนที่กำลังทรัพย์ซึ่งนับว่าเป็นผู้ที่แข็งแรงอยู่แล้วให้แข็งแรงยิ่งขึ้น ส่วนสหกรณ์รวบรวมผู้ที่อ่อนแอให้มีกำลังแข็งแรงเพื่อต่อต้านกับการเศรษฐกิจและรอกพ้นจากความเลื่อมเปื่อย

๒. วิธีแบ่งกำไร วิธีการแบ่งกำไรของสหกรณ์กับของหุ้นส่วนบริษัทนั้นแตกต่างกันมาก บริษัทแบ่งกำไรตามจำนวนหุ้นที่ถือ ผู้ใดถือหุ้นมากย่อมได้รับแบ่งกำไรมากตามส่วน แต่วิธีแบ่งกำไรของสหกรณ์นั้น แบ่งให้ตามส่วนแห่งกิจการที่สมาชิกได้กระทำกับสหกรณ์ เช่น ร้านสหกรณ์แบ่งกำไรเฉลี่ยให้สมาชิกคนหนึ่ง ๆ ตามส่วนแห่งราคาสินค้าที่สมาชิกผู้นั้นซื้อไปจากร้าน วิ่งอยู่ ตามปกติร้านสหกรณ์จะจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นด้วย เพราะว่าตามหลักเศรษฐกิจที่ควรเป็นแล้ว ผู้ใดที่ใดเอาเงินมาลงทุนในทางใดก็ควรได้รับค่าช่วยการอันเกิดจากการใช้ทุนนั้น แต่เงินปันผลนั้นได้กำหนดอัตราไว้อย่างต่ำและมีจะเป็นอัตราตายตัว ซึ่งเท่ากับเป็นค่าดอกเบี้ยเท่านั้น

๓. วิธีการออกเสียง ในเรื่องสิทธิออกเสียงในที่ประชุมนี้จะเห็นความแตกต่าง ระหว่าง สหกรณ์ กับ บริษัท หุ้นส่วนได้ง่ายยิ่งขึ้น ในบริษัทจำกัด ผู้ถือหุ้นมีสิทธิออกเสียงโดยมีคะแนนเสียงตามส่วนแห่งจำนวนหุ้นที่ตนถืออยู่ เช่น ถ้าถือหุ้น ๑๐ หุ้น ก็จะมีคะแนนเสียง ๑๐ คะแนน แต่ในสหกรณ์ สมาชิกทุกคนออกเสียงลงคะแนนได้เพียงคนละเสียงเดียว โดยไม่คำนึงถึงจำนวนหุ้นที่สมาชิกผู้นั้นถืออยู่ว่ามีมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ในบริษัท อำนาจการกิจการงานของบริษัทจึงตกอยู่กับผู้ที่มีหุ้นมาก ซึ่งอาจมีจำนวนเพียงคนเดียวหรือสอง

คนก็ได้ แต่ในสหกรณ์นั้นอำนาจตกอยู่กับสมาชิกส่วนรวม เพราะทุกคนมีสิทธิเท่ากัน ไม่ว่าจะมีทรัพย์สินมากน้อย ไม่ว่าชายหรือหญิง ฉะนั้นจึงเป็นอันนับได้ว่า การปกครองของสหกรณ์ดำเนินตามหลักประชาธิปไตยโดยตรง อนึ่ง ในเรื่องการออกเสียงนี้มีข้อควรสังเกต คือ ในบริษัทจากกันนี้ ผู้ถือหุ้นไม่จำเป็นต้องไปประชุมออกเสียงด้วยตนเอง จะมอบหมายให้ใครไปประชุมลงคะแนนแทนตนก็ได้ ส่วนสมาชิกของสหกรณ์จะทำเช่นนั้นไม่ได้ เพราะเหตุว่า การที่ไม่ไปประชุมด้วยตนเองหรือเพียงแต่มอบหมายให้ผู้อื่นไปประชุมแทนนั้น แสดงให้เห็นว่า สมาชิกไม่เอาใจใส่ต่อกิจการของสหกรณ์อันเป็นองค์การที่ตนร่วมมือก่อสร้างเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นสหกรณ์จึงมีบทกฎหมายบัญญัติไว้ว่า สมาชิกเอกชนจะออกเสียงแทนตนไม่ได้

๔. จำนวนหุ้นและมูลค่าของหุ้น ในเรื่องนี้ความแตกต่างระหว่างสหกรณ์กับบริษัทก็มีอยู่มากเหมือนกัน สำหรับบริษัทกฎหมายบังคับว่าจำนวนหุ้นทั้งหมดจะต้องมีผู้จองไว้ให้เสร็จก่อนจดทะเบียนตั้งบริษัท และถ้าจะเพิ่มเติมทุนแล้ว การออกหุ้นใหม่จะทำได้ก็โดยมีมติพิเศษของที่ประชุมใหญ่อันประกอบด้วยผู้ถือหุ้นเกิน แต่สำหรับสหกรณ์ ไม่มีกฎหมายบังคับในเรื่องการจองหุ้นให้ครบจำนวนเสียก่อนจึงจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ได้ เหตุนี้สหกรณ์จึงอาจกำหนดหุ้นไว้สำหรับรับสมาชิกใหม่ได้ และในเมื่อผู้ใดมีลักษณะเหมาะสม

ควรคำนึงความซื่อสัตย์ของสหกรณ์และอยากเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์
ด้วยแล้ว สหกรณ์ก็รับไว้เสมอ

เนื่องจากเงื่อนไขในเรื่องจำนวนหุ้นไม่เหมือนกันดังกล่าวนั้น จึง
มีผลบางประการที่ทำให้เห็นความแตกต่างชัดเจนอีก กล่าวคือ มูลค่า
หุ้นของบริษัทยิ่งขึ้นลงได้ง่ายเช่นเดียวกับราคาสินค้าอื่น ๆ ในท้อง
ตลาด เช่นถ้าบริษัทได้กำไรงาม เงินปันผลสูงขึ้น ก็มีผู้ต้องการซื้อ
หุ้นของบริษัทนั้นมากขึ้น แต่เมื่อบริษัทไม่ทำการจำหน่ายหุ้นเพิ่มเติม
ไปหุ้นมีจำนวนน้อยกว่าที่ผู้ต้องการ ราคาหุ้นก็ยิ่งสูงขึ้น ส่วน
ราคาหุ้นของสหกรณ์นั้นไม่ขึ้นลงเช่นของบริษัท เพราะเหตุว่าสหกรณ์
คงจำหน่ายหุ้นในราคาเดิมอยู่เสมอ เว้นแต่ในบางกรณีที่หุ้นนั้นมี
ค่าการคิดปันอยู่ด้วย อีกประการหนึ่ง ผลประโยชน์ที่ได้จากหุ้น
ของสหกรณ์มีอัตราต่ำ เช่นร้อยละ ๒ หรือ ๓ ต่อปีเท่านั้น สำหรับ
ประเทศเรากฎหมายกำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ ๖ ต่อปี ทั้งการโอนหุ้น
ของสหกรณ์ก็ทำได้ยากกว่าการโอนหุ้นของบริษัท โดยผู้รับโอนหุ้นจะ
ต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะความซื่อสัตย์ และที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุม
กรรมการยินยอมรับเข้าเป็นสมาชิกด้วย

ในเรื่องมูลค่าของหุ้นนี้ มีข้อควรสังเกตคือ ใบหุ้นของบริษัท
มักมีมูลค่าสูง แต่ใบหุ้นของสหกรณ์มักจะมีมูลค่าค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้
เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีทรัพย์สินน้อยเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ได้ นอก
จากนั้น สำหรับสมาคมสหกรณ์ มีกฎหมายบางประเทศได้วางบท
บัญญัติกำหนดจำนวนมูลค่าหุ้นสูงสุดที่สมาชิกคนหนึ่งจะพึงถือได้ เช่น

กฎหมายอภัยกำหนดไว้ไม่เกิน ๑๐๐ ปอนด์ และกฎหมาย
อินเดียกำหนดไว้ไม่เกิน ๑,๐๐๐ รูปี เป็นต้น การที่กฎหมายบัญญัติ
ไว้เช่นนั้น ก็เพราะประสงค์จะป้องกันมิให้ชนกษัตริย์เข้าครอบงำกิจการของ
สหกรณ์ได้เหมือนอย่างที่ครอบงำบริษัท แต่สำหรับบริษัท กฎหมาย
ไม่ได้กำหนดมูลค่าหุ้นสูงสุดที่ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งจะพึงถือไว้ได้

๕. วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ของสหกรณ์แตกต่างกับ
วัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนบริษัทมี
วัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไรในการค้าแต่อย่างเดียว ส่วนสหกรณ์
ถึงแม้ว่าจะเป็นประกอบการเศรษฐกิจเช่นเดียวกับบริษัทหรือห้างหุ้น
ส่วนจำกัดก็ตาม แต่สหกรณ์มิได้มุ่งหมายแต่เพียงจะส่งเสริมฐานะ
ทางเศรษฐกิจอย่างเดียวนั้น ยังมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมศีลธรรมและ
สวัสดิภาพของสังคมอีกด้วย สหกรณ์มีวิธีการอบรมสมาชิกให้เป็น
คนมีความประพฤติดี มีสามัคคีธรรม ให้รู้จักรักหมู่รักคณะ รู้จัก
เสียสละ และให้ความมั่งคั่งและซื่อสัตย์สุจริต ทั้งนี้ว่าการ
สหกรณ์มีส่วนช่วยเหลืออบรมคนให้เป็นพลเมืองดี เป็นกำลังขยัน
และเป็นศรีของประเทศชาติรวมอยู่ด้วย

อนึ่ง วิธีการสหกรณ์กับวิธีการของบุคคลมีหลักการที่เป็นขั้วกันใน
ทางสงเคราะห์ทำนองเดียวกัน แต่ผิดกันในความมุ่งหมาย จึงทำให้
ผู้ที่ไม่เข้าใจวิธีการสหกรณ์อย่างถ่องแท้เห็นคล้ายคลึงกับวิธีการของ
บุคคลไป การสงเคราะห์ตามวิธีการของบุคคลนั้นเป็นการช่วยโดยไม่
หวังสิ่งตอบแทน และเป็นการช่วยบำบัดความทุกข์ยากให้ผ่านพ้นไป

เพียงชั่วครึ่งคร่าวเท่านั้น ส่วนการสังเคราะห์ด้วยวิธีสหกรณ์เป็นการช่วยด้วยหวังผลคอยแทนกันอย่างหนึ่ง อีกประการหนึ่งยังหาทางกำจัดต้นเหตุแห่งความทุกข์ยากมิให้เกิดขึ้นอีก จึงเป็นธรรมชาติที่จะต้องมีภาระหนักในการปฏิรูปเกือบทุกด้าน ในด้านเศรษฐกิจและการครองชีพของมวลสมาชิก เป็นการสำคัญที่จะต้องแก้ไขก่อน นอกจากนี้ยังมีการฝึกฝนอบรมอริยาศัยใจคอให้มีระดับดีขึ้น แต่ผลแห่งความเคลื่อนไหวไปสู่ระดับนั้นต้องค่อยเป็นค่อยไป จนกว่าจะมองเห็นกำลังหน้าได้ไกล ในอันที่จะช่วยตนเองและช่วยซึ่งกันและกัน โดยพยายามปลดแอกที่ตนเองและพวกเพื่อนสมาชิกต้องแบกอยู่ ให้เบาบางจากการที่ถักพอกนายทุนและคนกลางบีบคั้นมาแต่เดิม ข้อที่สำคัญที่สุดก็คือ จะต้องปลูกฝังสามัคคีธรรมให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อจะได้ช่วยกันผดุงฐานะของตนให้เจริญขึ้น

สำหรับในประเทศไทยเรา รัฐบาลได้ตระหนักอยู่เป็นอย่างมากว่า การสหกรณ์เป็นองค์การชนิดหนึ่งที่ช่วยพัฒนาฐานะของประชาชนพลเมืองในทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรมไปสู่ระดับดีขึ้น ประกอบทั้งการสังคมในประเทศไทยก็เหมาะกับการที่จะจัดสหกรณ์ได้อย่างกว้างขวาง ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ดำเนินงานแผนกันให้ก้าวหน้าพร้อมกับการบำรุงอย่างอื่น ๆ สหกรณ์แรกที่จัดจดทะเบียนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ คือสหกรณ์ วิกจันทร์ ไม่จำกัดสินใช้ จังหวัดพิษณุโลก และก็ได้จดทะเบียนเพิ่มเติมอีกเรื่อย ๆ มาทุกปี แต่ก็ยังเป็นจำนวนน้อย เพราะ

ยังอยู่ในสมัยชนบทคลอง จนกระทั่งเมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รัฐบาลในระบอบรัฐธรรมนูญจึงได้สนใจจัดสหกรณ์อย่างจริงจัง จึงยังผลให้การสหกรณ์รุดหน้าไปโดยเร็ว ในขณะนี้พระราชกฤษฎีกาได้ประกาศเปิดการรับจดทะเบียนสหกรณ์แล้ว ในจังหวัดต่าง ๆ ในพระราชอาณาจักรรวม ๓๐ จังหวัดด้วยกัน และจะประกาศเพิ่มเติมเป็นครั้งคราวในภายหน้าต่อไปอีก แต่การที่ยังมิได้ประกาศเปิดแผนรับจดทะเบียนสหกรณ์ทั่วทั้งประเทศนั้น มีเหตุผลบางประการกล่าวโดยย่อ คือ

๑. สหกรณ์เป็นองค์การที่เกี่ยวกับน้ำใจและความสมัครพรักร่วมของประชาชน ฉะนั้น การจัดสหกรณ์จึงต้องอาศัยความร่วมมือเพียรและความต้องการของประชาชนเป็นหลักสำคัญในการร่วมมือกับรัฐบาลอีกด้านหนึ่ง

๒. ถ้าทางราชการจะประกาศรับจดทะเบียนสหกรณ์ทุกประเภทและเปิดแผนให้ทั่วทั้งประเทศแล้ว จะยากแก่การตรวจตราและควบคุมให้สหกรณ์ที่ตั้งขึ้นนั้นดำเนินการเป็นผลดีและสำเร็ได้ เพราะอาจมีสหกรณ์รูปต่าง ๆ ตั้งขึ้นในท้องที่ซึ่งห่างไกลกันแห่งละหนึ่งหรือสองสมาคม ซึ่งจะต้องมีพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นจำนวนมากมาย ทั้งจะสิ้นเปลืองเงินค่าพาหนะเดินทางของรัฐบาลเกินกว่าผลที่ควรจะได้ และนอกจากนั้นสหกรณ์เหล่านี้ก็จะไม่สะดวกที่จะร่วมมือประสานงานเพื่อประกอบธุรกิจต่าง ๆ ในระหว่างสมาคมสหกรณ์ด้วยกัน เพราะต่างอยู่ห่างไกลกัน

๓. สหกรณ์เป็นองค์การที่ถาวรยืนนาน การจัดตั้งจึงต้องระมัดระวังให้เป็นผลสำเร็จ ไม่ใช่ตั้งขึ้นไปแล้วไปเลิกล้มในยี่ห้านั้น การจัดสหกรณ์รูปใหม่ ๆ จึงจำเป็นต้องตั้งขึ้นแต่น้อยสมาคม เพื่อทดลองให้เห็นผลเสียก่อน เมื่อปรากฏว่าอาจจัดสำเร็จได้แน่นอนจึงขยายให้แพร่หลายยิ่งขึ้น

๔. การจัดสหกรณ์ให้กว้างขวางออกไปนั้น จำเป็นต้องมีพนักงานเจ้าหน้าที่และเงินค่าใช้จ่าย เพื่อทำการตรวจตราและควบคุมใต้ตามสมควร มีฉะนั้นสหกรณ์ที่จัดขยายออกไปโดยเร่งร้อนนั้น อาจไปชวทเซล้มเลิกเสียก็ได้ และแทนที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชน อาจกลับกลายเป็นโทษไป ข้อนี้ทางการไต้หวันระมัดระวังอยู่มาก เพราะถ้าสหกรณ์ต้องเลิกล้มไปหลาย ๆ สมาคม จะทำให้ประชาชนเลื่อมความนิยมเลื่อมใส อันจะเป็นการยากอย่างยิ่งที่จะเรียกร้องเอาความนิยมเลื่อมใสนั้นกลับคืนมาได้อีก ซึ่งทั้งนี้จะเป็นอุปสรรคแก่การจัดขยายสหกรณ์ต่อไปในภายหน้า

สหกรณ์ที่กำลังจัดอยู่ในประเทศไทยในเวลานี้ มีอยู่ ๘ รูปด้วยกัน กล่าวคือ

๑. สหกรณ์ธณกิจ (สหกรณ์ประเภทหาทุน) สหกรณ์รูปนี้จักแพร่หลายในประเทศกสิกรรมทั่วไป เพราะชาวกสิกรส่วนมากเป็นผู้อดคักขักสินทุนรอน สำหรับในประเทศเราก็เช่นเดียวกัน ฉะนั้นรัฐบาลจึงเลือกจัดสหกรณ์หนักไปในรูปนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับภาวะความเป็นอยู่และความต้องการของประชาชนพลเมือง เพราะในขณะนี้

กสิกรชาวนาเป็นอันมากมีหนี้สินอยู่และต้องเสียดอกเบี้ยอย่างแรง ถ้าหากไม่รีบช่วยเหลือเสียโดยเร็วแล้ว ที่กินของกสิกรเป็นจำนวนมากก็อาจจะหลุดกรรมสิทธิ์ไป และเมื่อกสิกรไม่มีที่กินของตนเองเพื่อทำมาหากินแล้ว ก็จะเป็นการยากอย่างยิ่งที่จะช่วยเหลือให้กลับมีฐานะดีขึ้นได้ ฉะนั้นทางการจึงได้ริบเร่งจัดสหกรณ์ขึ้นก่อนรูปอื่น ๆ วิธีทำการของสหกรณ์รูปนี้คือ กสิกรรวบรวมกันขึ้นและจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ชนิดไม่จำกัดสินไช้ โดยนำหลักทรัพย์ที่ต่างคนต่างมีอยู่มารวมกัน เพื่อใช้เป็นหลักประกันของสหกรณ์จัดกู้เงินจากเครดิตสถานหรือจากรัฐบาลมาจ่ายให้สมาชิกรายบุคคลนำไปใช้หนี้เก่า และเป็นทุนประกอบการอาชีพ สมาชิกทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันและแทนกันในการรักษาหนี้สินของสหกรณ์ การที่กสิกรรวบรวมกันตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์และมีความรับผิดชอบร่วมกันและแทนกันเช่นนั้น ย่อมก่อให้เกิดสินเชื่อและความไว้วางใจแก่เจ้าหนี้ ดังนั้นสหกรณ์จึงอาจกู้เงินได้ โดยสะดวกและเสียดอกเบี้ยในอัตราย่อมเยา ตามวิธีการดังกล่าวนี้ ก็เท่ากับสมาชิกต่างเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้กันเอง ฉะนั้นจึงย่อมเป็นการจำเป็นที่สมาชิกต่างจะต้องควบคุมดูแลซึ่งกันและกันเพื่อให้ชำระหนี้สินตลอดจนการทำกินและความประพฤติของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน เพราะถ้าสมาชิกผู้ใดชำระหนี้ให้แก่สหกรณ์ไม่ได้ สมาชิกอื่นก็อาจต้องมีส่วนชำระแทน ทั้งนี้ย่อมกระทำให้สมาชิกต่างซมกั้เขม้นต่อการทำมาหากินและระมัดระวังความประพฤติของตน จึงนับว่าสหกรณ์รูปนี้อำนวยความสะดวกเป็นคุณประโยชน์แก่สมาชิกทั้งในทางทรัพย์สินและในทางศีลธรรมได้เป็นอย่างดี

๒. สหกรณ์เข้าซื้อที่ดิน วิธีการคือ รวบรวมกลีกรชาวนา ซึ่งไม่มีที่ดินของตนเองตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ชนิดไม่จำกัดสินใช้ แล้ว สหกรณ์ก็เข้าซื้อที่ดินผืนใหญ่มาแบ่งให้สมาชิกรายบุคคลเช่าทำตามกำลังแห่งครอบครัวของสมาชิคนั้น ๆ โดยวิธีผ่อนส่งค่าเช่าซื้อเป็นรายปี อนึ่ง เนื่องจากสมาชิกเหล่านี้เป็นผู้ตัดค้ำชักสนไม่มีทุนรอน ดังนั้นสหกรณ์จึงจำเป็นต้องให้สมาชิกกู้ยืมเงินไปสร้างที่พักอาศัย ซื้อเครื่องมือกลีกรวมและใช้จ่ายในการทำนา สมาชิกเหล่านี้ไม่มีหลักประกันอย่างใด ฉะนั้นเพื่อควบคุมการเงินของสมาชิกให้กระชับ สหกรณ์จึงสร้างฉางสำหรับเก็บข้าวที่สมาชิกทำได้มารวมไว้แห่งเดียวกัน และจัดตั้งร้านสหกรณ์ขึ้นเพื่อจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคกับเครื่องใช้ ในการกลีกรวมให้แก่สมาชิกด้วย ในตอนที่ตั้งสหกรณ์ขึ้นนี้ ทางกรมได้จัดให้เจ้าพนักงานสหกรณ์ไปอยู่ประจำ เพื่อควบคุมดูแลการทำกินของสมาชิกตลอดจนการปรับปรุงที่ดินให้ดีขึ้น กับทั้งฝึกฝนให้สมาชิกเป็นคนขยันขันแข็ง และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ในทางที่ประหยัด ทั้งอบรมอุปนิสัยความประพฤติและศีลธรรมของสมาชิกด้วย เมื่อสมาชิกทุกคนได้ชำระเงินค่าเช่าซื้อและหนี้สินให้แก่สหกรณ์เสร็จสิ้นตามข้อบังคับแล้ว สหกรณ์ก็จะโอนที่ดินซึ่งสมาชิกผู้นั้นครอบครองทำกินอยู่ให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่สมาชิกต่อไป สหกรณ์รูปนี้จะช่วยเหลือให้สมาชิกซึ่งแต่เดิมมีฐานะเพียงผู้เช่านาทำและไม่มีหลักแหล่งอย่างใด ให้กลายเป็นผู้มีที่ดินของตนสำหรับทำกินและตั้งบ้านเรือนเป็นหลักฐานสืบไป

๓. สหกรณ์นิคมกสิกรรม วิธีการคือ รวบรวมกสิกรซึ่งไม่มีที่ดินของตนเองให้อพยพไปตั้งทำกินในที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งทางการได้จัดเตรียมไว้สำหรับการนี้ แล้วจัดตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ชนิดไม่จำกัดสินใช้ และจัดการแบ่งที่ดินให้สมาชิกทุกคนตามกำลังแห่งครอบครัวของสมาชิกนั้น ๆ โดยให้ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นหมวดหมู่ตามแผนผังหมู่บ้าน เพื่อสมาชิกจะได้ โกง่นสร้างบุกเบิกทำเป็นที่เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ สมาชิกเหล่านี้ไม่มีทุนรอนที่จะโกงสร้างที่ดินและประกอบอาชีพ ฉะนั้นสหกรณ์จึงจำเป็นต้องให้สมาชิกกู้เงินไปปลูกสร้างที่อยู่และซื้อเครื่องมือโกง่นสร้างที่ดิน กู้ใช้จ่ายในการเพาะปลูก เนื่องจากสมาชิกเป็นคนมีชื่อเสียงไม่มีทรัพย์สินเป็นหลักประกันอย่างใดทางการจึงจำเป็นต้องควบคุมการทำกินให้กระชับ โดยจัดให้เจ้าพนักงานสหกรณ์ไปอยู่ประจำในแคว้นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้น เพื่อควบคุมดูแลให้สมาชิกทำการโกง่นสร้างบุกเบิกที่ดินและทำการเพาะปลูกตามที่กำหนดไว้ ก็จะได้จัดสร้างฉางขึ้นไว้สำหรับเก็บพืชผลที่สมาชิกทำไ้รวมไว้แห่งเดียวกัน เพื่อสะดวกแก่การจำหน่าย และเพื่อประหยัดรายจ่ายของสมาชิกในการซื้อของกินของใช้ สหกรณ์อาจจัดตั้งร้านสหกรณ์ขึ้น หรือจัดซื้อของรวมกันคราวละมาก ๆ มาแบ่งขายให้แก่สมาชิกเมื่อสมาชิกทุกคนได้ โกง่นสร้างที่ดินทำเป็นที่เพาะปลูกเต็มเนื้อที่ตามสมควร และทั้งได้ชำระค่าธรรมเนียมที่ดินและหนี้สินที่กู้ยืมมา สหกรณ์เสร็จสิ้นตามข้อบังคับแล้ว ทางการก็จะยกที่ดินที่สมาชิกครอบครองทำกินอยู่นี้ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของสมาชิกนั้น ๆ เสียไป ใน

ประเทศเรายังมีที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งอาจไถ่สร้างเป็นที่เพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ได้อีกเป็นอันมาก สหกรณ์รูปนี้จึงมีลู่ทางที่จะจัดขยายออกไปได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งนอกจากจะเป็นทางปรับปรุงฐานะของราษฎรผู้ไม่มีที่ดินทำกิน ให้กลายเป็นผู้ที่มีที่ดินทำกินเป็นหลักฐานและตั้งบ้านเรือนเป็นหมวดหมู่สะดวกแก่การปกครองแล้ว ยังเป็นการเพิ่มพูนรายได้ในทางภาษีอากรและโรคทรัพย์ของประเทศอีกด้วย

๔. สหกรณ์บำรุงที่ดิน วิธีการ คือ รวบรวมกสิกรชาวนาที่มีที่ดินติดต่อกันเป็นผืนเดียวกันรวมเนื้อที่เป็นจำนวนมาก ๆ แล้วตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ชนิดจำกัดสินใช้ เพื่อสมาชิกจะได้ร่วมแรงและร่วมทุนกันทำการบำรุงที่ดินในแดนสหกรณ์ เพื่อให้มีน้ำพอหล่อเลี้ยงต้นข้าวได้ทั่วทุกปี โดยการทำคันกันน้ำ ขุดคูส่งน้ำ ระบายน้ำ และใช้เครื่องขุดสูบน้ำ เป็นต้น เงินทุนที่ใช้ในการนี้จะเป็นเงินที่สมาชิกซื้อหุ้นจากสหกรณ์ตามอัตราแห่งจำนวนเนื้อที่นาซึ่งจะได้รับการบำรุง ส่วนค่าใช้จ่ายในการเดินเครื่องขุดสูบน้ำ สหกรณ์จะเรียกเก็บเป็นเงินค่าน้ำจากสมาชิกตามจำนวนเนื้อที่นาที่ได้รับการบำรุง และถ้าสหกรณ์กำไร เมื่อใช้กันส่วนที่เก็บสมทบเป็นทุนสำรองของสหกรณ์ตามข้อบังคับแล้ว ถ้าไรส่วนที่เหลืออยู่ก็เฉลี่ยกันให้แก่สมาชิก ตามส่วนแห่งจำนวนเงินค่าน้ำที่สมาชิกนั้น ๆ ได้ชำระให้แก่สหกรณ์ในระหว่างปี สหกรณ์รูปนี้จะเป็นเครื่องประกันให้การทำนาของสมาชิกได้ผลบริบูรณ์และแน่นอนทุกปี ทั้งจะเป็นการฝึกฝนให้ราษฎรรู้จักวิธวิธีร่วมกัน ช่วยซึ่งกันและกันและช่วยกันองในการประกอบอาชีพอีกด้วย

๕. สหกรณ์ขายข้าว วิธีการคือ รวบรวมกลีกรชาวนาจำกั๊ง
 ซินเป็นสหกรณ์ชนิดจำกั๊งสินไช้ โดยสมาชิกต่างซื้อหุ้นจากสหกรณ์
 เพื่อนำเงินทนน้มาจัดสร้างฉางข้าว และอุปกรณ์ในการชั่งตวง เพื่อ
 ให้สมาชิกนำข้าวที่ตนทำไ้มาเก็บรวมไว้ ในฉางนี้ เมื่อใดเห็นว่า
 ข้าวมีราคาดีสมควรจะขาย ก็จัดการส่งไปขายยังชุมนุมตลาดข้าวเพื่อ
 ให้ราคาดีขึ้น เพราะการรวมข้าวส่งไปขายคราวละมาก ๆ เช่นนี้
 ย่อมสะดวกแก่ผู้ซื้อ และก็จะประหยัดโ้สหุ่ยค่าขนส่งไปในตัวด้วย
 สหกรณ์รูปนี้ก็เท่ากับเป็นตัวแทนของสมาชิกนั่นเอง เพราะเป็นการช่วย
 ให้ชาวนาที่เป็นสมาชิกขายข้าวไ้ราคาดีตามราคาขณลงของตลาด
 นอกจากน้ยังเป็นทางฝึกฝนให้ประชาชนชาวไทยสนใจกับการค้าขายไป
 ในตัว อนึ่งกลีกรที่ปลูกพืชผลอื่น ๆ เช่นผลไม้ ฝ้าย ถั่ว ยาสูบ
 มะพร้าว ฯลฯ ก็อาจรวบรวมกันจัดตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ตามรูปนี้ไ้ใน
 ถานของเดียวกัน

๖. ร้านสหกรณ์ วิธีการคือ ราษฎรรวบรวมกันตั้งขึ้นเป็น
 สหกรณ์ชนิดจำกั๊งสินไช้ โดยสมาชิกทุกคนซื้อหุ้นจากสหกรณ์
 แล้วนำเงินทนน้มาจัดตั้งร้านขึ้น เพื่อจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภค
 แก่สมาชิกและแก่บุคคลทั่วไป ถ้าไรที่ไ้กัน นอกจากเก็บสมทบไว้
 เป็นทุนสำรองของสหกรณ์ตามข้อบังคับแล้ว ยังเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิก
 ตามส่วนแห่งราคาสินค้าที่สมาชิกรายบุคคลไ้ซื้อไปจากร้านในระหว่าง
 ปีนั้น ๆ ส่วนบุคคลภายนอกที่ซื้อสินค้าจากร้านสหกรณ์ หาไ้รับ
 ส่วนเฉลี่ยด้วยไม่ ทั้งนี้ก็ดำเนินตามหลักสหกรณ์ที่ว่ามาแล้วในข้อที่
 เมื่อต้องการให้สหกรณ์ช่วยเหลือ ก็ต้องสมัครมาอยู่ในสหกรณ์ วิธี

การให้สมาชิกได้รับส่วนเฉลี่ยกันนี้ เพราะสมาชิกได้รวบรวมกันตั้ง
ร้านขึ้นก็โดยประสงค์จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้ซื้อของได้ในราคา
อันย่อมเยานั้นเอง การที่ร้านสหกรณ์ทำการขายสินค้าให้แก่บุคคล
ภายนอกทั่วไปด้วยนั้น ก็เพื่อจะช่วยให้ร้านตั้งอยู่ได้ เพราะเมื่อตั้ง
ร้านขึ้นแล้วย่อมจะมีค่าใช้จ่ายในการจัดร้าน สหกรณ์รูปนี้เป็นวิธีการ
อบรมให้ประชาชนชาวไทยสนใจในการค้าขาย และถ้าจัดได้โดย
แพร่หลายทั่วถึงกันแล้ว จะเป็นการส่งเสริมความมั่นคงแห่งเศรษฐกิจ
ของประเทศชาติได้ส่วนหนึ่ง

๗. สหกรณ์นิคมเกลือ นอกจากข้าวซึ่งเป็นสินค้าสำคัญที่สุด
ของประเทศเราแล้วยังมีผลิตภัณฑ์บางอย่างที่สมควรจะได้รับการบำรุง
ส่งเสริมอีกด้วย รัฐบาลจึงได้อนุมัติให้จัดตั้งสหกรณ์นิคมเกลือขึ้นอีก
รูปหนึ่ง ซึ่งกรมสหกรณ์กำลังจัดอยู่ในบริเวณที่ดินรกร้างว่างเปล่า
ภายในเขตที่ใดมีพระราชกฤษฎีกาหวงห้ามไว้ในจังหวัดสมุทรสาคร
เพื่อจัดแปลงเป็นนิคมขึ้น วิธีดำเนินการก็คือ จัดให้ชาวนาเกลือ
ที่ไม่มีที่ดินของตนเองทำกิน อพยพเข้าไปทำการไถ่สร้างปรังปรัง
ที่ดินตามแผนผัง และตั้งถิ่นฐานทำนาเกลือเป็นอาชีพอยู่ในนิคมนี้
นอกจากนั้น ยังจะได้จัดให้มีการขนส่งแบบสหกรณ์และจัดตั้งร้าน
สหกรณ์ขึ้นด้วย ถ้าสมาชิกคนใดต้องการทุนสำหรับใช้สอยเช่น
จักสานที่พำนักอาศัย หรือเครื่องมือและเครื่องอุปโภคบริโภค ก็อาจ
กู้ได้จากสหกรณ์โดยสหกรณ์คิกคอกเบี้ยแต่เพียงย่อมเยา ส่วนสิ่ง

ประกอบการทำงานเกิดอย่างซึ่งสมาชิก อาจ ใ้ประโยชน์ร่วมกัน
ได้ เช่น ทำกังหันน้ำ ชื้อเครื่องยนตสูบน้ำและเรือลำเลียงเกลือขึ้น
สหกรณ์จะลงทุนให้และคิคเฉลี่ยจากสมาชิก แต่คงเป็นจำนวนเงินที่
สมาชิกจะต้องเสียคนละไม่สู้มาก เพราะมีสมาชิกมากคนช่วยกัน นอก
จากนี้ รัฐบาลยังได้ทำการชุกและขยายคลองลำเลียงเกลือ เพื่อให้
การลำเลียงขนส่งเกลือสะดวกรวดเร็วและเสียค่าโง่ห่วยถูกลง อีกด้วย
เมื่อสมาชิกทุกคนได้ชำระเงินที่กู้ไปจาก สหกรณ์กับ ค่า อรรม เนียม
ช่วยชุกคลองเสร็จสิ้นใน สหกรณ์หนึ่ง ๆ แล้วทางการก็จะได้จัดการมอบ
ที่ดินซึ่งสมาชิคนั้น ๆ ครอบครองอยู่ ให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่สมาชิก
เพื่อตั้งหน้าทำมาหากินเสียไป

๘. สหกรณ์นิคมฝ่าย นอกจากสินค้าเกลือ ยังมีฝ่ายอีก
อย่างหนึ่งซึ่งสมควรได้รับการส่งเสริมด้วย ฉะนั้นรัฐบาลจึงอนุมัติให้
กระทรวงเกษตรธิการดำเนินการจัดตั้งนิคมฝ่ายขึ้นในท้องที่จังหวัด
สุโขทัย ในการนี้ กรมเกษตรและการประมงได้จัดการไถ่สร้าง
บุกเบิกที่ดิน และกรมสหกรณ์เป็นผู้จัดการคัดเลือกกสิกรในจังหวัด
ต่าง ๆ ซึ่งไม่มีที่ดินของตนเองให้อพยพเข้าไปทำกิน และจัดตั้งเป็น
สหกรณ์นิคมขึ้น เมื่อกสิกรผู้เป็นสมาชิกทุกคนได้ชำระเงินที่ไถ่
กู้ไปและเงินค่า ไถ่สร้างที่ดินให้แก่สหกรณ์เสร็จสิ้นแล้ว ก็จะได้รับ
กรรมสิทธิ์ในที่ดินเหล่านั้นสำหรับทำกินเป็นหลักฐานเช่นเดียวกัน

นอกจากสหกรณ์รูปต่าง ๆ ที่กล่าวข้างบนนี้แล้ว ยังมีสหกรณ์
ค้ำน้ำคาลโคตคและสหกรณ์ทำร่ม ตั้งขึ้น ในตอนต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๔

กับทั้งจะมีสหกรณ์รูปอื่น ๆ ตั้งขึ้นในภายหน้าไ้ช้ชก ในเมื่อประชาชน
พร้อมที่จะรวบรวมกันขึ้น และทางการพิจารณาเห็นว่ามิทางจักให้
สำเร็จไปได้

ผลของการสหกรณ์เท่าที่ไ้จักขึ้นแล้วในประเทศไทย แสดงให้
เห็นว่า การสหกรณ์ไ้ก่ออำนาจคุณประโยชน์หลายประการ ในทาง
ธรรม สหกรณ์ธรรมให้สมาชิกมีความประพฤติดี มีศีลธรรม ในหมู่
บ้านสหกรณ์ ไม่ใคร่ปรากฏว่ามีการลักเล่นการพนัน ไม่ใคร่มีใคร
ประพฤติเกกมะเทรกกเร หรือเสพยาสุรายาเมา เพราะเป็นการฝึก
ข้อบังคับสหกรณ์และเป็นที่รักเกียแก่เพื่อนสมาชิก ในทางการศึกษา
สมาชิกต้องชวนช่วยอบรมตนเองให้เข้าใจในวิธีการของสหกรณ์ จึง
เป็นการฝึกฝนและอบรมให้เกิดสติปัญญา รู้จักคิด รู้จักอ่าน รู้จักรับผิดชอบ
และชวนช่วยในการอ่านหนังสือ เพื่ออ่าน รายงานการประชุมและ
ตรวจสอบบัญชี ในทางสังคมสมาชิกไ้พบปะสนทนาวินาสะ ปรึกษา
หารือกันอยู่เสมอ ทำให้มีนิสัยชอบการคบหาสมาคม และรู้จักแลก
เปลี่ยนความรู้ความคึกซึ่งกันและกัน ในทางเศรษฐกิจ สหกรณ์ให้
ประโยชน์ในการให้กู้ยืมเงินโดยเสียดอกเบี้ยถูกและผ่อนส่งเงินไ้ช้หนี้ไ้
เสมอไป สหกรณ์ตักตักกลางในทางการค้าและเป็นสายคึกต่อ
ระหว่างนายทุนกับกสิกร ในทางการปกครอง สมาชิกต่างคอยระวั
รักษาทรัพย์สินสมบัติของเพื่อนสมาชิกด้วยกันไม่ให้ป็นอันตราย จึงทำ
ให้โจรผู้ร้ายเขายางลง การเก็บภาษีอากรก็สะดวก เพราะสมาชิก

ทั้งหน้าทำมาหากินเสมอ การที่สมาชิกรู้จักคิดรู้จักอ่าน รู้จักปรึกษาหารือและรู้จักใช้สิทธิในการออกเสียงอันเป็นวิถีทางดำเนินไปตามหลักประชาธิปไตยนี้ ย่อมส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยซาบซึ้งยิ่งขึ้น

ตามที่กล่าวมาแล้วจะพึงเห็นได้ว่า สหกรณ์เป็น องค์การที่เหมาะสมสำหรับพื้นฐานที่มีฐานะอ่อนในทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งขึ้นได้เป็นอย่างดี สหกรณ์อาจจัดตั้งได้ในหมู่ประชาชนทั่วไป เพราะสหกรณ์มีหลายรูปด้วยกัน การสหกรณ์เป็นงานสร้างชนิตถาวรและจำเป็นต่อ อาศัยน้ำใจและความ สมัครพรักพร้อม ของประชาชนที่จะรวบรวมกันเป็นหลักสำคัญ เพราะสหกรณ์ไม่ว่าจะจัดในรูปแบบใดจำเป็นต้องมีสมาชิกเสียก่อน และสหกรณ์บางรูปจำเป็นต้องมีสมาชิกเป็นจำนวนมาก จึงจะดำเนินการเป็นผลสำเร็จได้ เช่น สหกรณ์การค้าประเภทต่าง ๆ เป็นต้น การสหกรณ์เป็นวิธีการรวบรวมกันช่วยตัวเอง และเป็นความเคลื่อนไหวของประชาชนในทางเศรษฐกิจที่จะศึกษารวบรวมกันจากท้องถิ่น ฉะนั้นการจัดสหกรณ์ให้ก้าวหน้าไปโดยรวดเร็ว จึงเกี่ยวกับความต้องการและความพร้อมเพรียงทางค้ำประชาชนในการร่วมมือกับรัฐบาลเป็นข้อสำคัญ ถ้ามีผู้สนใจในวิธีการสหกรณ์มากขึ้นเพียงใด ก็ย่อมช่วยให้การจัดสหกรณ์แพร่หลายได้รวดเร็วขึ้นเพียงนั้น

เนื่องจากวิธีการ สหกรณ์เป็น ผลดี และ อาจเห็น ใ้ได้อย่างแจ่มชัด และเนื่องจากเหตุที่วิธีการสหกรณ์เป็นวิธีหนึ่งที่อาจช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้ก้าวไปสู่ความเจริญในทางเศรษฐกิจได้อย่างจริงจัง รัฐบาลจึงพยายาม

ที่จะขยายสหกรณ์ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น การที่ประเทศจะเจริญและ
 มั่งคั่งขึ้นได้ ก็ย่อมต้องอาศัยการฟื้นฟูฐานะของชาวนายทเป็นปัจจัย
 สำคัญส่วนหนึ่ง เพราะเมื่อได้พิจารณาตามสถิติของเทศบาลแล้ว จะ
 พึงเห็นได้ว่า ประชากรที่เป็นชาวนายทเมืองนั้น ในขณะที่มีอยู่ยังไม่ถึงร้อยละ
 ๘ ของจำนวนพลเมือง ส่วนอีกร้อยละ ๙๒ คือราว ๑๔ ล้านคนเป็น
 ชาวนายททั้งสิ้น ฉะนั้นจึงนับได้ว่า ชาวนายทอยู่ในตำแหน่งที่เป็น
 กระดูกสันหลังของประเทศ และเมื่อใดชาวนายทเหล่านี้มีฐานะการ
 ทำมาหากินและการครองชีพดีขึ้นแล้ว ประเทศไทยที่รักของเราจัก
 ก้าวหน้าไปสู่ความเจริญโดยสมบูรณ์ทุกประการ

สหกรณ์กับการสร้างชาติ

จำเดิมแต่ประเทศไทยได้มีการปกครองแบบประชาธิปไตยระบอบรัฐธรรมนูญ รัฐบาลได้ริบเร่งดำเนินการสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นแน่นหนายิ่งขึ้นเป็นลำดับมา ทั้งจะเห็นได้ว่า รัฐบาลได้พยายามสร้างความวัฒนาถาวรให้แก่ชาติสำเร็จลุล่วงไปแล้วนานาประการ อาทิ ได้แก้ไขสนธิสัญญาจนได้รับเอกราชทางการเมือง การศาล และการเศรษฐกิจ ได้ทำสัญญาไม่รุกราน กับสัญญาจำเวญสัมพันธไมตรี และการเคารพต่อบูรณภาพแห่งอาณาเขตต์กับมหาประเทศบางประเทศ ได้สร้างกำลังป้องกันชาติให้แข็งแรงยิ่งขึ้น เพิ่มพูนความมั่นคงในทางการคลัง และการพิทักษ์สันติสุข ส่งเสริมการเกษตร การพาณิชย์ อุตสาหกรรม และการอนามัย ขยายการศึกษา การคมนาคมและขนส่ง ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ตลอดจนปลูกฝังวัฒนธรรมของชาติ ภายในระยะเวลาอันสั้น กล่าวคือ เพียง ๘ ปีเท่านั้น ชาวเราทั้งหลายคงจะได้แลเห็นประจักษ์อยู่แล้วว่าบ้านเมืองของเราได้มีการเปลี่ยนแปลงและเจริญก้าวหน้าไปแล้วเพียงใด และถ้าพวกเราชาวไทยทุกคน จักได้พร้อมใจกันปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๗ เรื่อง ชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ ซึ่งมีข้อความว่า “ชาวไทยทุกคนต้องร่วมกันสร้างชาติ โดยทุกคนซึ่งมีกำลังกายก็ควรทำงาน ประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง ผู้ไม่ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน นับ

ว่าเป็นผู้ไม่ช่วยชาติ และไม่ควรถูกได้รับความนับถือของชาวไทยทั่วไป” ทั้งนี้แล้ว ชาติไทยที่รักของเราที่จะเจริญก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องสงสัย

การสร้างชาตินี้ รัฐบาล ได้ยึดถือและดำเนินการ ตามหลัก ๖ ประการที่ได้วางไว้ โดยมี “หลักเศรษฐกิจ” ซึ่งเป็นหลักสำคัญอันหนึ่ง ที่จะอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ซึ่งมีการจัดสหกรณ์อันเป็นงานสร้างชาติตามหลักเศรษฐกิจนี้ รวมอยู่ด้วย

การสหกรณ์เป็นงานบำรุงส่งเสริมฐานะของราษฎรอย่างสำคัญ และเท่าที่รัฐบาลได้จัดทำมาแล้วก็ปรากฏผลประจักษ์ว่า สามารถช่วยส่งเสริมฐานะของราษฎรได้เป็นอย่างดี ฉะนั้น รัฐบาลนี้ ซึ่งมีนโยบายส่วนใหญ่ที่จะส่งเสริมการครองชีพของ ราษฎรอันเป็นสมมุติฐานในการสร้างประเทศชาติ จึงได้ถือเอาการจัดขยาย สหกรณ์เป็นนโยบายส่วนหนึ่ง

ในการประกอบอาชีพให้ยังเกิดผลิตผลเพิ่มพูนโภคทรัพย์นั้น จักต้องอาศัยองค์ประกอบผลิตกรรมทั้ง ๓ คือ แรงงาน ทุน และที่ดิน (หรือธรรมชาติดี) การสหกรณ์ได้มีส่วนสำคัญในการ ส่งเสริมผลิตกรรมโดยการจัดให้ราษฎรมีทุนและที่ดินสำหรับประกอบอาชีพ ตลอดจนส่งเสริมให้ใช้แรงงานในทางที่เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น โดยที่ประเทศไทยเป็นประเทศกสิกรรมซึ่งมีการทำนาเป็นส่วนใหญ่ และชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของประเทศ การจัดสหกรณ์ในประเทศเราจึงหนักไปในทางช่วยเหลือส่งเสริมอาชีพและฐานะของกสิกรชาวนาเป็นส่วนใหญ่

ตั้งแต่สมัยที่ประเทศไทยได้เปิดการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก การทำนาซึ่งเมื่อสมัยก่อนเคยหวังผลเพียงแต่ให้พอใช้ในประเทศ ในสมัยนั้น ได้ทำมากขึ้น เพื่อให้มีข้าวเหลือส่งไปจำหน่ายในต่างประเทศ เงินที่ได้จากการขายข้าวนี้ เป็นรายได้ส่วนใหญ่ของประเทศ และเป็นปัจจัยให้รัฐบาลสามารถที่จะดำเนินการทำบำรุงความเจริญรุ่งเรืองของประเทศไทยได้อย่างกว้างขวาง เมื่อการทำนาในทวณนั้นต้องทำให้ได้ผลมากเพื่อขายเป็นสินค้า ก็ย่อมจำเป็นอยู่เองที่จะต้องใช้ทุนมากขึ้น แต่กสิกรชาวนาส่วนมากไม่มีใครจะมีทุนรอนของตน จึงต้องกู้เงินจากผู้อื่นโดยเสียดอกเบี้ยแพง เมื่อทำมาหาได้ ไม่ใคร่พอชำระให้เจ้าหนี้ บางคนจึงเลยเป็นผู้มีหนี้สินติดตัว อนึ่ง การทำนาในบางท้องที่ได้ผลไม่แน่นอน บางปีก็ได้ผลดีและบางปีก็ไม่ใคร่ได้ผล ดังนั้นฐานะของชาวนาจึงทรุดโทรมหนักลง และถ้าเผื่อการทำนาไม่ได้ออกสัก ๒-๓ ปีติด ๆ กัน ดอกเบี้ยก็จะค้างทับถมยิ่งขึ้นและท่วมราคาไรรู้ ในที่สุดเจ้าของก็จำเป็นต้องขายหรือโอนให้แก่เจ้าหนี้ไป และกลายเป็นผู้ไม่มีที่นาของตนเองสำหรับประกอบอาชีพ ทั้งนี้ ย่อมกระทบกระเทือนถึงสวัสดิภาพแห่งท้องดินและฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ

เพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมฐานะของกสิกรที่มีสภาพดังกล่าวนี้ รัฐบาลได้ก่อกองสหกรณ์ประเภทหาทุนขึ้น เพื่อให้กสิกรได้กู้ยืมทุนไปเพื่อปลดปล่อยหนี้สินที่คงเสียดอกเบี้ยแพง และเพื่อลงทุน

ประกอบอาชีพขายการทำกินให้กว้างขวางออกไป โดยเลิกคบค้า
ในอิศราย่อมเยา การช่วยเหลือโดยวิธีการสหกรณ์ในเรื่องทุนรอนนี้
นับว่าเป็นคุณประโยชน์อย่างแท้จริงแก่กสิกร เพราะมีทางควบคุม
ให้ผู้กู้ใช้เงินทุนในทางที่เป็นประโยชน์ และสามารถควบคุมให้ผู้กู้
ส่งเงินคืนเมื่อทำมาหาได้ภายในเวลาที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เนื่องจาก
สมาชิกทุกคนต้องรับผิดชอบในบรรดาหนี้สินของสหกรณ์ร่วมกันและ
แทนกันโดยไม่จำกัด จึงกระทำให้สมาชิกต่างต้องควบคุมดูแล
และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งในที่สุดย่อมเป็นผลดีแก่ตัวสมาชิก
นั่นเอง

สำหรับกสิกรที่ไม่มีที่ดินของตนเองเพื่อประกอบอาชีพนั้น ทาง
การก็ได้จัดการช่วยเหลือโดยวิธีการตั้งสหกรณ์เช่าซื้อที่ดิน และ
สหกรณ์นิคม เช่น สหกรณ์นิคมกสิกรรม สหกรณ์นิคมฝ้ายและ
สหกรณ์นิคมเกลือ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมให้กสิกร
ได้มีที่ดินของตนเองสำหรับทำกินเป็นหลักฐานสืบไป สำหรับสหกรณ์
เช่าซื้อที่ดินนั้น จัดในที่ดินซึ่งเป็นที่นาอยู่แล้ว โดยวิธีเช่าซื้อแบบ
สหกรณ์ แล้วจัดบำรุงที่ดินนั้นให้เกิดผลเพิ่มพูนยิ่งขึ้น โดยการทำ
ลำรางส่งน้ำระบายน้ำ ทำคันกั้นน้ำและคันนาเป็นต้น ส่วนสหกรณ์
นิคมนั้น จัดในที่ดินซึ่งยังรกร้างว่างเปล่าอยู่ โดยให้สมาชิกอพยพ
เข้าไปอยู่ และทำการไถนสร้างบุกเบิกที่ดินนั้นขึ้น วิธีการของ
สหกรณ์ทั้งสองรูปนี้คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ โดยปกติกสิกรที่เข้ามา
เป็นสมาชิก นอกจากไม่มีที่ดินของตนเองแล้ว ยังขาดไม่มีทุนรอน

อีกด้วย การที่จะให้กลีกรอพยพเข้าไปทำกินในที่เช่นนี้ ถ้าเมื่อไม่มีทุนรอนจะประกอบอาชีพแล้ว ก็ย่อมจะทำให้สำเร็จไปได้โดยยาก เพราะการทำนาก็ต้องมีเครื่องมือทำนา เช่น สัตว์พาหนะ ไถ คราด และต้องมีทุนรอนบ้าง เพื่อเป็นค่าอาหารและใช้สอยระหว่างที่ข้าวยังเก็บเกี่ยวไม่ได้ ส่วนการทำไร่พืชจะต้องมีเครื่องมือที่จะบุกเบิกโค่นสร้างที่กินและใช้ทำการเพาะปลูก และต้องมีทุนรอนบ้างเพื่อเป็นค่าอาหารและใช้สอยระหว่างที่การเพาะปลูกยังไม่ได้ผล ฉะนั้นสหกรณ์จึงยอมให้สมาชิกกู้ยืมเงินทุนเท่าที่จำเป็นนั้นไปก่อนได้ และเพื่อเป็นทางควบคุมมิให้การเงินของสหกรณ์พลาดพลั้งลง สหกรณ์จึงมีฉางข้าวหรือโรงเก็บพืชผลสำหรับเก็บผลิตผลของสมาชิกที่ทำได้ไว้รวมกัน ซึ่งทั้งนี้ นอกจากจะเป็นทางควบคุมการเงินของสมาชิกแล้ว ยังสะดวกแก่การที่สหกรณ์จะช่วยจัดการจำหน่ายพืชผลรวมกันคราวละมาก ๆ เพื่อให้ได้ราคาดีด้วย นอกจากนั้นสหกรณ์ยังช่วยเหลือสมาชิกในทางประหยัดรายจ่ายในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคและเครื่องใช้ ในการกลีกรวม โดยจัดซื้อรวมกันคราวละมาก ๆ เพื่อให้ได้ราคาย่อมเยา หรือจัดตั้งเป็นร้านสหกรณ์ขึ้น ซึ่งมีเจ้าพนักงานสหกรณ์ไปอยู่ประจำในท้องที่ซึ่งตั้งสหกรณ์นั้น ๆ เพื่อดูแลให้สมาชิกประกอบอาชีพตามสมควร และให้คำแนะนำในหลักวิชาเกี่ยวกับการเพาะปลูกและการบำรุงที่ดิน ช่วยเหลือในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค และการขายพืชผลของสมาชิก กับยอมรับนิสสัยใจคอ ตลอดจนความประพฤติและศีลธรรมของสมาชิกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกมีโอกาส

ทั้งเนื้องคังควและไกรับกรรมสิทธิในที่ดินได้เร็วขึ้น จะได้เป็นพลเมืองก
ของชาติสืบไป

อนึ่ง การทำนาของราษฎรในบางท้องที่ ปรากฏว่าต้องประสบ
ความเสียหายในบางปี เนื่องจากความวิปริตแห่งดินฟ้าอากาศ เช่น
ฝนแล้ง หรือตกผิดปกติ และในบางท้องที่ที่ต้องประสบความเสี
หายติด ๆ กันถึงสองสามปี ซึ่งเป็นเหตุให้ฐานะทางเศรษฐกิจของ
ชาวนาเหล่านั้นทรุดโทรมลง และยังเกิดมีหนี้สินทับถมยิ่งขึ้น การ
ที่จะส่งเสริมให้การทำนาได้ผลบริบูรณ์ขึ้นนั้น จะต้องจัดทำค้ำกันน้ำ
ขุดคลองน้ำระบายน้ำ ทำคันนา และใช้เครื่องชลประทานเป็นต้น แต่
การที่ชาวนาจะต่างคนต่างทำโดยลำพัง ก็ยากที่จะสำเร็จหรือได้ผลก
ถึงขนาด เพราะต้องใช้แรงงานและทุนรอนมาก ฉะนั้นเพื่อที่จะจ
ทำให้เป็นผลสำเร็จไปได้ จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือเพียงเป็น
น้ำหนึ่งใจเดียวของบรรดาชาวนาในท้องที่เดียวกัน ที่จะรวบรวมกัน
ออกทุนและแรงงาน เพื่อจัดการบำรุงที่ดิน โดยจัดตั้งเป็น “สหกรณ์
บำรุงที่ดิน” ขึ้น เพื่อระดมทุนแก่การดำเนินงาน ทั้งช่วยให้การทำนา
ได้ผลแน่นอน และเพิ่มพูนยิ่งขึ้น

นอกจากทางการได้ส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎรดังกล่าว
มาแล้ว ทางการยังได้พยายามส่งเสริมอาชีพในทางพาณิชยกรรมอีก
ทางหนึ่ง เพื่อช่วยเหลือให้ราษฎรได้รับผลจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์
ของตนตามสมควร กล่าวคือ ในเวลานี้การค้าของประเทศเราอยู่ใน
มือของพ่อค้าชนต่างต่างเป็นส่วนใหญ่ และกลีกรตกอยู่ในฐานะเสี่ย

เปรียบในการจำหน่ายพืชผล เพื่อช่วยเหลือให้การขายข้าวและพืชผลได้ราคาค่าตามสมควร และเป็นการฝึกฝนให้ประชาชนชาวไทยสนใจต่อการค้าขาย ทาง การได้จัดทำ “สหกรณ์ขายข้าวและพืชผล” ขึ้น ซึ่งทำให้ราษฎรสามารถเก็บข้าวและพืชผลที่ทำได้ ไว้รอขายในเวลาที่มีราคาได้ ทั้งปรากฏว่า การจัดสหกรณ์นี้ก็ได้ช่วยรักษาระดับราคาข้าวในท้องที่ซึ่งมีสหกรณ์ตั้งอยู่ เพราะถ้ามีการกดราคากสิกรก็อาจนำมาขายให้แก่กลางของสหกรณ์ได้ ซึ่งนับว่าเป็นผลแก่กสิกรชาวนาในบางท้องถิ่นนั้นโดยปริยาย

นอกจากสหกรณ์ขายข้าวและพืชผล ทาง การได้จัดทำร้านสหกรณ์ขึ้นในหมู่กสิกรในชนบทและในหมู่ราษฎรชาวเมือง การตั้งร้านสหกรณ์ในหมู่ชาวนานั้น นับว่าเป็นคุณประโยชน์แก่กสิกรเป็นอันมาก เพราะการซื้อของกิน ของใช้ ในชนบทมักจะหาซื้อได้ยาก และด้วยราคาแพง ราษฎรจึงตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบพ่อค้าคนกลางอยู่เสมอ การตั้งร้านสหกรณ์ นอกจากจะช่วยให้เกิดการประหยัดทรัพย์แล้ว ยังเป็นการฝึกหัดให้คนไทยสนใจและนิยมอาชีพทางการค้า ซึ่งต่อไปอาจกลายเป็นอาชีพสำคัญของชาวไทยในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติด้วย

ตามที่ได้อธิบายมานี้ จะพึงเห็นได้ว่า การสหกรณ์สามารถส่งเสริมฐานะการครองชีพของราษฎรได้อย่างกว้างขวาง เพราะมีสหกรณ์หลายรูปและหลายประเภท การที่บุคคลคนเดียวจะประกอบธุรกิจตามลำพังนั้น ในบางอย่างบางสิ่งก็อาจทำได้ แต่สำหรับ

ธุรกิจที่ใหญ่โตนั้น ต้องอาศัยความคิดเฉียบแหลม ร่วมแรงร่วมใจ และร่วมทุนกัน จึงจะจัดทำสำเร็จได้ การสหกรณ์เป็นองค์การที่เหมาะสมแก่ประชาชนที่มีกำลังทรัพย์น้อย จะรวบรวมกันจัดทำขึ้นโดยร่วมความคิด ร่วมแรง ร่วมใจ และร่วมทุนเพื่อประกอบธุรกิจนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไป อนึ่งสหกรณ์ไม่เพียงแต่ส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกอย่างเดียวเท่านั้น ยังมุ่งหมายที่จะส่งเสริมศีลธรรมและสวัสดิภาพของสังคมอีกด้วย วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ข้อหนึ่งก็คือ อบรมสมาชิกให้มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ ให้รู้จักมัธยัสถ์ และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินแต่ในทางที่ควร วัตถุประสงค์ข้ออื่น ๆ นั้นว่าเป็นสิ่งสำคัญและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการสร้างชาติ เพราะรัฐบาลปรารถนาที่จะให้ชาวไทย ชุมชนเข้มแข็งในการทำทรัพย์สิน และรู้จักการออมทรัพย์สิน เพื่อเป็นรากฐานแห่งความมั่งคั่ง สมบูรณ์ของราษฎรและประเทศชาติ วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ข้ออื่น ๆ ก็คือ อบรมสมาชิกให้มีความสามัคคีธรรม และมีความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งนี้ เพราะสหกรณ์เป็นสมาคมอัน ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งรวมกัน เพื่อช่วยซึ่งกันและกัน และช่วยตนเอง การงานของสหกรณ์ดำเนินไปได้ด้วยการปรึกษาหารือ และช่วยกันจัดทำด้วยกันทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของหมู่คณะ และของสมาชิกแต่ละคน ฉะนั้นสหกรณ์จึงเป็นองค์การที่อบรมให้สมาชิกคบหาสมาคม แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เห็น และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันโดยมีประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน จึงทำให้เกิดมีสามัคคีธรรม รู้จัก

เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ทั้งมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน เพื่อความเจริญของหมู่คณะ ซึ่งในที่สุดย่อมตกเป็นผลดีแก่ตนเอง ด้วย อนึ่ง สหกรณ์ยังอบรมสมาชิกให้มีความประพฤติและศีลธรรม ก็นั้น โดยห้ามปรามการประพฤติในทางเสื่อมเสียต่าง ๆ เช่น เล่นการพนัน เสพสวามิภักดิ์ และประพฤติเสเพล ถ้าสมาชิกผู้ใด ผิดผิด ก็เป็นการผิดข้อบังคับและเป็นทั้งรังเกียจของหมู่สมาชิก และ อาจถูกไล่ออกจากสหกรณ์

หลักสำคัญของสหกรณ์อีกข้อหนึ่งก็คือ การรวมกันช่วยตัวเอง สหกรณ์สอนให้สมาชิกรู้จักพึ่งตัวเอง และรู้จักรวมกันเป็นหมู่คณะ ร่วมมือกันทำการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้สามัญประสงค์ของ หมู่คณะเป็นผลสำเร็จ โดยอาศัยหลักความเสมอภาครักกันฉันพี่น้อง การอบรมอันนี้ ย่อมมีผลคล้อยถึงระบอบการปกครองประชาธิปไตย อันเป็นระบอบที่วางแนวให้ประชากรทุกคนร่วมมือกันสร้างตนเองและ สร้างชาติให้ก้าวหน้าไปสู่ความวัฒนาสถาพร โดยอาศัยหลักสมภาพ และภราดรภาพ ฉะนั้น เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่าสหกรณ์ เป็นเครื่องมือสำคัญในการอบรมสมาชิกให้เป็นคนมีนิสัยดี ซื่อสัตย์ มีสามัคคีธรรม รักหมู่คณะ มีภราดรภาพ รู้จักเสียสละ และขยัน อดทนต่อการอาชีพ ซึ่งนับว่าเป็นการอบรมให้เป็นพลเมืองดี เพื่อ เป็นกำลังแก่ประเทศชาติสืบไป

การสหกรณ์ เมื่อกล่าวตามหลักการแล้ว เป็นความเคลื่อนไหว ในทางเศรษฐกิจของประชาชน ในประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป

และอเมริกันนั้น ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มรวบรวมกันก่อตั้งขึ้น และ
 ทำเนียบการเอง รัฐบาลคงออกกฎหมายให้ความคุ้มครองภัยให้ความ
 ช่วยเหลือในบางประการเท่านั้น แต่สำหรับในประเทศเรา ประชาชน
 ส่วนมากในชนบทยังอ่อนในทางการศึกษา ทั้งเป็นผู้ชักจูงชักชวน
 รอน ถ้าจะปล่อยให้ราษฎรรวมกันจัดตั้งขึ้น และดำเนินการโดย
 ลำพังตนเองแล้วก็เกรงว่า จะกระทำไปไม่สำเร็จ ฉะนั้น รัฐบาลจึง
 เข้าช่วยเหลือในการให้ กู้ยืมเงินทุน และในการควบคุมดูแล โดย
 มั่นใจว่าจะค่อย ๆ ปล่อยมือให้สหกรณ์ดำเนินการไปเองเท่าที่จะ
 พังทำได้ และต่อไป เมื่อปรากฏว่าสหกรณ์ใดสามารถที่จะดำเนินการ
 ได้เองแล้ว ทางเราก็จะปล่อยมือให้ดำเนินการเอง

การที่จะจัดขยายสหกรณ์ให้แพร่หลายทั่วประเทศนั้น เป็นการ
 ใหญ่เพราะจะต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมากมาย และจะต้องมีพนักงาน
 เจ้าหน้าที่ให้ ได้ส่วนกับการควบคุม อนึ่ง การที่จะจัดขยายสหกรณ์
 ให้ได้โดยรวดเร็ว นั้น จะต้องอาศัยความสนใจ และความพร้อม
 เพียงในด้านประชาชนที่จะคิดรวบรวมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือซึ่งกัน
 และกันและช่วยตัวเอง โดยเห็นแก่ความเจริญและประโยชน์ส่วนรวม
 เป็นสำคัญ มิได้ผู้แก่จะคอยให้รัฐบาลช่วยเหลือแก่ฝ่ายเดียวเท่า
 นั้น เพราะรัฐบาลมีภาระที่จะต้องจัดการทำนุบำรุงราษฎรและประเทศ
 ชาติในด้านอื่น ๆ อีกมากหลาย แต่อย่างไรก็ดี ในสมัยการปกครอง
 ระบอบรัฐธรรมนูญ การสหกรณ์ได้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทั้งจะ

เห็นได้ว่า ในวันสิ้นปี พ.ศ. ๒๔๗๔ คงมีสหกรณ์เพียง ๑๕๐ สหกรณ์
และมีสหกรณ์ประเภทหาทุนแต่ประเภทเดียวเท่านั้น แต่ในวันสิ้นปี
พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้มีสหกรณ์ถึง ๒,๓๖๖ สหกรณ์ คือ สหกรณ์ประเภท
หาทุน ๒,๒๕๒ สหกรณ์ และสหกรณ์รูปอื่นๆ อีก ๑๑๔ สหกรณ์
จึงเห็นได้ชัดว่า ต่อไปนี้ การสหกรณ์จะขยายตัวออกไปอย่างกว้าง
ขวาง และรวดเร็วยิ่งขึ้นเป็นลำดับ เพื่อความสมบูรณ์พันธุ์ของ
ประชาชน และความมั่นคงแห่งประเทศชาติที่รักยิ่งของเราสืบไป

วิธีการฟื้นฟูชนบท ซึ่งเป็นความมุ่งหวังของสหกรณ์

เนื่องแต่ความเจริญของโลกได้ขยายตัวแผ่กว้างออกไป จึงทำให้สภาพการณ์ทั่วไปของชาวชนบทแทบทุกประเทศเปลี่ยนโฉมหน้าไปตามความคึกคักความเห็นของอารยชน ข้าความสะดวกลำบากประการในภาวะความเป็นอยู่ของประชาชนก็พลันบังเกิดขึ้นโดยรอบคั่น ทั้งนี้จึงทำให้ชาวชนบทซึ่งถูกความเจริญแวดล้อมครอบงำประจำส้นคานพลอยพากันกลายกลายเป็นคนเห็นแก่ตัวนิยมแต่ลัทธิขี้เจงภาพจากความมีน้ำใจเผื่อแผ่สัมพันธ์กับเพื่อนบ้านมากยิ่งขึ้น เพราะต่างคนต่างถือเสียว่า เมื่อตนมีอิสระและมีทางที่จะหาทรัพย์สินเงินทองมาใช้จ่ายใช้สอยตามควรแก่อัตภาพแล้ว เกลี้ยวแห่งความสัมพันธ์ที่เคยต้องพึ่งพาอาศัยกันก็คลายลง จนถึงกับในบางท้องถิ่นหมดความเชื่อถือในการหวังอาศัยซึ่งกันและกันเสียเลยทีเดียว

กล่าวเฉพาะประเทศไทยซึ่งมีปริมาณแห่งชาวชนบทราวร้อยละ ๘๒ ของพลเมืองทั้งหมด ก็คงตกในทำนองเดียวกัน จึงเห็นควรหาทางเห็นวรู้งฟื้นฟูชาวชนบทเหล่านั้นให้มีสัมพันธ์ภาพกลมเกลียวกันมากยิ่งขึ้น เป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมให้บังเกิดตามทางที่เหมาะสมแก่สภาพของชาวชนบท และส่งเสริมให้ชาวชนบทเกิดสติปัญญาฉลาดมีไหวพริบรู้จักทางได้ทางเสีย ไม่เสียเปรียบบุคคลอื่นซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับติดต่อ เช่นในเชิงการค้า เป็นต้น

วิธีการที่กล่าวนี้จะสำเร็จได้ก็ด้วยความผูกพันในทางสามัคคีธรรม คือการรวมกำลังซึ่งกันและกัน อันเป็นองค์การสำคัญและเป็นหัวใจของวิธีการสหกรณ์ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ ยังจะต้องจัดวางหลักปฏิบัติการ อย่างอื่น ๆ อีกหลายด้านหลายทางยิ่งกว่างานสหกรณ์ และต้องจัดพร้อมหรือรวมกันไปกับการจัดสหกรณ์ ซึ่งควรจะทำได้โดยสะดวก เพราะในขณะนี้รัฐบาลก็ได้นำวิธีการสหกรณ์ประเภทหาทุน มาจัด อยู่ อย่างแพร่หลายแล้ว ถึงแม้ว่าการจัดสหกรณ์จะมีความมุ่งหมายหนัก ไปในทางหาทุนให้สมาชิกกู้ยืมไปปลดปล่อยหนี้สิน และใช้ประโยชน์ ในทางทำกินเป็นส่วนใหญ่ อันนี้ว่าเหมาะแก่ความเป็นอยู่ของชาว ชนบทในขณะนี้เป็นอย่างยิ่งก็จริง แต่วิธีการสหกรณ์ยังช่วยให้ชาว ชนบททำพวกกันได้วิชาการฝึกฝนอบรมในทางศีลธรรมทางปัญญา จน ต่างมีน้ำใจสมัครรักคุณค่าของการรวมกำลัง เป็นทุนหนุนกำลังใจอยู่ โดยทั่วกัน ฉะนั้น ความมุ่งหวังที่จะพัฒนาฐานะของชาวชนบทด้วยการ ใช้สหกรณ์เป็นสื่อ ถึงที่ทางการได้พยายามทำอยู่แล้วในเวลานี้ จึง อาจมีช่องทางสำเร็จได้ โดยสะดวก เช่นในข้อที่ระก่กล่าวต่อไป แต่ อย่างไรก็ดี หนึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนพลเมืองที่จะ พึงเห็นสอดคล้อง และพยายามปฏิบัติตามอีกทางหนึ่งด้วย

๑. การศึกษา

เนื่องจากชาวชนบททั่วไปยังขาดความรู้ เช่น อ่านหนังสือไม่ ออกเขียนไม่ได้อยู่เป็นจำนวนมาก เป็นทางให้เกิดปมขัดข้องหลาย ประการ คือในทางการค้าก็ ทางเข้คหุเข้คทาให้รู้จักวิชาการบาง

อย่างที่เราควรรู้ เพื่อเป็นทางช่วยแก้ไขการงานที่เป็นอาชีพและความ
เป็นอยู่ในครอบครัวของตนให้ดีขึ้นก็ จึงควรจัดให้มีการศึกษา
ของตนโดยถือเอาวัตถุประสงค์และทางดำเนินการที่สะดวก คือ

สำหรับการศึกษารุ่นแรกนั้น ผู้ปกครองที่เป็นชาวชนบทไม่ควร
รังเกียจที่จะส่งเด็กในความปกครองของตนไปเล่าเรียนตาม โรงเรียน
ประชาบาลที่ทางการได้จัดตั้งขึ้นไว้ เพราะถึงหากในบางขณะที่ต้อง
อาศัยเด็กช่วยเหลือประกอบกรการสิกรวมอันเป็นอาชีพของตน ทาง
การก็ได้ผ่อนผันในเรื่องนี้อยู่แล้วเป็นอย่างดี

ในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ ควรจัดให้มีสถานที่หรือห้องสำหรับอ่านหนังสือ
ซึ่งพอเป็นที่พักอาศัยกันแดดกันฝนได้ และมีหนังสือต่าง ๆ ไว้อ่าน
อ่าน เช่น หนังสือที่ออกเป็นรายวัน รายเดือน และรายปี อันเป็น
วิชาที่เกี่ยวกับกำรบำรุงพชผล การเลี้ยงสัตว์ การป้องกันรักษาโรคพืช
และโรคสัตว์ เป็นต้น

ส่วนการศึกษารุ่นใหญ่เป็นสิ่งที่จำเป็นและด่วนมาก จริงอยู่
เวลานี้รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา ให้ยุวชน
ของชาติได้รับการศึกษาอบรมในทางที่จะให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ
อยู่แล้ว แต่ถ้าเราจะคอยจนกว่าพวกอนุชนเหล่านี้เติบโตขึ้นมาจนเป็น
กระดูกสันหลังของชาติได้ ก็จะเป็นเวลาอีกนานทีเดียว เพราะฉะนั้นปัญหาที่
สำคัญในเวลานี้ก็คือ จัดการให้ผู้ใหญ่ได้รับการศึกษาเท่าที่ทางการ
ได้กำหนดเป็นหลักสูตรไว้ อาจมีผู้สงสัยเกี่ยวกับเวลาที่จะใช้ในการ
ศึกษาอยู่บ้าง เพราะผู้ใหญ่ทุกคนต่างมีอาชีพประจำตัว ซึ่งไม่อาจ
ปลีกเวลาไปรับการศึกษารุ่นนี้ได้ ความวิตกในเรื่องเวลาสำหรับใช้

ในการศึกษาของผู้ใหญ่ทางการได้ปรับปรุงไว้แล้วเป็นอย่างดี เพื่อให้เหมาะสมกับการอาชีพและท้องถิ่นของผู้ที่จะเข้ารับการศึกษา เช่น ให้ศึกษาเพียงสัปดาห์ละ ๑ วัน คือวันอาทิตย์ หรือวันพระ และใช้เวลาเพียง ๒ ชั่วโมงเป็นต้น ซึ่งพอที่จะปลีกจากการอาชีพไปรับการศึกษาอบรมได้ ความสำคัญในเรื่องการศึกษาอบรมของผู้ใหญ่จะสำเร็จลุล่วงเป็นผลสัมประสงค์ได้ ก็อยู่ที่ตัวผู้ใหญ่ซึ่งจะเข้ารับการศึกษาตนเอง เพราะถ้าได้ร่วมมือสมัครใจจะให้ความรู้แล้ว ก็คงจะอ่านออกเขียนได้ และเรียนรู้ในหน้าที่พลเมืองและวัฒนธรรมของชาติตามหลักสูตรที่วางไว้นั้น

๒. เวชชสงเคราะห์และสุขภาพอนามัย

จัดให้หมู่บ้านหนึ่ง สหกรณ์หรือสมาคมหนึ่ง มีคู้หรือหีบยาสำหรับรักษาโรค เช่น ตาแดง ปวดท้อง บิด อหิวาต์ ไข้ กลากเกลื่อน ฟกช้ำ และบาดแผลสดไว้เป็นทางป้องกันและรักษาเย็บยาในชั้นต้น ส่วนการปลูกฝีเพื่อป้องกันไข้ทรพิษนั้น ควรจัดให้โตปลุกเสียทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่ยังไม่ได้ปลุก หรือเมื่อปลุกแล้วก็ควรปลุกซ้ำตามระยะที่แพทย์เห็นสมควร ตลอดจนการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคระบาดอื่น ๆ ด้วย การสุขภาพซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับ ครอบครัวจำเป็นจะต้องระวังรักษาและดูแลให้สะอาดเรียบร้อยถูกต้อง ตามหลักอนามัยเสมอ เช่น ตั้งส้วมในที่ ๆ เหมาะสม และห้ามไม่ให้คนในครอบครัวของตนเที่ยวถ่ายอุจจาระปัสสาวะในสถานที่อันเป็นที่น่ารังเกียจและเป็นทางทำให้เกิดโรคขึ้นได้ นอกจากนั้น ในบริเวณบ้านเรือนและครัวไฟ ตลอดจนคอกสัตว์ ก็ควรจัดทำให้สะอาดเช่นเดียวกัน

ส่วนในเรื่องไข้จับสั่น ควรได้รับความเอาใจใส่เป็นพิเศษด้วย ตามที่กล่าวกันว่า “ยูงร้ายกว่าเสือ” นั้น ก็มีทางที่จะพิสูจน์ให้เห็นจริง ใ้ได้อย่างชัดเจน เพราะในยี่หนึ่ง ๆ แม้ประชากรราษฎรของประเทศเราจะตกเป็นเหยื่อของเสื้ยบ้างก็เพียงจำนวนร้อย แต่ที่ตกเป็นเหยื่อของโรคไข้จับสั่นและเสียชีวิตเนื่องจากถูกยุงกัดนั้น ปรากฏตามสถิติปัจจุบันของกรมสาธารณสุขว่ามีถึงราว ๕๐,๐๐๐ คนต่อปี นับว่าเป็นโรคที่มีอัตราการตายสูงกว่าโรคอื่น ๆ ทั้งหมด เพราะฉะนั้น เมื่อเราแก้ปัญหาเรื่องการปราบยุงยังไม่สำเร็จ เราก็ควรแก้ปัญหาเรื่องการป้องกันรักษาโรคไข้จับสั่นให้เบาบางลงกว่านี้ให้ใกล้เคียงก่อน ในเรื่องการป้องกันนี้ กรมสาธารณสุขได้พิมพ์คำแนะนำการป้องกันโรคไข้จับสั่นเผยแพร่ไว้ให้ทราบอยู่แล้ว ถ้าหากประชาชนต่างสนใจอ่านและปฏิบัติตามคำแนะนำนั้น โรคนี้ก็จะเบาบางลงได้

๓. การเพาะปลูก

การเพาะปลูกจำเป็นต้องยิ่งที่จะต้องบำรุง โดยจัดหาพืชผลที่ดี ๆ มาเก็บไว้ทำพันธุ์และบำรุงให้ดีขึ้นเป็นลำดับ นอกจากนั้นยังต้องเลือกหาพืชที่เหมาะสมมาใช้เพื่อทวีปริมาณแห่งพืชผลนั้น ส่วนพืชออกอื่นเป็นพืชที่อาจหาได้ง่ายและใช้ได้ผลดี ก็ควรเก็บรักษาไว้ให้เป็นที่เป็นทางและถูกวิธีการ

การทำสวนครัวซึ่งทางการได้กำหนดพันธุ์พืชปลูกไว้ ก็หวังประโยชน์ในเมื่อเหลือจากการบริโภค และยังอาจนำไปขายเป็นการช่วยเพิ่มพูนรายได้ขึ้นอีกส่วนหนึ่ง ส่วนต้นไม้ใหญ่ ๆ ที่มีประโยชน์

เช่นมะม่วงมะพร้าวและต้นไม้ ควรจัดหาปลูกไว้ทุกบ้าน หนึ่ง น้ำเป็นอุปการณสำคัญสำหรับหล่อเลี้ยงพืชผลต้นไม้ ให้งอกงามเจริญเติบโต ฉะนั้น ตำบลใด ท้องที่ใด ที่ขาดแคลนน้ำควรขุดบ่อ ก็ต้องช่วยกันขุด หรือจะคิดจัดหาเครื่องยนต์ไว้สำหรับสูบน้ำ และช่วยกันสร้างเขื่อน สร้างทำนบและคันนาเพื่อกักกั้นน้ำ ก็อาจร่วมมือกันจัดสร้างขึ้นได้ตามแต่จะเห็นควร

นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องให้กลักรู้จักการปลูกพืชหมุนเวียน เช่น เมื่อเสร็จฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว ราษฎรควรปลูกพืชจำพวกถั่วบางอย่าง เช่น ถั่วเหลือง ถั่วเขียว และถั่วลิสง อันอาจออกผลได้ในระยะสามถึงสี่เดือน เพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นจากการเพาะปลูกอีกส่วนหนึ่ง ไม่ปล่อยให้เวลาและที่ดินว่างเปล่าไปโดยเปล่าประโยชน์ ทั้งดินถั่วเก็บผักหมดแล้ว ยังอาจสับฟั่นและไถกลบลงไป ทำให้เป็นปุ๋ยสดสำหรับที่ดินซึ่งจะทำให้การปลูกข้าวในฤดูต่อไปได้ผลดีขึ้นด้วย

๔. การป้องกันโรคระบาดสัตว์พาหนะ

ในยี่หนึ่ง ๆ สัตว์พาหนะมักจะล้มตายด้วยโรคระบาดเป็นจำนวนมาก ต้องจัดการป้องกันเสียในชั้นต้น โดยจัดทำคอกสัตว์และระวังรักษาให้ไว้ด้วยความสะอาดอยู่เสมอ ทั้งควรให้ไว้กับการฉีควัคซีน หรือจัดการแยกย้ายเมื่อเกิดโรคขึ้น นอกจากนี้ ทางการยังอาจส่งเสริมให้มีการประกันชีวิตสัตว์พาหนะตามแบบที่ทำกันอยู่ในต่างประเทศ บางแห่งยังก็เป็นได้

๕. การคัดสรรในครอบครัว

ต้องอบรมจิตใจให้ชาวชนบทมีความขยันหมั่นเพียร รักที่จะประกอบกิจการงานอันเป็นผลประโยชน์รายได้แก่ตนเองอยู่เสมอในความเกียจคร้านนั่ง ๆ นอน ๆ ไม่ทำอะไรให้ยังเกิดประโยชน์ โดยปล่อยให้เวลาล่วงเลยไปเสียเปล่า ๆ ย่อมเป็นเครื่องบั่นทอนความก้าวหน้าของตนเอง ข้อร้ายอีกอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อว่างจากการประกอบอาชีพ เช่นหมดฤดูทำนาแล้ว ชาวชนบทมักจะหันเข้าหาการพนัน หรือนิยมไปในทางที่ไร้ประโยชน์และเกิดโทษ ฉะนั้นสิ่งที่พอจะแก้ไขได้ก็คือต้องจัดให้มีความทำงานที่บ้านขึ้น จะเป็นงานทางฝีมือ เช่น ทอผ้า จักสาน หรือเตรียมทำเครื่องมือ เครื่องใช้ด้วยตนเอง หรือทำไร่นา ผสม ปลูกผัก ปลูกปลา เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ เหล่านี้เป็นต้น ก็พอมีเวลาทำได้ ทั้งนี้สุดแต่ภูมิประเทศและโอกาสจะอำนวย เพราะอาจเป็นผลประโยชน์รายได้และทุนรายจ่ายในครอบครัวลงไม่น้อย

๖. การกีฬาเพื่อปลูกความสามัคคี

ควรจัดให้มีการออกกำลังกายเพื่อให้เกิดพลานามัย และปลูกความสามัคคีในหมู่ผู้ใหญ่และเด็กในละแวกบ้านเดียวกัน เช่น สนับสนุนให้เล่นกีฬาที่นิยมกันตามประเพณีแห่งท้องถิ่น การเล่นสนุกสนานว่าเรื่งตามพื้นเพของหมู่บ้านย่อมเป็นทางบำรุงและปลูกฝังความสามัคคีซึ่งกันและกันเป็นส่วนรวมด้วย ส่วนกีฬาสำหรับเด็กก็ควรจัดไปในการทำนองการกีฬาลูกเสือ หรือให้เล่นเป็นหมู่เป็นคณะ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีน้ำใจเป็นนักกีฬาอันแท้จริง นอกจากนี้ ยังเป็นการอบรมให้

มีน้ำใจรักหมู่รักคณะ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ตลอดจน
ให้มีความกล้าหาญขยันขันแข็ง เมื่อเติบโตไปของหน้^๒จะไ้^๒เป็นกำลัง
ของชาติ และเป็นตัวอย่างอันดีสำหรับเด็กรุ่นหลัง ๆ สืบไป

๗. การส่งเสริมให้บังเกิดความมั่งคั่ง

การส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักประหยัดทรัพย์ มิให้สุรุ่ยสุร่าย
ใช้ทรัพย์ให้หมดเปลืองไปโดยใช่เหตุ^๒นั้น จำเป็นจะต้องฝึกหัดอบรม
ให้^๒มีนิสัย^๒เป็นผู้มี^๒นิสัย^๒รู้จัก^๒ใช้จ่ายและ^๒กำจัด^๒ความ^๒ฟุ่ม^๒เฟือ^๒ย^๒อน^๒ไม่^๒เป็น
สาระ^๒ให้^๒สิ้น^๒ศุนย์^๒ไป^๒ด้วย เพราะตามปกติการ^๒ใช้จ่าย^๒เงิน^๒เกิน^๒ตัว^๒ยัง^๒เป็น^๒สิ่ง
ที่นิยมกันอยู่มากในหมู่ชาวชนบท เช่น ประกอบพิธีกรรมตามลัทธิ
ประเพณีเป็นต้น สิ่งเหล่านี้มิได้กระทำกันแต่พอสมควรกับฐานะและ
ความเป็นอยู่ มักจะชอ^๒ย^๒แข่ง^๒ขัน^๒กัน^๒อย่าง^๒ออก^๒หน้า^๒ออก^๒ตา^๒โดยไม่^๒คิด
หน้า^๒คิด^๒หลัง ผล^๒ที่^๒เสีย^๒ไป^๒เพราะ^๒เหตุ^๒ฟุ่ม^๒เฟือ^๒ย^๒อน^๒ปรา^๒ค^๒จาก^๒ความ^๒ยัง^๒คิด^๒
เช่น^๒นี้ ย่อม^๒เป็น^๒ทาง^๒ก่อ^๒ให้^๒เกิด^๒หนี้^๒สิน^๒ขึ้น^๒ได้

๘. การค้าและการคมนาคม

แม้ว่าจะส่งเสริมให้^๒กสิกร^๒ทำการ^๒เพาะ^๒ปลูก^๒ข้าว^๒มาก^๒มาย^๒เพียง^๒ใด^๒
ก็ดี แต่เมื่อ^๒ได้^๒ผล^๒ข้าว^๒แล้ว^๒ขาย^๒ไม่^๒ออก หรือ^๒ซั^๒ด^๒ซั^๒ง^๒ใน^๒เร^๒อง^๒การ^๒ขน^๒ส่ง^๒
ก็^๒ย่อม^๒จะ^๒ไม่^๒ทำ^๒ให้^๒เกิด^๒ประโยชน์^๒อย่าง^๒ใด^๒ขึ้น เช่น^๒สม^๒มติ^๒ว่า ชาว^๒นา^๒ใน
อำเภอ^๒ฝาง จังหวัด^๒เชียงใหม่ ทำ^๒นา^๒แต่^๒เพียง ๕ ไร่^๒หรือ ๑๐ ไร่ ก็^๒พอ
เลี้ยง^๒กัน^๒ใน^๒ครอบครัว และ^๒ถ้า^๒จะ^๒ทำ^๒มาก^๒กว่า^๒นั้น ก็^๒ต้อง^๒ให้^๒มี^๒หวั^๒ง^๒ที่^๒จะ^๒ส่ง^๒
ไป^๒ขาย^๒ที่^๒อื่น^๒ได้ เมื่อ^๒ไม่^๒มี^๒หวั^๒ง^๒เสีย^๒เลย หรือ^๒ไม่^๒มี^๒ใคร^๒มา^๒ซื้อ เพราะ^๒การ^๒
ไป^๒มา^๒ไม่^๒สะดวก ชาว^๒นา^๒ก็^๒คง^๒ไม่^๒อยาก^๒จะ^๒ทำ^๒นา^๒ให้^๒มาก^๒เกิน^๒กว่า^๒ที่^๒จะ^๒ใช้

บริโภคหรือแลกเปลี่ยนกับสิ่งอื่น ๆ ตามท้องที่ใกล้เคียง เมื่อเช่นนั้นแล้ว ชาวนาก็จะมีรายได้ต่ำ ทำให้รายได้ของประเทศพลอยตกต่ำไปด้วย จึงเห็นได้ว่า ควรส่งเสริมการค้าและการคมนาคมให้คู่กันไป ทั้งที่รัฐบาลในระยะของประชาธิปไตยได้กำหนดนโยบายที่จะขยายการค้าและการคมนาคมของคนไทยไว้เป็นแนวทางอยู่แล้ว

๕. เศรษฐกิจและรายได้

เศรษฐกิจและรายได้ของประชาชนก็เป็นแง่สำคัญอีกแง่หนึ่ง แต่ตามที่ได้กล่าวแล้วในข้อ ๔ ว่า ถ้าการค้าและการคมนาคมยังไม่แพร่หลายพอแก่ความต้องการ รายได้ของชาวนายกและของประเทศก็จะต่ำ ทำให้เศรษฐกิจของประเทศพลอยตกต่ำไปด้วย ทั้งนี้การส่งเสริมการค้าและการคมนาคมแต่ทางเดียวจึงยังไม่สู้จะเพียงพอ จำเป็นต้องส่งเสริมด้วยวิธีอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วอีกด้วย เช่น บำรุงการเพาะปลูกและการหัตถกรรมในครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ ถ้ายังมีทางที่จะสามารถช่วยให้ผลิตรายการอันมีผลมากขึ้น เช่น ประกอบการอุตสาหกรรมใด ๆ ก็ควรเร่งมือทำทุนทรัพย์ของประเทศที่มีอยู่แล้วจะได้ผลิตผลเป็นรายได้ของประเทศมากขึ้น จากรายงานการสำรวจเศรษฐกิจของนายซิมเมอร์แมน ปรากฏว่า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ปริมาณทุนทรัพย์ของชาวนายกในประเทศเรามีอยู่ ๒,๔๑๕,๖๔๑,๐๐๐ บาท และทุนทรัพย์ก้อนนี้อำนวยให้เกิดเป็นรายได้ขึ้น ๓๐๗,๖๓๓,๐๐๐ บาท คือราว ๆ ร้อยละ ๑๒ ของจำนวนทุนทรัพย์ ซึ่งยังนับว่าเป็นปริมาณที่น้อยมาก

๑๐. มาตรฐานการอยู่กิน

ราษฎรของประเทศที่เจริญในทางเศรษฐกิจย่อมมีมาตรฐานการอยู่กินสูง มีสิ่งของเครื่องใช้สำหรับสนองความต้องการในวัฒนธรรม เช่น ความต้องการในทางการศึกษา การสนุกเพลิดเพลินในยามว่าง การสุขภาพอนามัย และเครื่องอำนวยความสะดวกนานาชนิดสำหรับชีวิต แต่การที่ประชากรจะมีสิ่งเหล่านี้ได้ก็ต้องมีรายได้สูงกว่ารายจ่ายที่จำเป็นสำหรับใช้ในการประทังชีวิตไปวันหนึ่งๆ เสียก่อน และเมื่อประชากรมีรายได้สูงพอที่จะจัดหาได้ ก็ย่อมจะมีผู้ประยิณสิ่งเหล่านั้น ถ้ายังมีผู้ต้องการมาก ก็ย่อมมีผลิตรกรรมมากขึ้นไป และเมื่อผลิตรกรรมมีมากขึ้น คนก็มีรายได้สำหรับซื้อผลิตผลมากขึ้น เป็นทางหมุนเวียนต่อเนื่องกันอยู่ดังนี้ จึงจำเป็นต้องดำเนินการส่งเสริมพร้อมกันไป

๑๑. ความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน

ข้อสุกทัยนี้สำคัญมาก ฉะเพาะอย่างยิ่งสำหรับในประเทศไทย เรา ชาวนชนบทในบางท้องที่รู้สึกอยู่ว่า ไม่มีประโยชน์อะไรที่จะสะสมทรัพย์สมบัติไว้ให้มาก โดยถ้าเงินสะสมไว้มากเกินไปก็จะเกิดเป็นภาระต้องคอยดูแลระวังรักษาด้วยตนเอง มิฉะนั้นอาจถูกโจรผู้ร้ายปล้นสดมภ์เอาไปหมด การออมทรัพย์จึงมีผู้ทำกันน้อย เพราะเห็นเป็นการเสี่ยงภัยอยู่ การให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินตลอดจนความสงบเรียบร้อย จึงเป็นของจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ

วิธีการดังกล่าวข้างต้นนี้ บางประเทศซึ่งมีสภาวะคล้ายคลึงกับประเทศไทยเราได้จัดการแก้ไข^๕พื้นฟูและทนุบำรุงกันอยู่แล้วเช่นเดีวกัน โดยอาศัยกิจกรรมหรือค่านิยม^๕ไปกับวิธีการสหกรณ์ หรือมีขณะนั้นก็จัดพร้อมกับการเทศบาล แต่เนื้อแท้ของการเทศบาลนั้น อาศัยเงินภาษีอากรซึ่งรัฐบาลจัดสรรแบ่งปันให้ ส่วนการ^๕พื้นฟูฐานะของชาวชนบทต้องอาศัยน้ำใจคนซึ่งมีองค์การของสหกรณ์เป็นส่วนใหญ่ คือให้มน้ำใจเลื่อมใสยึดมั่นในอุดมคติและหลักวิธีการของสหกรณ์ จึงจะได้ผลสัมประสงค

ทำไมการสหกรณ์จึงเป็นที่นิยม ของคนทั่วโลก

หลักการสหกรณ์ซึ่งหมายถึงการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันนั้น ได้มีมาแล้วแต่โบราณกาล ความเจริญทางเศรษฐกิจ และทางสังคม ตั้งแต่สมัยที่การค้าบรรพตตลอดถึงปัจจุบันนี้ ได้อาศัยหลักการทั้งนี้ แต่การร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่ปฏิบัติกันมาแต่ครั้งโบราณนั้น เป็นการร่วมมือที่ไม่มุ่งองค์การหรือหลักเกณฑ์อะไรแน่นอน จึงยังมีได้ถือว่าเป็นสหกรณ์โดยแท้ การสหกรณ์ที่มุ่งองค์การและข้อบังคับซึ่งที่ปรากฏอยู่ทั่วโลกทุกวันนี้ เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อราว ๑๐๐ ปีมานี้เอง แต่เราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า วิธีการที่คล้ายกับสหกรณ์ในสมัยนี้ได้เกิดขึ้นเมื่อสมัยหลายร้อยมาแล้ว เช่น ในอิตาลีมีธนาคารสำหรับติดต่อกับพ่อค้าที่ค้าเมล็ดพืช เรียกว่า มอนติฟรุเมนตารี ในสเปนและปอร์ตุเกสมีธนาคารโปสิโตค้ ซึ่งมีฉางใหญ่ ๆ สำหรับเก็บข้าว แล้วให้โอกาสกลสิกรกู้ยืมไปทำพันธุ์ ในสวีตเซอร์แลนด์ก็มีองค์การของผู้ผลิตที่เป็นชาวชนบทซึ่งตั้งขึ้นสำหรับทำเนยแข็ง นอกจากนี้ที่กล่าวมานี้ ยังมีวิธีการอีกมากหลายซึ่งคล้ายกับวิธีของสหกรณ์ แต่ทั้งว่าดำเนินงานโดยยังขาดหลักสำคัญของสหกรณ์อีกบางประการ เราจึงยังไม่ถือว่าเป็นสหกรณ์ที่ถูกแท้ตามความนิยมในสมัยนี้

นับแต่สมัยที่ช่างทอผ้า ๒๘ คนแห่งวอชเทอในประเทศอังกฤษ
ได้เริ่มตั้งร้านสหกรณ์ขึ้นเป็นสมาคมแรกในปี พ.ศ. ๒๓๘๗ เป็นต้นมา
การสหกรณ์ได้เจริญแพร่หลายอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งในขณะนั้นเป็นที่
นิยมกันทั่วโลก แต่อย่างไรก็ดี ในขณะเดียวกันนี้ยังมีบุคคลบางคน
ที่ชาวโลกได้นิยามยกย่องและจารึกไว้ในประวัติศาสตร์เนื่องจากได้เป็น
ผู้วางรากฐานการเศรษฐกิจแผนใหม่ให้แก่การสหกรณ์ ซึ่งเป็นรูปการ
ไม่แต่จะอำนวยความสะดวกและความดีเฉพาะในทางเศรษฐกิจอย่างเดียว
หากได้พัฒนาสุขภาพของมนุษย์ในทุก ๆ ด้านของชีวิตให้ดีขึ้นด้วย ผู้ที่
ควรเสนอนามในที่นี้ คือ โรเบิร์ต โอเวน กับ ดร. จี. ชวออังกฤษ และ
ชูลซ์เกลทซ์ กับโรฟไฟเซิน ชาวเยอรมัน

ถ้าเราไปย้อนตรวจดูประวัติศาสตร์เมื่อสมัยก่อนที่มีการสหกรณ์
เราจะเห็นว่าสหกรณ์นั้นเกิดขึ้นเพราะความยากจนและสภาพอันต่ำต้อย
ของกรรมกรที่ทำงานอุตสาหกรรม เพียงในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่
๑๙ ซึ่งเป็นสมัยที่การอุตสาหกรรมกำลังขึ้นตัว กรรมกรที่ทำงานอุตสาหกรรม
ในสมัยนั้นมีสภาพเป็นที่น่าสนใจมาก และกรรมกรก็เป็นเด็ก
และผู้หญิงเสียไม่น้อย อีกทั้งนายทุนหรือเจ้าของโรงงานได้ใช้ให้ทำ
งานหนักและคร่ำเคร่งจนเกินไป เงินค่าจ้างที่จ่ายให้ก็ถูกอย่างเหลือเกิน
ยิ่งกว่านั้นนายจ้างยังขาดความเมตตาปราณีอีกด้วย เด็กในสมัยนั้น
เริ่มทำงานกันตั้งแต่อายุยังน้อยมาก ทั้งเวลาที่ลงมาทำงานเริ่มแต่เช้า
มืด และกว่าจะเลิกงานก็ราว ๑๙ นาฬิกา เด็กบางคนต้องลงมือ
ทำงานตั้งแต่ ๔ นาฬิกาแล้วไปเลิกราว ๆ ๒๐ นาฬิกา เหตุนี้บางวัน

เลยทำให้กลับบ้านไม่ได้ เพราะกลัวจะมาทำงานในตอนเช้าไม่ทัน ตก
 ลงท้องนอนอยู่ใต้โต๊ะในโรงงานนั่นเอง ภาพที่น่าอนาถก็คือพวกผู้หญิง
 และเด็กที่เป็นคนงานในสมัยนั้น แต่ละคนมีหน้าตาอันซีดเซียวและซูบ
 ผอมอิดโรย เพราะไม่ได้รับอากาศบริสุทธิ์ และบางครั้งไม่มีเงินพอ
 จะซื้ออาหารเพื่อยังชีวิตให้สดชื่นได้ ทั้งเสื้อผ้าก็สกปรกและขาดวันไม่
 มีชิ้นดี คุณเป็นที่น่าสนใจ

ภาวะอันน่าสังเวชนี้ดำรงอยู่หลายปี ในระหว่างนี้ก็ได้มีนักเศรษฐ
 กิจและคนใจบุญอื่น ๆ พยายามแก้ไขอยู่หลายคน เช่น โรเบิร์ต โอเวน
 ซึ่งได้วิ่งเต้นจนสถาปนาในประเทศอังกฤษในสมัยนั้นต้องออกกฎหมายโรง
 งานแก้ไขสภาพของโรงงานและคนงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนใน
 การส่งเสริมการศึกษาของพวกคนงานเหล่านั้นด้วย ท่านผู้นี้ได้รับการ
 ยกย่องในวงงานสหกรณ์มาก จนได้สมญาว่าเป็น “บิดาของการ
 สหกรณ์” โดยได้วางหลักการบำรุงสภาพของชีวิตให้ดีขึ้นไว้หลายข้อ
 และใช้เป็นหลักของสหกรณ์อยู่ทุกวันนี้ ต่อมาก็มีบุคคล เช่น ชูลซ์
 เคลิทซ์ และโรฟไฟเฟน ซึ่งได้จัดตั้งสหกรณ์เครดิตในประเทศเยอรมัน
 มีรูปการหาทุนให้สมาชิกซึ่งเป็นอุตสาหกรรมและกสิกรรมโดยเสีย
 ดอกเบี้ยแต่ย่อมเยา วิธีการสหกรณ์รูปนี้ได้เจริญแพร่หลายไปใน
 ประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลกในสมัยทุกวันนี้

เริ่มตั้งแต่ได้มีสหกรณ์เป็นองค์การช่วยเหลือมนุษยชาติมาแล้ว
 นั้น ได้ปรากฏผลอย่างเด่นชัดในทางอำนวยความสะดวกอย่างเอกรักษ์

และคุณธรรมของสหกรณ์มีแต่จะทวียิ่งขึ้นไม่มีความเสื่อมคลาย จึงอาจกล่าวได้ว่า มนุษย์ในสมัยตั้งแต่ร้อยปีมาจนถึงปัจจุบันนี้ อยู่ในสมัยที่ได้ประสพโชคอย่างสูงส่งมาก และเพราะเหตุทุกวันนี้การสหกรณ์ได้เจริญขึ้นอย่างแพร่หลายและได้ขยายรูปการออกเป็นหลายประเภท เพื่อให้เหมาะสมกับภูมิประเทศ ความต้องการและฐานะความเป็นอยู่ของพลเมืองแห่งประเทศนั้น ๆ จึงอำนวยความสะดวกประโยชน์ให้แก่มนุษย์ได้แทบทุกชาติ ชั้น และอาชีพ ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่การสหกรณ์จึงเป็นที่นิยมของคนทั่วโลก

ต่อไปนี้จะขอยกสหกรณ์บางประเภทมาแสดงเพื่อให้เห็นว่า วิธีการสหกรณ์ได้ช่วยเหลือเป็นคุณประโยชน์แก่มนุษย์อย่างไร และเพียงใด

๑. สหกรณ์กสิกรรม

สหกรณ์ประเภทนี้เหมาะแก่การจัดในประเทศที่มีการกสิกรรมเป็นอาชีพสำคัญของพลเมือง และเป็นประเภทที่จัดได้เป็นจำนวนมากที่สุด เช่น ประเทศไทยเราในเวลานี้มีสหกรณ์อันเกี่ยวกับการกสิกรรมที่ได้จัดอยู่แล้ว คือสหกรณ์ประเภทหาทุน สหกรณ์เช่าซื้อที่ดิน สหกรณ์นิคมกสิกรรม สหกรณ์นิคมเกลือ สหกรณ์บำรุงที่ดิน และสหกรณ์ค้าข้าวและพืชผล สหกรณ์ประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ได้อำนวยความสะดวกให้แก่ชาวนาและการกสิกรรมของประเทศเป็นอันมาก เช่น สหกรณ์ประเภทหาทุนได้ช่วยเหลือในเรื่องหาทุนรอนเพื่อให้สมาชิกกู้

ไปชำระหนี้เก่า และใช้จ่ายในทางที่จำเป็นแก่การทำกิน สหกรณ์เข้าซื้อที่ดินช่วยเหลือให้สมาชิกมีที่ดินเพื่อประกอบกิจการกรรม และในที่สุดให้ได้รับกรรมสิทธิ์ที่ดินแปลงที่เช่าทำอยู่นั้น สหกรณ์นี้คมประเภทต่าง ๆ มีความมุ่งหมายให้สมาชิกได้สร้างที่ดินรกร้างว่างเปล่าเพื่อทำประโยชน์ในการเพาะปลูกและให้ได้รับกรรมสิทธิ์ในที่ดินซึ่งตนได้สร้างและจัดบำรุงขึ้น สหกรณ์บำรุงที่ดินมีความมุ่งหมายที่จะบำรุงที่ดินร่วมกันเพื่อประกอบกิจการเพาะปลูกให้ได้รับผลกำไรมาเสมอทุกปี อาทิทำคันกันน้ำและใช้เครื่องย่นคันสอยน้ำเพื่อให้งานทำได้ผลบริบูรณ์และแน่นอนยิ่งขึ้น และสหกรณ์การค้ำก็ช่วยรวบรวมข้าวและพืชผลต่าง ๆ ที่สมาชิกเพาะปลูกได้ แล้วจัดการจำหน่ายยังโรงสีและผู้ซื้อรายใหญ่ในกรุงเทพฯ อันเป็นการตัดคนกลาง เพื่อช่วยให้สมาชิกได้ราคาดีขึ้น

ในประเทศอินเดียที่ดำเนินการจัดสหกรณ์ก่อนประเทศไทยก็มีสหกรณ์กรรมหลายประเภท เช่น สหกรณ์ประเภทหาทุน สหกรณ์นิคม สหกรณ์ชลประทาน สหกรณ์จัดหาเครื่องมือในทางกรรม สหกรณ์รวมและแบ่งปันกัน เป็นต้น สหกรณ์เหล่านี้ได้ช่วยเหลือให้สมาชิกมีสภาพดีขึ้นทั้งในทางทรัพย์สินและศีลธรรม ที่ดินซึ่งรกร้างว่างเปล่าก็กลับเป็นที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น และส่งเสริมให้ที่ดินนั้น ๆ เกิดประโยชน์อุดมสมบูรณ์ ก็ได้จัดที่ดินแปลงย่อย ๆ ซึ่งมีลักษณะไม่เหมาะสำหรับการเพาะปลูกให้รวมเป็นที่ดินผืนใหญ่ เพื่อสะดวกแก่การประกอบกรรม และนอกจากนี้ ยังมีสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกรรมอีก เช่น ในมณฑลเบอมเบมีสหกรณ์อยู่รูปหนึ่งซึ่ง

ได้ทำประโยชน์แก่กสิกรเป็นอันมาก คือ สหกรณ์ขายฝ้าย สหกรณ์
 รูปนั้นนอกจากจะจัดการขายฝ้ายให้แก่สมาชิกแล้ว ยังแนะนำส่งเสริม
 ให้สมาชิกรู้จักปลูกและบำรุงฝ้ายด้วย ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ สหกรณ์
 ขายฝ้ายได้เป็นจำนวนเงินเกือบ ๕ ล้านบาท ประเทศแคนาดาที่เป็นอีก
 ประเทศหนึ่งที่สหกรณ์กสิกรรมกำลังก้าวหน้าและให้ความช่วยเหลือ
 แก่ชาวกสิกรเป็นอันมาก ตามสถิติในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ สหกรณ์
 กสิกรรมในประเทศนั้นทำการซื้อขายพืชผลได้เป็นจำนวนเงินประมาณ
 ๑๗๔,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญ (ประมาณ ๕๒๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท)
 อนึ่ง ในด้านกสิกรรมทำนมเนยแล้ว ก็นับว่าเจริญไม่น้อย ในปี พ.ศ.
 ๒๔๘๒ ปรากฏว่าเนยนมที่สหกรณ์จัดการขายทั่วทั้งประเทศนั้น คิด
 เป็นจำนวนเงินราว ๑๖,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญ (ประมาณ ๕๐,๐๐๐,๐๐๐
 บาท) นอกจากนี้ยังมีสหกรณ์กสิกรรมที่ทำการขายเมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ
 ซึ่งมีการดำเนินงานกว้างขวาง ดังปรากฏในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ว่ามี
 ปริมาณการขายเป็นจำนวนเงินถึง ๑๑๐,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญ (ประมาณ
 ๓๓๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท)

ประเทศที่การสหกรณ์ได้ส่งเสริมช่วยเหลือการกสิกรรมอย่างเด่น
 ชัดซึ่งสมควรยกเป็นตัวอย่างอีกแห่งหนึ่ง ก็ได้แก่ประเทศเคนมาว์ค
 การสหกรณ์ในประเทศเคนมาว์คนี้ นับว่าเจริญที่สุด และยังเป็นอุปกรณ์
 อันสำคัญในอาชีพเกษตรกรรมของชาวเคนมาว์ค เมื่อประมาณ
 ๗๐ ปีที่แล้วมา กสิกรชาวเคนมาว์คที่เป็นเจ้าของนาของตนเองนั้นมี
 เพียงร้อยละ ๗๐ ส่วนอีกร้อยละ ๓๐ เป็นผู้เช่านาทำ แต่พอการ

สหกรณ์แพร่หลายในประเทศก็ปรากฏว่า กสิกรที่เป็นเจ้าของนาของตนเองนั้น มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จนในปรัศยุบันนี้ปรากฏว่ากสิกรที่เป็นเจ้าของนาของตนเองมีประมาณร้อยละ ๘๗ ของกสิกรทั้งหมด และนอกจากนั้นการสหกรณ์ยังช่วยกำจัดความคับแค้นยากจน อันเป็นผลเนื่องจากการไถ่ร้าง และจำนวนอาชญากรก็ลดน้อยลงเป็นลำดับ

คุณประโยชน์ของการสหกรณ์ที่อำนวยให้แก่กสิกรในประเทศเคนมาร์คั้น ต่างยกย่องเป็นที่ประจักษ์อยู่ทั่วกันเป็นอย่างดี มีข้อที่ควรระลึกอีกอย่างหนึ่งก็คือ การเกษตรกรรมในประเทศเคนมาร์คในสมัยนั้นมุ่งไปในทางทำไร่ผสมเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ นอกจากการปลูกพืชแล้ว ยังมีการเลี้ยงสัตว์รวมอยู่ด้วย วัตถุประสงค์ที่สำคัญก็คือ การวิถคนมวัวมาทำเนยนม การเลี้ยงหมูเพื่อทำหมูเบคอน และหมูแฮม เป็นต้น ดังนั้นสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมของประเทศเคนมาร์คจึงจัดหนักไปในทางสหกรณ์ผสมสุกร สหกรณ์ขายสุกร สหกรณ์ผสมโค สหกรณ์ขายไข่ สหกรณ์โรงวิถคนม สหกรณ์ทำเนยนม สหกรณ์ปลูกพืช สหกรณ์จัดหาเครื่องมือกลสิกรวม เป็นต้น และโดยวิธีการสหกรณ์นี้ ถึงแม้กสิกรชั้นเล็กที่ไม่สามารถจะใช้สัตว์พันธุ์ดี ๆ ได้ ก็ได้รับความช่วยเหลือจากสหกรณ์ในเรื่องนี้เป็นอันมาก ในเวลานี้การสหกรณ์เป็นวิธีการที่ประชาชนนิยมเป็นอย่างยิ่ง ฟิงฮอนมานได้ตามสถิติว่า ๑ ใน ๓ ของครอบครัวพลเมืองทั้งประเทศเป็นสมาชิกสหกรณ์

หนึ่ง ในรัฐไอเวและประเทศฟินแลนด์ก็เหมือนกัน สหกรณ์
 กสิกรรมได้รู้คุณค่าและได้ช่วยเหลือกสิกรอย่างมากมาย ตัวอย่างเช่น
 สหกรณ์องค์การ กสิกรรมไฮริชกับสหกรณ์แปลเลอร์ ไวโนฟินแลนด์
 เป็นต้น นอกจากนี้สหกรณ์ที่ให้ประโยชน์ในทางกสิกรรมยังมีปรากฏ
 เป็นรูปต่างๆ อีก เช่น ในประเทศฮอลแลนด์มีสหกรณ์เลทลิ่งผลไม้
 และผ้าซึ่งมีชื่อเสียงมาก ในขณะที่มีสหกรณ์รูปนี้ในประเทศ
 ประมาณ ๑๕๐ สมาคม และทำการค้าคิดเทียบเป็นเงินไทยปีละหลาย
 สิบล้านบาท สหกรณ์เหล่านี้บางแห่งก็มีท่าเรือและอู่เรือของตนเองด้วย
 ในประเทศฮาร์เอนดินามีสหกรณ์รับประกันภัยจากลูกเห็บที่ทำให้การ
 กสิกรรมได้รับความเสียหาย นอกจากนี้กล่าวมาแล้วยังมีสหกรณ์นิคม
 ซึ่งได้นิยมแพร่หลายอยู่อีกหลายประเทศ เพราะต่างก็เห็นกันเป็น
 อย่างดีแล้วว่า สหกรณ์ประเภทนี้สามารถช่วยการกสิกรรมโดยทั่ว
 ไป ตลอดจนยกฐานะของผู้ประกอบการกสิกรรมให้ดีขึ้นอย่างแท้จริง
 เป็นเอกประการ

๒. สหกรณ์ผู้บริโภคร

สหกรณ์ประเภทนี้มีทางจัดไว้หลายรูปด้วยกัน สุดแต่ว่าเมื่อมี
 วัตถุประสงค์กลุ่มไปเพื่อให้สมาชิกได้รับประโยชน์เกี่ยวกับการอุปโภค
 และบริโภค หรือปกติธรรมดาที่เนื่องมาจากการอุปโภคและบริโภค ก็
 สงเคราะห์ให้อยู่ในสหกรณ์ประเภทนี้เหมือนกัน ในทวีปยุโรปนั้นว่า
 สหกรณ์ผู้บริโภครได้ถึงขีดที่สุกแห่งความเจริญ ด้วยถือว่าเป็นองค์การ

ที่ให้ความช่วยเหลืออย่างสำคัญที่สุด แต่จึกหนักไปในรูปร้านสหกรณ์
ขณะนี้ร้านสหกรณ์แพร่หลายอยู่ในประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศสวีเดน
เดนมาร์ก นอร์เวย์ ฟินแลนด์ อังกฤษ และสวิตเซอร์แลนด์ เป็นต้น
ส่วนในประเทศไทยเรา ถึงแม้จะเพิ่งเริ่มจัดร้านสหกรณ์เมื่อไม่กี่ปีมานี้
ก็กล่าวได้ว่า สหกรณ์ประเภทนี้อยู่ในความนิยมของประชาชนไม่น้อย
โดยเฉพาะในจังหวัดต่าง ๆ ร้านสหกรณ์ได้จัดตั้งขึ้นแพร่หลายและ
ทวีจำนวนเป็นลำดับมา

ในประเทศสวีเดนมีร้านสหกรณ์กว่า ๔,๐๐๐ ร้าน และทำการค้า
ในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นจำนวนเงินถึง ๔๑๒,๐๐๐,๐๐๐ โครเนอร์
(ประมาณ ๒๐๐ ล้านบาท) ซึ่งเทียบได้ราว ๆ ร้อยละ ๑๐ ของจำนวน
เงินที่ร้านค้าย่อยทั้งหมดในประเทศนั้นจำหน่ายได้รวมกัน ผู้ที่เป็น
สมาชิกสหกรณ์ประมาณได้ ๑ ใน ๓ ของพลเมืองทั้งหมด ประเทศ
เดนมาร์กอีกแห่งหนึ่งซึ่งนิยมสหกรณ์ผู้บริโภคนักมาก และเป็น
ประเทศที่มีชื่อเสียงว่าจัดร้านสหกรณ์ชาวชนบท (ชาวกลสิกร) ได้สำเร็จ
อันเป็นการช่วยเหลือส่งเสริมฐานะของกลสิกรเป็นอย่างดี ตามรายงาน
ของคณะกรรมการทุนงานสหกรณ์ในทวีปยุโรป ซึ่งรัฐบาลสหรัฐอเมริกา
จัดส่งไป ได้กล่าวชมเชยร้านสหกรณ์ในประเทศเดนมาร์กไว้เป็นอันมาก

อนึ่ง สมาชิกสหกรณ์ประเภทนี้ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นชาวกลสิกร
เสมอไป แม้ในบางประเทศที่การกลสิกรรมเป็นอาชีพสำคัญของพลเมือง
ส่วนมาก ก็ยังปรากฏว่ามีชาวเมืองเป็นสมาชิกสหกรณ์ผู้บริโภคเป็น
จำนวนมาก เพราะสหกรณ์ประเภทนี้เป็นองค์การที่อำนวยความสะดวกให้

แก่ผู้มีอาชีพต่างๆ โดยไม่ขัดกับหลักการหรือทางดำเนินงานแต่อย่างใด มีประเทศชิลีในทวีปอเมริกาใต้เป็นอาทิ ซึ่งปรากฏว่าจำนวนสมาชิก สหกรณ์ผู้บริโภคมียุโรปประมาณ ๖๓,๐๐๐ คน เป็นทหารเสีย ๒๕,๐๐๐ คน เป็นคนงานรถไฟกว่า ๑๔,๐๐๐ คน เป็นข้าราชการฝ่ายพลเรือนกว่า ๑๐,๐๐๐ คน นอกจากนั้นเป็นพ่อค้าและกรรมกรอาชีพอื่นๆ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ สหกรณ์ผู้บริโภคนั้นในประเทศนี้ได้ขายสินค้าไปเป็นจำนวน ประมาณ ๘๓,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญ (ราว ๒๔๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท)

สหกรณ์ผู้บริโภคนอกจากจัดในรูปร้านสหกรณ์แล้ว ในสหภาพรัฐ อเมริกาบังก็จัดในรูปสหกรณ์โทรศัพท์ สหกรณ์ขายน้ำมัน สหกรณ์ รับประกันไฟและรับประกันรถยนต์ เป็นต้น ในประเทศอังกฤษจัดเป็น สหกรณ์ขายหนังสือพิมพ์ ในประเทศสวีตส์เซอร์แลนด์จัดเป็นสหกรณ์ รับประกันชีวิตสัตว์พาหนะและสหกรณ์ส่งเสริมการไฟฟ้าในชนบท เป็นต้น

๓. สหกรณ์ผู้ผลิต

สหกรณ์ประเภทนี้ได้อำนวยประโยชน์ให้แก่สมาชิกซึ่งเป็นผู้ผลิต สินค้าต่าง ๆ เป็นอันมาก และจัดเป็นสหกรณ์รูปต่าง ๆ ได้เกือบทุก ชนิดของการผลิต บางประเทศในทวีปยุโรปที่การผลิตกรรมก้าวหน้า ไปไกลนั้น สหกรณ์รูปนี้มีอยู่แพร่หลาย เช่น สหกรณ์ช่างเหล็ก สหกรณ์ ช่างทำหมวก สหกรณ์ช่างตัดเสื้อ เป็นต้น ในประเทศอินเดียมีสหกรณ์ ช่างทอผ้า สหกรณ์ช่างทำรองเท้า สหกรณ์ช่างทำเครื่องทองเหลือง เป็นต้น ในประเทศญี่ปุ่น มีสหกรณ์หัตถกรรมในครอบครัวซึ่งขาย เครื่องเล่น และเครื่องใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่สมาชิกทำในบ้านเวลา

ว่างงาน นอกจากนั้นบางประเทศในทวีปอเมริกาใต้ เช่น ประเทศชิลี อาร์เจนตินา บราซิล ยังมีสหกรณ์ทำเครื่องเรือน ซึ่งกำลังขยายงาน ใหญ่โตขึ้นเป็นลำดับอีกด้วย สหกรณ์เหล่านี้ปรากฏว่ามีผู้นิยมกัน มากขึ้นทุกที และความเจริญของสหกรณ์ประเภทนี้ก็นำมาซึ่งความคึกคักยิ่งขึ้นไปอีกด้วยความก้าวหน้าในทางผลิตรายการของพลเมืองเป็นลำดับ

คุณประโยชน์ของการสหกรณ์ประเภทนี้ไม่แต่จะแพร่หลายใน ประเทศที่เจริญในการผลิตรายการเท่านั้น แม้ในดินแดนที่การผลิตรายการ ยังล้าหลังอยู่ก็ปรากฏว่ามีสหกรณ์ผู้ผลิตอยู่เหมือนกัน เช่น หมู่เกาะ เวอร์จิน ซึ่งอยู่ในทะเลแคริบเบียนภายใต้ความปกครองของอเมริกา เกาะนี้มีสหกรณ์ที่น่าสนใจอยู่หนึ่งซึ่งได้แก่สหกรณ์ช่างฝีมือ กิจ การของสหกรณ์นี้คือทำสิ่งประดิษฐ์เป็นการฝีมือสำหรับไวชยานัก ท่องเที่ยวมาเยี่ยมเกาะ มีตั้งแต่ตะกร้าหวายพื้นเมืองไปจนถึงเครื่อง ไม้เครื่องมือใช้ทำด้วยไม้มะฮอกกานีและผ้าลินินปูโต๊ะที่เย็บอย่างงาม ทุกปีปรากฏว่าสหกรณ์ขายสินค้าที่วานี้ให้แก่กันก็ท่องเที่ยวเป็นจำนวน หลายหมื่นคน นอกจากนั้นยังทำให้สมาชิกมีเวลาเข้าห้องเรียนเพื่อที่ จะได้เรียนรู้ถึงแบบและลวดลายต่าง ๆ และวิธีเพิ่มปริมาณของการฝีมือ ที่คนทำนั้นด้วย

สำหรับประเทศไทยเรา การหัตถกรรมภายในครอบครัว เช่น การจักสาน ทอผ้า ทอเสื่อ ทำร่ม และเครื่องเงิน เหล่านี้เป็นต้น ก็ได้กระทำกันอยู่แล้ว แต่เป็นส่วนน้อยโดยเฉพาะบางตำบลในชนบท เท่านั้น และในขณะนี้ทางการกำลังดำเนินการรวบรวมจัดตั้งสหกรณ์

ทำร่วมและคำวิจารณ์ทั้งสหกรณ์ต่อผ่านต่อไป ซึ่งเป็นที่หวังได้ว่า สหกรณ์ผู้ผลิตรูปต่าง ๆ ในประเทศไทยจะเจริญแพร่หลายขึ้นได้ใน ภายหน้า เพราะสิ่งที่จะผลิตขึ้นเป็นสินค้ายังมีอีกมากมาย และการ ที่ราษฎรยังไม่สนใจกันมาแต่ก่อน ก็คงเนื่องจากอคติคึกคึกทรนเป็น ส่วนใหญ่ ฉะนั้นถ้าได้จัดในรูปของสหกรณ์แล้ว ก็อาจเป็นผลสำเร็จ และแพร่หลายขึ้นได้

๔. สหกรณ์อุตสาหกรรม

สหกรณ์ประเภทนี้นับว่าได้ทำประโยชน์ให้แก่สมาชิกมาแล้วเป็น อันมากอีกประเภทหนึ่ง วิธิตำเนินการก็คือ รวบรวมบุคคลที่เป็น อุตสาหกรรมอิสระและกรรมกรลูกจ้างให้เป็นสมาชิก และจัดตั้งโรงงาน ของตนเอง ทั้งนี้ช่วยให้ลดจำนวนคนที่ไม่มีงานทำได้มาก พร้อมกับ เขยิบมาตรฐานการครองชีพของกรรมกรให้สูงขึ้นด้วย ในประเทศ นอร์เวย์ปรากฏว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ประเภทนี้ได้ค่าจ้างแรงงาน สูงกว่ากรรมกรในโรงงานอื่น ๆ เท่าที่ปรากฏตามสถิติแทบจะกล่าว ได้ว่า สมาชิกที่เป็นกรรมกรในโรงงานสหกรณ์ประเภทนี้ไม่เคยนั กกันหยุดงานเลย

ในประเทศอิตาลี มีสหกรณ์ที่น่าสนใจอยู่รูปหนึ่งเรียกว่าสหกรณ์ กรรมกร สหกรณ์นี้ทำงานเกี่ยวกับนโยบายทั่วไปทั้งในชนบทและ ในกรุง เช่น การก่อสร้างทำถนน ทำทางรถไฟ ขุดคลองและสร้าง สะพาน เป็นต้น ซึ่งนับว่าเป็นการคมนาคมที่สำคัญของประเทศอยู่ หลายแห่ง ส่วนประเทศอื่น ๆ ในทวีปยุโรปก็มีสหกรณ์ประเภทนี้

แพร่หลาย เช่น ในประเทศอังกฤษ มีสหกรณ์คนงานทำอาหาร สหกรณ์
คนงานขุดถ่านหิน ในประเทศเบลเยียมมีสหกรณ์โรงสีไฟ ใน
ประเทศเดนมาร์ก สวีเดน และเซโกสโลวาเกีย ก็มีสหกรณ์จัด
การไฟฟ้าและสหกรณ์ก่อสร้างเป็นต้น

สหกรณ์อุตสาหกรรมที่ยกมาเป็นตัวอย่างเหล่านี้ เป็นอุตสาหกรรม
กรรมขนาดใหญ่ ซึ่งต้องมีโรงงานและใช้เครื่องจักรเป็นอาทิ ส่วน
ประเทศไทยเรา ประชาชนส่วนมากกระจัดกระจายอยู่ตามชนบท มิ
ได้รวมยัดเยียดกันในเมืองใหญ่ ๆ เช่นบางประเทศในยุโรป จึงควร
จัดสหกรณ์อุตสาหกรรมขนาดย่อม เช่น อุตสาหกรรมภายในบ้านหรือ
ครอบครัวที่ไม่ต้องอาศัยเครื่องจักรหรือทุนรอนมากเกินไปเสียก่อน และ
เมื่อเจริญขึ้นแล้ว ก็ย่อมเป็นทางส่งเสริมให้อุตสาหกรรมขนาดใหญ่
เกิดขึ้นและเจริญก้าวหน้า ในเวลานี้ทางการได้จัดตั้งสหกรณ์ทำน้ำตาล
โตนขึ้นแล้ว และจะได้พิจารณาจัดในหมู่อุตสาหกรรมอื่น ๆ ขึ้นอีก
ในเมื่อทางการได้สอบสวนและพิจารณาเห็นสมควรจัดตั้งขึ้นให้เป็นผล
สำเร็จได้

ประเภทของสหกรณ์เท่าที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นแต่เพียงโดย
ย่อและเฉพาะในบางประเทศเท่าที่พึงยกมาเป็นตัวอย่างเท่านั้น ความ
จริงการสหกรณ์ในสมัยนี้ได้เจริญแพร่หลายไปเกือบทั่วทุกประเทศ และ
ได้เกิดขึ้นในหมู่ชนทุกชั้นและทุกอาชีพ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า
การสหกรณ์อาจช่วยประชาชนได้ โดยทั่วไป

ต่อไปนี้จะได้อ่านดังว่า การสหกรณ์มีคุณประโยชน์อย่างไร
โดยสังเขป

๑. ในทางเศรษฐกิจ พูดถึงความดีในทางเศรษฐกิจ การ
สหกรณ์ได้อำนวยผลประโยชน์มาแล้วมากมายและนับวันยิ่งจะทวียิ่งขึ้น
ทั้งนี้เนื่องด้วยประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นความหวังที่สำคัญที่สุดของ
บุคคลทั่วโลก สหกรณ์เป็นวิธีการปรับปรุงเศรษฐกิจให้เดินสายกลาง
หรือตามหลักประชาธิปไตย เพราะสมาชิกของสหกรณ์ทุกคนมีส่วนได้
ส่วนเสียในองค์การของตนและมีสิทธิเสมอกันหมดในการประกอบการ
งานในสมาคมของตน การสหกรณ์ได้พัฒนาสภาพการเงินและการค้า
ทั้งทางส่วนรวมและส่วนบุคคลให้สำเร็จผลไปแล้วเป็นอันมาก เป็นต้น
ว่าทำการปลดปล่อยหนี้สินของสมาชิก ข้อพิพาทในการที่สหกรณ์
พัฒนาสภาพการเงิน มีตัวอย่างที่จะยกมาแสดงให้เห็นได้หลายประเทศ
เช่นอินเดีย เป็นต้น ย่อมเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า หนี้สินของกสิกร
เป็นปัญหาใหญ่ที่สุดในทางกสิกรรมของประเทศอินเดีย ตามรายงาน
ของคณะกรรมการสำรวจธนาคารกลางแห่งอินเดียปรากฏว่า เมื่อ
ก่อนที่สหกรณ์หนี้สินของพลเมืองอินเดียมีมากกว่า ๘,๐๐๐ ล้านรูปี
ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าหนักใจมาก แต่เนื่องจากที่ได้มีการจัดสหกรณ์ประเภท
หาทุนขึ้นช่วยเหลือ ปรากฏผลว่า สหกรณ์ได้ปลดปล่อยหนี้สินของ
สมาชิกให้เบาบางลง จึงทำให้รัฐบาลเห็นว่า วิธีการสหกรณ์คงจะช่วย
แก้ไขหนี้สินเหล่านี้ให้หมดสิ้นไปได้ และวิธีการสหกรณ์ไม่แต่จะทำ
ให้สมาชิกหลุดพ้นจากหนี้สินอย่างเดียว ยังทำให้สมาชิกสามารถมี

ฐานะที่ยิ่งขึ้น และเกิดความหวังที่จะเห็นความรุ่งโรจน์ของชีวิตใน
 เบื้องหน้า นอกจากนี้ยังมีเงินเหลือส่งบุตรหลานเข้าเล่าเรียนได้ด้วย
 นับว่าได้ช่วยให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาเพื่อเป็นพลเมืองดีในภายหน้า ใน
 ประเทศอิตาลีก็เช่นเดียวกัน เมื่อครั้งที่มีการสหกรณ์ขึ้นในประเทศนั้น
 ปัญหาเรื่องหนี้สินเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด เพราะกลีกรมีหนี้สินมาก
 กว่ากลีกรของประเทศอื่น ๆ ในทวีปยุโรป ทั้งคอกเบี้ยที่กลีกรต้องเสีย
 ก็นับว่าอยู่ในอัตราสูงลิบทีเดียว ด้วยการทนทุกข์สภาพเช่นนั้นต่อไปไม่ได้
 นเอง ลูแซตติ ซึ่งขณะนั้นเป็นอาจารย์สอนเศรษฐศาสตร์ในสถานศึกษา
 แห่งหนึ่งที่เมืองมิลาน จึงได้คิดตั้งสหกรณ์ให้กู้เงินขึ้นแห่งหนึ่งใน
 พ.ศ. ๒๔๐๘ เรียกว่า “ธนาคารประชาชน” ธนาคารนี้เป็นสหกรณ์
 เครดิตสมาคมแรกในอิตาลี และตั้งแต่ได้ตั้งสหกรณ์ขึ้น การคิด
 คอกเบี้ยชนิดหน้าเลือกที่เคยระบาคอยู่ก็หายไป ทั้งนี้เพราะเหตุว่า
 สหกรณ์คิดคอกเบี้ยเงินกู้ยืมต่ำกว่าที่เสียกันอยู่ในหมักกลีกรทั่ว
 ไปมาก จึงมีคนหันมานิยมการกู้ยืมจากสหกรณ์และจัดตั้งสหกรณ์
 ขึ้นอย่างแพร่หลายในประเทศอิตาลี ประเทศบัลกาเรียก็อีกแห่งหนึ่ง
 แม้จะเป็นประเทศเล็ก ๆ อยู่ในทวีปยุโรปก็ตาม แต่ได้นำวิธีสหกรณ์
 ไปใช้เป็นเครื่องแก้ไขในทางเศรษฐกิจให้พ้นทุกข์เช่นเดียวกัน ตาม
 สถิติครั้งหลังที่สุดปรากฏว่าเงินที่ได้กู้กันทุกชนิดทั่วทั้งประเทศนั้น
 เป็นเงินของสหกรณ์ให้กู้ถึงร้อยละ ๓๐ และเงินฝากทุกชนิดทั่วทั้ง
 ประเทศก็เป็นเงินที่ธนาคารสหกรณ์รับฝากเสียร้อยละ ๒๗.๕

สำหรับประเทศเราก็ได้เห็นผลประจักษ์แล้วเหมือนกัน เมื่อก่อนมีการจัดตั้งสหกรณ์ขึ้น ปรากฏว่าอัตราดอกเบี้ยที่ขยี้เรียกจากลูกหนี้นั้นสูงมาก และที่ดินของราษฎรต้องหลุดสิทธิ์ตกเป็นของเจ้าหนี้เองๆ แต่ในเวลานี้ สำหรับจังหวัดที่ทางการได้จัดตั้งสหกรณ์แพร่หลายแล้วนั้น ปรากฏว่าอัตราดอกเบี้ยในท้องถิ่นนั้นได้ลดลงเป็นอันมาก และการเอาที่ดินไปยืมอื่น ๆ ก็เขายางลงไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเอาใจลูกหนี้ มิฉะนั้นลูกหนี้ที่ต่างๆ อาจพากันเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์เสียหมด การที่อัตราดอกเบี้ยลดลงได้เช่นนี้ ย่อมเป็นผลดีแก่ประชาชนที่ต้องการกู้ยืมเงินในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งนับว่าเป็นผลประโยชน์ของการสหกรณ์โดยปริยาย และสำหรับสมาชิกสหกรณ์ก็มีโอกาสขยายการทำกินให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะหากู้เงินจากสหกรณ์ได้ โดยเสียดอกเบี้ยแต่ย่อมเยา ส่วนการจำหน่ายพืชผลของสมาชิกก็ไ้ราคาดีขึ้น และการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคก็ไ้ราคาย่อมเยาลง เพราะจัดในรูปสหกรณ์ ทั้งนี้ ถ้ากล่าวในทางเศรษฐกิจแล้ว นับว่าสมาชิกไ้รับความช่วยเหลือจากวิธีสหกรณ์เป็นอันมาก

๒. ในทางปกครอง การที่สหกรณ์อำนวยความสะดวกในทางปกครองก็เพราะหลักมีอยู่ว่า ผู้ที่จะเข้าเป็นสมาชิกจะต้องเป็นผู้มีวินัยดี ไม่เกกมะเหรก และบรรดาผู้ที่เป็สมาชิกสหกรณ์ย่อมไ้รับการอบรมส่งเสริมให้มีศีลธรรมอยู่เสมอ เหตุฉะนั้นในท้องที่ใดที่มีการสหกรณ์ เจ้าหน้าที่ย้ายปกครองก็มักจะเข้าใจ เพราะปรากฏอยู่เสมอว่าไร้ผู้ร้ายไ้ยัรเวทาลง คนอันธพาลก็ไ้ไม่ค่อยปรากฏ ผู้ที่เคยคิดเหล้าเมายา

ก็ลดน้อยลง การเล่นการพนันก็เบาบางลง ประโยชน์ของการ
สหกรณ์ในทางปกครองนั้น เป็นอันประจักษ์อยู่ทั่วไปในแคว้นที่มีสหกรณ์
และบางครั้งก็แผ่ไปถึงแคว้นที่ไม่มีสหกรณ์ด้วย เพราะการที่สหกรณ์
คัดเลือกและส่งเสริมให้มีแต่คนดีในแคว้นสหกรณ์นั้น ย่อมเป็นแบบ
อย่างให้คนที่อยู่นอกแคว้นสหกรณ์เห็นคุณประโยชน์ และพลอยประพฤติ
ตามไปด้วย

๓. ในทางสังคมและอนามัย พுகถึงในทางสังคมและทาง
อนามัยแล้ว การสหกรณ์ได้อำนวยประโยชน์ในทางนี้ไว้มากเหมือนกัน
เป็นต้นว่า ได้ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี การกีฬา การรณรงค์ และ
จริยธรรมอื่น ๆ ตัวอย่างแห่งคุณความดีของการสหกรณ์ในชั้นนี้
อยู่ทั่วไป เช่นในประเทศโปแลนด์มีสหกรณ์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังอยู่
แห่งหนึ่งเรียกว่า “สหกรณ์ที่อยู่แห่งกรงวอร์ซอร์” อันเป็นสหกรณ์
นิคมชนบทหนึ่ง ซึ่งมีความประสงค์ที่จะจัดหาที่อยู่ให้เหมาะสมแก่ชีวิต
ภาพของสมาชิก สหกรณ์แบบนี้ยังมีอยู่ในประเทศอื่น ๆ อีก เช่นที่
กรุงเวียนนาในประเทศออสเตรีย ที่กรุงสตอกโฮล์มในประเทศสวีเดน
และที่เมืองต่าง ๆ อีกหลายเมืองในทวีปอเมริกา ส่วนสหกรณ์ที่
อำนวยการสุขภาพโดยตรงก็ได้แก่สหกรณ์สุขภาพในประเทศยูโกสลาเวีย
สวีเดน ฟินแลนด์ เดนมาร์ก ฮอลันดา และสหกรณ์โรงพยาบาลใน
สหรัฐอเมริกาเป็นอาทิ ในทวีปเอเชียก็มีประเทศอินเดีย ซึ่งได้จัด
ให้มีสหกรณ์ที่อยู่ และสหกรณ์จัดหาเมล็ดพืชและอื่น ๆ อีก ส่วนใน
ประเทศเราเองแม้จะยังไม่มีสหกรณ์ประเภทนี้จัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะก็จริง

แต่ก็ได้ปรากฏผลในทางสังคมและอนามัยในหมู่สมาชิกสหกรณ์ประเภท
หาทุนและสหกรณ์นิคมอยู่เหมือนกัน

๔. ในทางการศึกษา นับว่าการสหกรณ์ได้อำนวยประโยชน์
อันยิ่งใหญ่และเป็นทางหนึ่งที่จะกระทำให้ประเทศชาติก้าวไปสู่ความ
เจริญรุ่งเรืองไค้อย่างรวดเร็ว ประเทศไค่ที่มีพลเมืองไค่รับการศึกษา
เป็นอย่างดีทั่วถึงกันแล้ว ประเทศนั้นไค่ยอมไค่เปรียบทุกวิถีทางในการ
จรรโลงประเทศชาติให้บรรลุถึงอารยธรรมและวัฒนธรรม ตลอดจน
ความสมบูรณ์พูนสุขแห่งพลเมือง ทุกวันไค่ถึงแม้จะปรากฏว่าทุก ๆ
ประเทศไค่สนใจบำรุงการศึกษาอย่างเข้มแข็งเพียงไค่ก็ตาม แต่ไค่มุ่ง
หน้าจักทำในหมู่ชนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการศึกษาของผู้ใหญ่นั้น
เป็นการยากที่จะจักให้เป็นผลลุล่วง สมประสงค์ไค่ทันความต้องการ
ของชนไค่เองด้วยต้องอนุโลมตามกาลเทศะและอาชีพของพลเมืองไค่
เพราะเป็นท้องถิ่นไป และเมื่อกล่าวถึงการศึกษาของผู้ใหญ่แล้ว วิ
ธีการสหกรณ์สามารถจะช่วยเหลืออำนวยความสะดวกไค่มากเพราะสหกรณ์
ไค่ทำให้สมาชิกอ่านและเขียนหนังสือไค่ได้ไปแล้วเป็นจำนวนไม่น้อยและ
จัดการส่งเสริมให้สมาชิกไค่ฝึกฝนตนเองจนอ่านหนังสือออกและเขียน
ไค่ เพื่อสามารถอ่านรายงานการประชุมแจ้งความหรือเอกสารอื่น ๆ
ของสหกรณ์ ประเทศไค่ใช้การสหกรณ์เป็นเครื่องส่งเสริมการศึกษา
ของพลเมืองอย่างแท้จริงอีกแห่งหนึ่งไค่คือ ประเทศยูโกสลาเวีย ซึ่ง
ไค่ใช้หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการสหกรณ์เผยแพร่อย่างจริงจัง เรื่องนี้
มีคำรับรองของเลขาธิการแห่งสหประชาชาติสหกรณ์ในประเทศนั้นกล่าวว่า

หนังสือพิมพ์สหกรณ์เป็นเครื่องทำให้วัฒนธรรมของชาวชนบทเจริญ
รุ่งเรืองมากกว่าสิ่งใดทั้งสิ้น เวลานี้ในประเทศไทยโกสลาเวียมีหนังสือ
พิมพ์สหกรณ์อยู่ ๒๕ ฉบับ และหนังสือเหล่านี้เป็นเครื่องส่งเสริมการ
ศึกษาของชาติอย่างใหญ่หลวง เพราะเหตุที่หนังสือพิมพ์สหกรณ์เป็น
ปัจจัยส่วนหนึ่งในทางส่งเสริมการศึกษาของชาติทั้งวัน กรมสหกรณ์
จึงได้จัดการออกหนังสือพิมพ์สหกรณ์ขึ้นในประเทศไทย เพื่อให้สมาชิก
สหกรณ์ซึ่งอยู่ในชนบทได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ของตนให้กว้างขวาง
ยิ่งขึ้น

คุณความดีทั้งหลาย ที่สหกรณ์มุ่งหวังจะอำนวยให้แก่สมาชิก
เป็นส่วนบุคคลและแก่มนุษยชาติเป็นส่วน รวมนั้นสหกรณ์ถือหลักใหญ่
อยู่ข้อหนึ่ง คือ การเป็นสมาชิกของสหกรณ์นั้น ต้องเป็นด้วยใจสมัคร
ทั้งชายและหญิงมีสิทธิและหน้าที่เสมอกันเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะร่วมมือ
ช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้เกิดสามัคคีประโยชน์แก่มวลสมาชิกในทาง
ทรัพย์สิน ทางความคิด และทางสาธารณกระทำ คุณประโยชน์และความดี
ของสหกรณ์นั้น ได้ปรากฏแก่สมาชิกและชนหมู่มชนในประเทศต่าง ๆ
แล้วอย่างมากมาย ฉะนั้น การสหกรณ์จึงเป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลก

